DMYTRI KLEINER

Telekomünist Manifesto

Çeviri: Tahir Emre Kalaycı

TELEKOMÜNİST MANİFESTO

Dmytri Kleiner

Çeviren: Tahir Emre Kalaycı
Türkçede Yayına Hazırlayan: Diyar Saraçoğlu
Kapak Tasarımı: Necati Henden

ALTERNATİF MEDYA DERNEĞİ

facebook.com/AlternatifMedyaDernegi

1. Baskı: Kasım 2016 2. Baskı: Kasım 2026

Türkçe çevirinin dizgisi LaTeX, EB Garamond, Carlito ve Inconsolata yazıtipleri ile bookest sınıfı kullanılarak Texmaker yardımıyla GNU/Linux işletim sisteminde gerçekleştirilmiştir.

KİTABIN ÖZGÜN BASKI BİLGİLERİ

Kitabın özgün adı: The Telekommunist Manifesto
Network Notebooks editörleri: Geert Lovink ve Sabine Niederer
Bu kitabın yapımcısı: Rachel Somers Miles
Redaktör: Rachael Kendrick
Tasarım: Studio Léon&Loes, Rotterdam http://www.leon-loes.nl
Basım: Raamwerken Printing & Design, Enkhuizen
Yayın: Institute of Network Cultures, Amsterdam
Destekleyenler: Amsterdam Uygulamalı Bilimler Üniversitesi İletişim ve Tasarım Fakültesi (Hogeschool van Amsterdam, Domein Media, Creatie en Informatie), Demokrasi ve Medya Vakfı (Stichting Democratie en Media).

Telekomünist Manifesto *Dmytri Kleiner* tarafından genişletilen ve yeniden düzenlenen *Joanne Richardson*, *Brian Wyrick* ve *Dmytri Kleiner*'ın 2004-2008 tarihlerindeki metinlerinden oluşmaktadır.

Basılı sürümlerini edinmek için iletişim adresi:
Institute of Network Cultures HvA Interactive Media
Singelgrachtgebouw Rhijnspoorplein 1 1091 GC Amsterdam The Netherlands
`http://www.networkcultures.org` books@networkcultures.org
t:+31 (0)20 59 51 866 – f: +31 (0)20 59 51 840

Bu kitabın İngilizce özgün sürümü PDF olarak şu adresten ücretsiz olarak indirilebilir:
`http://networkcultures.org/publications/#netnotebook`

Bu kitap Ağ Üretim Lisansı (2010) altında lisanslanmıştır. Ticari kullanım Bağımsız ve Kolektif/Müşterek tabanlı kullanıcılar için özendirilmektedir. Bu lisansın bir kopyasını görmek için kitabın 5. bölümüne (sf. 35) bakabilirsiniz.

Amsterdam, Ekim 2010.
ISBN/EAN 978-90-816021-2-9

İçindekiler

ÖNSÖZ **v**

TÜRKÇE ÇEVİRİYE ÖNSÖZ **vii**

1 GİRİŞ **1**

2 P2P KOMÜNİZME KARŞI İSTEMCİ-SUNUCU KAPİTALİST DEVLET **3**

2.1 İşçi Sınıfının İnternet Üzerindeki Durumu 3

2.2 Dünya Çapında Ağ'da Hapsolmak 8

2.3 Ağ Üretimi ve Ağların Sefaleti 14

2.4 Girişimci Komünizm 16

3 TELEKOMÜNİST AĞ MANİFESTOSU **19**

4 ÖZGÜR KÜLTÜR ELEŞTİRİSİNE BİR KATKI **21**

4.1 Telif Hakları Bir Sansür ve Sömürü Sistemidir 21

4.2 Creative Anti-Commons 25

4.3 Özgür Yazılım: Kendini Tüketen Telif Hakları 28

4.4 Özgür Kültür, Özgür Topluma İhtiyaç Duyar: Copyfarleft 31

5 COPYFARLEFT İÇİN BİR MODEL: AĞ ÜRETİMİ LİSANSI **35**

6 GİRİŞİMCİ KOMÜNİZM VE COPYFARLEFT **41**

KAYNAKÇA **43**

ÖNSÖZ

'Girişimci Komünizm' terimini, sınıf mücadelesine gönderme yapmanın bir biçimi olarak işçilerin üretiminin öz-örgütlenmesi fikrini desteklemek için 2001 yılında ortaya koydum. Telekommunisten, 2003 yılından beri yaşadığım Berlin, Almanya merkezli bir kolektiftir. Kolektifin ismi haline gelen 'Telekommunisten'[1] terimiyle ilk olarak 2005 yılında bir arkadaşımın evini ziyaret ederken karşılaştım. Arkadaşım ve ev arkadaşı, apartmanlarında internet[2] erişimini paylaşmak için kullandıkları yerel alan ağına 'Telekommunisten' adını vermişlerdi.

Telekommunisten, Almanya'nın eskiden devlete ait olan ve bugün ulusötesi özel bir telefon şirketi olan Deutsche Telekom'u küçümsemek için kullanılan bir ifadeydi. Şirketin 'TMobile' markası dünyaca tanınmaktadır. Buradaki komünist kullanımı, telefon şirketini yekpare, otoriter ve bürokratik bir dev olarak temsil etme amacı güdüyordu. Bu kullanım, ekonomik sınıfların, mülkiyetin ve devletin bulunmadığı; insanların eşit koşullarda üretip paylaştığı ve kâr yerine toplumsal değer için üretim yaptığı özgür bir topluma ulaşmak amacıyla verilen sınıf mücadelesini anlatan olumlu kullanımdan tamamen farklıdır. Bu suretle, telekomünikasyon alanında uğraşıp didinen işçi-ajitatörlerin basit bir kolektifi değiliz. Telekommunisten, dağıtık komünizm kavramını; uzaktan bir komünizmi, Tele-komünizmi teşvik etmektedir. Girişimci bir komün, yalıtılıp sınırlandırılabileceği fiziksel bir mekâna bağlı değildir. P2P[3] ağındaki topolojiye benzer biçimde, Telekommunisten, uluslararası üretici-sahipler topluluğu arasında yalnızca asgari düzeyde eşgüdüm gerektirecek kadar merkezsizleşmeyi amaçlamaktadır.

Geçmişim, 90'ların başından beri etkin bir şekilde yer aldığım hacker[4] ve sanat toplulukları içerisinde geçti. Görüşlerim yazılım geliştirme, aktivizm ve kültürel üretime dahil oluşlarım sırasında hem çevrimiçi hem de çevrimdışı haberleşmelerle gelişti ve söze döküldü. Her ne kadar yıllar içerisinde kimi yazılar yazsam da, çalışmalarımı bilenler genellikle elektronik ve fiziksel toplumsal mekânlardaki karşılaşmalar nedeniyle beni kişisel olarak tanıyanlardır. Bu çalışma bir manifestodur; ancak bütünlüklü bir kuramsal sistem, dogmatik bir inanç kümesi ya da siyasal bir hareketin programı anlamında bir bildirge değildir. Başlangıç ve tanıtım amacı taşıyan bir manifesto olarak kaleme alınmıştır. Bu 'Manifesto'ya girişmem için beni zorlayan Matteo Pasquinelli, topluluğumuzdaki arka plandaki rolümün çok yeraltı olduğunu düşünüp yayınlanmış bir metinle 'ortaya çıkmanın zamanı' olduğunu ilan etti. Benimle, metnin yapısını ve yaklaşımını öneren Geert Lovink'i tanıştırdı. Lovink, editörlük yapmayı ve Institute of Network Cultures (INC) aracılığıyla kitabı yayımlamayı teklif etti.

Telekomünist Manifesto, büyük ölçüde son birkaç yılda tek başıma ya da başkalarıyla birlikte ürettiğim metinlerin yeniden düzenlenip bir araya getirilmesinden oluşmaktadır. Joanne Richardson ile ortak üretilen ve özgün olarak subsol websitesinde 'Anna Nimus' adıyla yayımlanan 'Telif hakları, Copyleft[5] ve Creative Anti-Commons' metninden[6] hatırı sayılır parçalar içermektedir. İnternetin ticarileşmesine ilişkin metnin büyük kısmı Brian Wyrick ile birlikte yazılan ve

[1] Telekommunisten'i Türkçeye Telekomünistler şeklinde çevirebiliriz. Ancak özel anlamı nedeniyle aslına sadık kalmak için Telekommunisten olarak bıraktık (ç.n.).

[2] İnternet ve internet kimi zaman iki farklı kavram olarak kullanılıyor: internet, birbirine bağlı ağları ifade eden genel bir terimken, İnternet ise dünya çapında kullanılan ve kendisi de bir internet olan bütün ağların bağlandığı özel ağı ifade ediyor. Çeviride özgün kullanıma sadık kalarak internet olarak bıraktık (ç.n.).

[3] P2P [Peer-to-peer] protokolündeki peer ifadesine karşılık olarak eş'i tercih etmedik. Eş'in Türkçede sahip olduğu anlamın metnin içindeki ağ üretimine katkı sunan kişi anlamını karşılamadığını düşünüyoruz. Bu nedenle peer için metin içinde (biraz da riske girerek) ağ üreticisini tercih edeceğiz. P2P'yi [peer-to-peer] ise aslına sadık kalarak P2P olarak ifade edeceğiz (ç.n.).

[4] Hacker'ın üstat olarak çevrilmesi mümkün. Ama Türkçedeki yaygın kullanıma sadık kalarak hacker'ı tercih ettik (ç.n.).

[5] Copyleft terimi telif hakları teriminin İngilizcesi olan Copyright kelimesinde yapılan bir değişiklikle elde edilmiştir ve telif haklarına 'sol' bir bakışı temsil etmektedir, terimin ikinci kısmındaki 'left' buna göndermedir. Metin boyunca bu terimin Türkçeye çevrilmeden özgün haliyle kullanımı tercih edilmiştir (ç.n.).

[6] `http://subsol.c3.hu/subsol_2/contributors0/nimustext.html` Erişim tarihi: 8 Kasım 2016 (ç.n.).

özgün olarak Mute Magazine[7]'de yayınlanan 'Infoenclosure 2.0'[8] yazısından alınmıştır. Ayrıca, Mute Magazine editörleri Josephine Berry Slater ve Anthony Iles'in 'InfoEnclosure 2.0' ve 'Copyjustright, Copyfarleft[9]'[10] yazılarındaki katkılarını da teslim etmek gerekir. Bu yazıların büyük bir kısmı burada yeniden kullanılmıştır.

Birçok kişi özgün metinleri uyumlu bir bütün hâlinde birleştirmeye ve genişletmeye yardımcı oldu. Özellikle INC'den Rachel Somers ve Miles Elise Hendrick'in yanı sıra Mathew Fuller, Christian Fuchs, Alidad Mafinezam, Daniel Kulla, Pit Shultz ve Jeff Mann ayrıntılı geri bildirim sundular. Kitaptaki copyfarleft lisansının bir modeli olarak sunulan Ağ Üretimi Lisansı, John Magyar'ın yardımıyla Creative Commons lisansından uyarlandı.

[7] `http://www.metamute.org/` Erişim tarihi: 8 Kasım 2016 (ç.n.).

[8] `https://web.archive.org/web/20120127061919/http://www.metamute.org/editorial/articles/infoenclosure-2.0` Erişim tarihi: 8 Kasım 2016 (ç.n.).

[9] Kitapta önerilen 'copyfarleft' terimi de copyleft teriminden daha sol ('far left' 'daha sol', 'aşırı sol' anlamındadır) bir konumu temsil etmek amacıyla türetilmiştir, yine metinde çeviri yerine özgün hali tercih edilmiştir (ç.n.).

[10] `https://web.archive.org/web/20130514144828/http://www.metamute.org/editorial/articles/copyfarleft-and-copyjustright` Erişim tarihi: 8 Kasım 2016 (ç.n.).

TÜRKÇE ÇEVİRİYE ÖNSÖZ

Bugünlerde, bir heyulanın dolaşıp dolaşmadığına bakılmaksızın yazılmış çok sayıda manifestoyla karşılaşıyoruz. İnce olan bu kitapların birçoğunun gerçekçi, sağlam önermeleri de yok üstelik. Ama kuşkusuz ki ilgi çekiyorlar. Böylesi bir dönemde *Telekomünist Manifesto*'yu Türkçeye kazandırmanın da kuşkusuz bir anlamı olmalı; nitekim var.

Dmytri Kleiner *Telekomünist Manifesto*'da yeni iletişim teknolojilerinin ve internetin hayatın her alanına girdiği bugünlerde sermayenin bu koca dünyayı kontrol altında tutma çabalarına karşı işçilerin öz örgütlenmelerini merkeze alıyor ve kulağa biraz da tırmalayıcı gelen "girişimci komünizm"i öneriyor.

Kleiner, önerdiği yeni modelde yalnızca maddi olmayan emek alanını düşünmüyor. Eleştiri oklarını yönelttiği özgür yazılım ve özgür kültür akımlarının es geçtiği maddi emek alanı için de müşterek çözümler sunuyor. Özgür kültürün ancak özgür bir toplumda mümkün olacağı tezinin altını çiziyor ısrarla. Böylece Kleiner, internetin sunduğu P2P (peer-to-peer) potansiyelinden yararlanarak yalnızca internet (ve kültür) ortamında bir karşı duruşlar silsilesi sunmakla kalmıyor; mümkün olan başka bir dünyayı günümüz kapitalizminin çeperlerinden kurtarmak için topyekûn bir kurtuluş manifestosu da yazıyor. Kitabın çevrilmesi, hazırlanması aşamasındaki çokça tartıştığımız bir noktaya da değinmekte fayda var. Bizler peer'ın Türkçeye eş olarak çevrilmesini doğru bulmuyoruz. Eş'in Türkçede çağrıştırdığı ikilik yerine her bir üreticinin toplamda bir ağ oluşumuna katkı sunması nedeniyle ağ üreticisi kavramını kullanmayı uygun gördük. Tabii bu, peer'dan türeyen tüm kelimeleri de baştan türetmemiz anlamına geldi. Umarız metin içinde bu tercih çok büyük zorluklar yaratmaz.

Kitap, özgün hâline sadık kalınarak yalnızca internet ortamında özgürce dağıtılacak. Haliyle daha çok insana ulaştırmak, sadece "okur" olmaktan çıkmak için hepimize pay düşüyor. Kitapta ele alınan tartışmalara yöneltilecek eleştirilerin ve sunulacak katkıların yeni yollar bulmamıza yardımcı olacağını umuyoruz.

Alışıldık ama bir o kadar da vazgeçilmez olan teşekkür bölümüne gelelim. Öncelikle, ufuk açıcı tartışmalarıyla tıkandığımız noktalarda önümüzü açan kitabın yazarı *Dmytri Kleiner*'a; kitabın Türkçede yayına hazırlanma aşamasındaki okumalara emek veren ve kavramların Türkçeleştirilmesine muazzam katkı sunan *Özgür Narin*'e; kapak tasarımını yapan *Necati Henden*'e ve bir çevirmenden çok daha fazlası olup kitabın dizgisine de katkı sunan *Tahir Emre Kalaycı*'ya teşekkür ederiz.

Diyar Saraçoğlu

Bölüm 1

GİRİŞ

Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı kitabının önsözünde, Marx, 'gelişmelerinin belirli bir aşamasında, toplumun maddi üretici güçleri, var olan üretim ilişkileriyle çatışmaya başlar'[1] der. Enformasyon çağında mümkün olanla izin verilen arasında doğrudan bir çatışma vardır. Yayıncılar, film üreticileri ve telekomünikasyon sanayi, yasa yapıcılarla gizlice anlaşarak enformasyonun kendi denetimlerinin dışında dolaşımını yasaklamak için, özgür ağları frenlemeye ve sabote etmeye çalışmaktadır. Müzik endüstrisindeki şirketler, hayranlar ve sanatçılar daha fazla yakınlaştıkça ve etkileşimin yeni yollarını keşfettikçe, sanatçılarla hayranlar arasındaki aracı konumlarını zorla korumak için çabalamaktadır.

Rakip yazılım üreticileri, silah üreticileri gibi, bu çatışmada ikili oynamaktadır: hem denetimi dayatacak araçları hem de denetimi savacak araçları sağlarlar. İnternet gibi bir P2P ağ sayesinde mümkün kılınan hiyerarşik olmayan ilişkiler, kapitalizmin çitleme ve denetim ihtiyacıyla çelişir. Bu ölümüne bir savaştır: Ya bildiğimiz haliyle internet ya da bildiğimiz haliyle kapitalizm ortadan kalkacaktır. Sermaye, bizi, P2P iletişimin yeni bir toplum oluşturmasına izin vermekten ziyade CompuServe[2], mobil telefonlar ve kablolu televizyon ağının karanlık çağlarına geri mi götürecek? Eğer başarabilirlerse, evet. Marx, şöyle bağlar: 'Bir toplumsal oluşum, içerebileceği bütün üretici güçler yeteri kadar gelişmeden önce asla yok olmaz; yeni, daha yüksek üretim ilişkileri, maddi varlık koşulları eski toplumun bağrında olgunlaşmadan önce eskilerinin yerini almazlar.'[3]

Telekomünist Manifesto, toplumsal mücadelelerdeki ekonomik iktidarın üstünlüğünün kavranmasından doğmuş, sınıf mücadelesi ve mülkiyete ilişkin bir incelemedir. Vurgusu, üretken varlıkların ve çıktılarının dağıtımı üzerinedir. Buradaki yorumlama her zaman zenginliğin ve iktidarın doğası gereği bağlantılı olduğu ve iktidara ancak zenginlik aracılığıyla erişilebildiği anlayışı ile ilişkilidir. Zihin işçilerinin bir kolektifi olarak Telekommunisten'in çalışmasının kökeni büyük ölçüde özgür yazılım ve özgür kültür topluluklarına dayanmaktadır. Ancak Manifesto'nun temel önermesi, yazılım geliştirme ve maddi olmayan kültürel çalışmalarla yetinilemeyeceğidir. Maddi olmayan mülkiyetin komünleştirilmesi tek başına maddi üretken kaynakların dağılımını düzeltemez ve bu yüzden sömürüyü de ortadan kaldıramaz; bunu ancak üretimin işçiler tarafından öz-örgütlenmesi sağlayabilir.

Bu yayın, uluslararası telekomünikasyon, küresel göç ve enformasyon ekonomisinin ortaya çıkışı çağındaki sınıf mücadelesini ele alarak Telekommunisten projesine yön veren düşünceleri kısaca özetlemeyi amaçlıyor. Metin, projenin politik motivasyonlarını ve dayandığı temel kuramsal çerçeveyi tanıtıyor. Birbiriyle ilişkili iki bölüm ("P2P Komünizm'e Karşı İstemci-Sunucu Kapitalist Devlet" ve "Özgür Kültür Eleştirisine Bir Katkı") aracılığıyla, Manifesto sırasıyla ağ topolojilerinin ve kültürel üretimin ekonomi politiğini kapsamaktadır. 'P2P Komünizm'e Karşı İstemci-Sunucu Kapitalist Devlet' bölümü, internetin ticarileşmesi ve ağ oluşturmuş dağıtık üretimin ortaya çıkışına odaklanmaktadır. Sınıf mücadelesine bir araç olarak yeni bir tür örgütlenme biçimi önermektedir: girişimci komünizm [venture communism]. Bölüm, Marx ve Engels tarafından *Komünist Manifesto*'da sergilenen ünlü programın, ağ oluşturmuş toplumlar için bir Manifesto'ya uyarlanmasıyla sonlanmaktadır.

Önceki bölüme dayanarak, 'Özgür Kültür Eleştirisine Bir Katkı' bölümüyle Manifesto, telif hakları tarihi ve yanlış

[1] Karl Marx, *'Preface', A Contribution to the Critique of Political Economy*, Marxists Internet Archive, `http://www.marxists.org/archive/marx/works/1859/critique-pol-economy/preface.htm`

[2] CompuServe: 80'li yıllarda Amerika'da popüler olan ticari bir çevrimiçi hizmet (ç.n.).

[3] a.g.e.

anlamaları, özgür yazılım hareketi, telif hakları karşıtlığı[4]/copyleft çekişmesi ve özgür yazılım ve özgür kültür ekonomi politiğiyle devam ediyor. Özgür yazılımın kazanımlarını, özgür kültür içerisine genişletme zorlu görevi, copyfarleft ve bir model olarak Ağ Üretimi Lisansının önerilmesiyle sonuçlanan, onu sosyalist solun geleneksel programına ilişkilendirerek ele alınmıştır.

Bu metin özellikle siyasal motivasyona sahip sanatçılar, hackerlar ve aktivistlere hitap etmektedir ve sabit bir öğretiyi yaymak gibi bir niyetten ziyade süregiden eleştirel diyaloga bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

[4] anticopyright için metin boyunca telif hakkı karşıtlığı karşılığı tercih edilmiştir (ç.n.).

Bölüm 2

P2P KOMÜNİZME KARŞI İSTEMCİ-SUNUCU KAPİTALİST DEVLET

Toplum, toplumsal ilişkilerden oluşmuştur. Toplumsal ilişkiler, toplumu oluşturan yapıları biçimlendirirler. Öyleyse, bilgisayar ağları da ekonomik sistemler gibi toplumsal ilişkiler açısından tanımlanabilir. Komünizm savunucuları uzun süredir eşitler topluluklarından söz ediyor; P2P ağlar da mimarilerinde bu tür ilişkileri hayata geçiriyor. Buna karşın, kapitalizm ayrıcalık ve denetime dayanır, bunlar bilgisayar ağlarında yalnızca merkezi, istemci-sunucu uygulamalarda gerçekleştirilebilecek özelliklerdir. Ekonomik sistemler, yarattıkları ağları şekillendirirler ve ağlar da günlük yaşamın daha da ayrılmaz bir parçası oldukça, ekonomik sistemleri şekillendirirler. O halde, ağ topolojisindeki yeni eğilimleri ve toplumsal etkilerini kavramak için, ekonomi politiğin eleştirel bir kavrayışını üretmek şarttır.

İnternet tarihi, bu sürecin nasıl ortaya çıktığını göstermektedir. İnternet, P2P komünizmin ilişkilerini içeren bir ağ olarak başladı; ancak verimsiz ve özgür olmayan istemci-sunucu bir topoloji şeklinde kapitalist finans tarafından yeniden biçimlendirildi. Üreticilerin küresel ölçekte işbirliğine olanak sağlayan P2P ağların varlığı, üretimin yeni biçimlerine öncülük etti. Bu gibi bir ağ üretimi[1], şimdiye kadar elle tutulmayan, maddi olmayan yaratımı kapsamış olmasına rağmen maddi üretime doğru genişletilme ve kapitalizmin varoluşuna bir tehdit olma potansiyeline sahiptir. Bunun olabilmesi için, girişimci kapitalizme [venture capitalism] bir alternatifin, özgür ağları ve özgür toplumları inşa etmek için gereksinim duyulan kolektif mülkiyet halindeki maddi zenginliği elde etmek ve verimli bir şekilde tahsis etmek için bir imkân sağlaması gerekir.

Mülkiyet temelli kapitalizmin devam eden genişlemesine karşı bir mücadele biçimine, P2P ağın topolojisinden ve tarihi kırsal müştereklerden ilham alan bir işçi öz-örgütlenmesi modeline, girişimci komünizme ihtiyacımız var.

2.1 İşçi Sınıfının İnternet Üzerindeki Durumu

Toplumu değiştirmenin tek yolu, üretmek ve farklı şekillerde paylaşmaktır.

Kapitalizm, kendi öz-yeniden üretim aracına sahiptir: girişimci kapitalizm. Artı değerin sürekli ele geçirilmesinden kaynaklanan zenginliğe erişim vasıtası ile kapitalistler, her yeni nesil yenilikçiye, başlamaları için gereksinim duydukları mevcut zenginliğe karşılık olarak gelecekte yaratacakları üretken değerlerini satmaları karşılığında kulüplerinde küçük hissedar olma şansı sunar. Geçmişin çalınmış ölü değeri, geleceğin doğmamış değerini ele geçirir. Ne yenilikçiler, ne de yaratacakları sanayilerin ve örgütlerin gelecekteki işçileri, katkılarının değerini korumaya muktedirdir.

Bu 'korunmamış' değer, yeniliğin bir sonraki dalgasını ele geçirmeye devam eden zenginliği biçimlendirir. Bu ele geçirilen zenginlik, özel mülkiyetine sahip olanlar tarafından, politik denetime yönelik olarak, işçilerin çıkarlarının pahasına toplumdaki mülkiyet sahiplerinin çıkarlarını dayatmak için uygulanır. Yenilikçiliğin doğması ve gelişmesini sürdürmesi için -ve müşterek zenginlik için- girişimci komünizme ihtiyacımız var. Müştereklere dayalı üretim ilişkileri yaratmak ve yeniden üretmek için yollar geliştirmeliyiz.

[1] peer production (ç.n.).

Emeğin ürünlerinin müştereklere dayalı üreticilerce mi, yoksa kapitalist el koyucular tarafından mı ele geçirildiği, ne tür bir toplumda -yani işbirliği ve paylaşıma mı dayalı yoksa baskıya ve sömürüye dayalı bir toplumda mı- yer aldığımızı belirler. Sınıf tabakalaşmasına karşı girişimci komünist mücadele oldukça yaşamsaldır. Toplumumuzun asırlık yoksulluk ve adaletsizlik dertleriyle yüz yüze olmasının yanında, seçkin bir azınlığın birikimini sürdürmesi için gerekli üretim düzeylerinin bizi sürekli savaşa ve dolayısıyla çevresel felakete sürüklediği de oldukça açıktır. Daha eşitlikçi bir topluma erişmekte başarısızlık, kaldırabileceğimizden çok daha ağır sonuçlar doğuracaktır. Başarılı olmak için, ihtiyaç duyulan mekân, alet ve kaynaklar, müşterek bir yığın olarak erişilir kılınmalı ve eşitler olarak üreten ve paylaşan bir dağınık ağ üreticileri topluluğunun üretimine sunulmalıdır.

Siyaset, bir fikirler savaşı değildir, bir kapasiteler savaşıdır. Fikirler güçlüdür ve geliştirilmeleriyle, gerçekleştirilmeleri kesinlikle siyasal bir etkiye sahiptir. Ancak, fikirlerin geliştirilmeleri ve gerçekleştirilmeleri onların içkin değerleriyle değil de, bu fikirlerden tehdit altında olanlara karşı çıkar sağlayanların göreceli iktidarlarınca belirlenir. Toplumsal düzeni değiştirme kapasitesi, diğer şeylerin yanında, iletişim ve lobicilik için rekabet eden kapasitelerin üstesinden gelecek gerekli kaynakları gerektirir. Bu kapasiteler, temelde, ekonomik kapasitelerdir. O halde, değişim, bu gibi değişime karşı direnenlerin zenginliğinin üstesinden gelecek yeterli bir zenginliğin kullanımını gerektirir. Bu gibi bir zenginlik, ancak üretimle oluşabilir.

Öyleyse, üretimin ve paylaşımın yeni yolları, toplumsal düzendeki herhangi bir değişim için bir ön koşuldur. Bu yeni üretim ve paylaşım yöntemleri, yeni tür bir toplumun doğmasına imkân sağlayacak olan yeni bir ekonomik yapıyı oluşturmaya, yeni üretim ilişkilerine, yeni ilişki türlerinin yaratımına ihtiyaç duyar. Ne kadar köklü ve merhametsizce dayatılmış olsa da hiçbir toplumsal düzen yeni üretim ve paylaşım yollarıyla ortaya çıkan değişime direnemez.

Tekrarlayalım, toplum, üretim ilişkilerini de içeren toplumsal ilişkilerden oluşmuştur. Bu üretim ilişkileri, toplumun, toplumu daha fazla tanımlamaya imkân sağlayan yasal ve siyasal yapılara neden olan ekonomik yapısını oluştururlar. Satıcı ve alıcı, ev sahibi ve kiracı, işçi ve patron, zenginlik ve ayrıcalıkla doğanlarla güvencesizlik ve mücadeleye doğanlar arasındaki ilişkilerin tümü de, bu üretim ilişkilerinin sonuçlarıdır. Bu ilişkiler, bir topluluktaki şeylerin nasıl üretildiğini ve paylaşıldığını belirler. Başkalarının emek ürünlerinin dolaşımını denetleyebilenler, çıkarlarına uygun yasaları ve toplumsal kurumları dayatabilirler. Kendi emeklerinin ürününün denetimini koruyamayanlar, direnemezler.

Kapitalizm, varoluşu ve büyümesi için değerin el konulmasına bel bağlar. İki yüzlü 'serbest[2] piyasa ekonomisi' söylemi, ayrıcalık ve sömürü sistemini temize çıkarmak için bir sis örtüsüdür, en iyisi bu sistemi 'kumarhane ekonomisi' şeklinde adlandırmaktır. Kimi belirgin kazananlar olsa da, avantaj her zaman kasanındır. Avantajı tersine çevirmeye yönelik herhangi bir örgütlü girişim, belki de şiddetle, dışlanacaktır. Gerçekten serbest bir ekonomide, üreticiler arasındaki rekabet her şeyin fiyatını en düşük düzeye düşürecektir. Eğer, metalar, gerçekten mükemmel bir 'piyasa'da mübadele ediliyorsa, o zaman toprak ve sermaye, emek gibi, tedariki için gerekli üretimin maliyetinden daha fazlasını kazanamayacaktır. Çalışmaktan muaf hiçbir sınıf olmayacaktır, çünkü böyle bir sınıfın geçinmesi için herhangi bir gelir olmayacaktır.

Kapitalist bir sınıfın mevcudiyeti için, piyasanın hileli olması gerekir ve kesinlikle bütün piyasalar da böyledir. Kapitalizm, sermayenin fiyatını emekten esirgeyerek arttırmalıdır. Gerçekte, 'serbest piyasa', mülkiyet sahiplerinin kendi ayrıcalıklarını korurken işçilere bir dayatmasıdır. Sermaye, işçilerin, bir sınıf olarak, kendi kazançlarından yeterli bir miktarıyla kendi mülkiyetlerini elde etmelerini önlemek için emeğin fiyatını yeterince düşük tutmaya ihtiyaç duyar. Eğer işçiler kendi mülkiyetlerine sahip olursa kapitalistlere emeklerini satmayı bırakabilirler. Öyleyse, kapitalizm, serbest bir piyasada var olamaz. Tüm 'serbest piyasa' fikri, kapitalizm mitolojisinin bir parçasıdır. Kapitalizm içerisinde mümkün değildir ve o olmadan var olması da olasılık dışıdır.

Eğer üreticiler, kâr arayışındaki kapitalistlerin zorlamasından 'özgürleştirilebilirse', aynı kendi özel ve aile yaşamlarında, kapitalist olmayan topluluklarda yaptıkları gibi, kârlar için değil, toplumsal değer için üretebilirler. Bu, özgür bir toplumda rekabetin olmadığı veya böyle bir toplumun üyelerinin birbirlerinin emeğinden yarar sağlamadıkları anlamına gelmez. Elbette, karmaşık bir toplumda ihtiyaç duyulan işbölümü, mübadeleyi ve karşılıklı davranışı gerekli kılar. Bununla birlikte, halihazırda kullanılan 'piyasa' metaforu, artık geçerli olmayacaktır.

'Piyasa ekonomisi', tanımı gereği, bir gözetim ekonomisidir, üretim ve tüketime ilişkin katkılar, dakikası dakikasına

[2]Genel kullanım serbest olduğu için çeviride serbest tercih edildi, ama burada İngilizce "free" kullanımı, özgür anlamında da kullanılmaktadır (ç.n.).

ölçülmelidir. Muhasebecilerin ve güvenlik görevlilerinin ekonomisidir. Tekil olarak fiyatlandırılmış işlemlerin ufak ve indirgeyici listelerindeki değerlerin mübadelesinin muhasebesinin yerini, mübadelenin daha akışkan ve genelleşmiş biçimleri almalıdır. Sık sık üretimin akıldışı ve yıkıcı biçimlerinin arkasındaki itici güç olan, mülkiyetle kârı maksimize etme güdüsü, üretim için çok daha güçlü bir nedene yol açacaktır: doğrudan kendi yaşamlarımız ve topluluk için fayda sağlayan çalışma faaliyeti, gerçek dünya ihtiyaç ve arzularını tatmin edecek üretim. Kapitalist savunucular, bu güdülerin tek ve aynı olduğunda, kârın, topluluğun gereksinimlerini üretmek için sadece finansal bir ödül olduğunda ısrarcı olacaktır. Ancak bu ilişki, en iyi ihtimalle temelsizdir. Eksik arzın olduğu malların artan fiyatları, üretken faaliyetleri belirli alanlara doğru yöneltirken, mülkiyet sahiplerince bu üretimden kâr elde edilmesinin toplumsal ihtiyaçları karşılamaya katkısı azdır. Saik kâr ise, toplumsal gereksinimlerin karşılanmasına bir katkısı olmayan yağmacı, sömürücü ve rekabet karşıtı işletme uygulamalarıyla fiyatlar arttırılabilir veya maliyetler düşürülebilir. İşçiler, kendi sermayelerini oluşturabildiklerinde -ve böylece kendi emeklerinin bütün ürünlerini koruyabildiklerinde- bu gibi uygulamalara yönelik güdüler zayıflar.

Kapitalist denetim uygulayıcılarını doyurmak için tüketim ve üretimimizi ölçme ve muhasebesini yapma gereksinimi olmadığı özgür bir toplumdaki işçiler, bir 'piyasa ekonomisi' içerisinde özellikle de kârları azamileştirmek için üretmekle canlarını sıkmazlar. Bunun yerine, çabalarını kendileri ve toplumun istediklerini üretmeye odaklayabilirler ve karşılıklı saygı çerçevesinde emeklerinin ürünlerini paylaşmak için harekete geçerler. Bu tür bir ekonomi, bir 'piyasa'ya benzemez.

'Piyasa', sıklıkla ve eleştirel olmayan bir şekilde bütün toplumun fiziksel bir pazar yeri olarak tanımlandığı 'serbest mübadele' için her yere yayılmış bir metafor haline gelmiştir. Fiziksel bir pazaryeri, özgür bir mekân değildir. Pazarın fiziksel konumunun denetimi, her zaman için hiyerarşi ve otoritenin alanı olmuştur. Üstelik fiziksel pazara yakınlık, iktisatçıların 'ekonomik rant' olarak adlandırdığı haksız kazanç için klasik bir örnektir. Pazar tezgâhı, üretici ile tüketici arasındaki ayrımın, fiziksel bir tezahürüdür. Bunların hiçbiri, özgür bir toplumun asli nitelikleri gibi gözükmüyor. İdealleştirilmiş ve imkânsız 'serbest piyasa' yerine, işçilerin ekonomisi en iyi, bağımsız katılımcıların karşılıklı arzularına göre, merkezi olarak onlardan herhangi biri tarafından denetlenmeyen ancak kendi gönüllü karşılıklı bağlantılarından oluşan ortak bir platform kapsamında mübadele yaptıkları bir 'ağ ekonomisi' olarak kavramlaştırılabilir.

Kapitalizm, ağ ekonomisi içerisinde denetim uygulanması, özellikle yetkili kanallar aracılığıyla ilişkilerin denetimi ve böylece aksi durumda üreticileri tarafından korunacak olan değeri ele geçirmek için devlete bağlıdır. Denetim noktaları, toplumsal ilişkilerin doğal ağ örgüsüne yerleştirilir. 'Piyasa ekonomisi', bu yüzden, fiziksel pazar yerinin 'özgür olmayan' koşullarının topluma kapsamlı bir şekilde zorla uygulanmasıdır. Üretici ve tüketici arasındaki ayrım, zorla kabul ettirilmelidir, böylece dolaşım denetlenebilir. Hiyerarşi ve otorite ayrıcalıklı erişime sahip olmalıdır.

Toplumun kendisini, bir pazar yeri olarak tasavvur etmemize ilişkin saçma ve indirgemeci fikir, haraççı ve bahisçi için bir cennet olan kapitalizmin hayal gücünden doğmuştur. Bütün toplum üzerinde pazar yeri ilişkilerinin uygulanmasının araçları devlet tarafından sağlanmıştır. Devletin, egemen sınıf adına sınıflar arasındaki geleneksel aracılık görevi, bölgesel hakimiyetine bağlıdır. Devletin ağ ekonomisi üzerinde denetim uygulama kabiliyeti, katılımcılarının çoğunlukla devletin sınırları içerisinde etkileşim kurdukları gerçeğine dayanır. Ağ, devletin sınırlarının ötesine genişletildiğinde, bölge temelli değer ele geçirmesini baltalayarak devletin kendisine bir tehdit oluşturma potansiyeline sahiptir.

Devletin unvan ve ayrıcalık verme kabiliyeti, onun yasal şiddet kullanımında tekel olması aracılığıyla bu gibi avantajları zorla dayatabilmesine dayanmaktadır. Küresel P2P ağlara dayalı iletişimin, bu gibi hiyerarşilerin içerisinde mevcut olan şiddete direnme ve bu şiddetten kaçınma şansı vardır. Ulusötesi, yerel-ötesi topluluklar arasındaki toplumsal ilişkiler, unvan ve ayrıcalık faaliyetlerinin karşılıklı fayda ve uzlaşma ilişkilerine boyun eğdiği, bölge ötesi bir mekân içerisinde yürütülür.

P2P ağlara benzer yapılar kullanan üretim biçimleri, tarih olmuş modern yasalar ve hükümetlerden önce gelen kadim haklarla yönetilen ve çiftliğin bakımı için kullanılan ortak topraklardaki tarihi kırsal müşterekleri andıran ilişkilere sahiptir. Bununla birlikte modern müşterekler, tek bir mekânda yer almamaktadır, aksine gezegene yayılmıştır ve toplumumuza, kapitalizmin -denetim ve sızdırma mantığını zayıflatarak- sınıf tabakalaşmasından bir çıkış umudu sunar. Bu gibi olası üretim biçimi örnekleri kolaylıkla bulunabilir.

P2P ağlar, örneğin internet, ve onları çalışır kılan bütün maddi ve maddi olmayan girdiler, birçok insan tarafından bağımsız olarak kullanılan müşterek bir yığın olarak hizmet eder. Üretimi ve dağıtımı sıklıkla ağ üreticilerinin oluşturdukları

ağlara bağlı olan özgür yazılım, herkesçe erişilebilir müşterek bir yığındır. Özgür yazılım, kendi üretimlerinde yazılımı kullanarak, yazılımdaki kendi tekil değer katkılarından çok daha fazla değer kazandıkları için yazılıma katkı sağlayan çeşitli ve dağıtık üreticilerce üretilir. Müzik ve film sanayilerince ele geçirilen imtiyaz ve kiralama ücretlerine (rantlara) yönelik, dosya paylaşım teknolojilerinin kullanıcıları tarafından gerçekleştirilen yaygın saldırılar, bize çoğaltmayı denetlemeye dayalı gelirlere sahip olanların karşılaştığı zorlukları göstermektedir. Toplu taşıma ve uluslararası göç, ulusal sınırların ötesinde süregiden kişilerarası ve sıklıkla gayri resmi ekonomik ilişkiler sürdüren dağıtık topluluklar yaratmıştır.

Bütün bunlar, şimdiki mülkiyet tabanlı ilişkilerin ötesine geçen ve ileriye doğru olası bir yolu gösteren yeni üretici ilişkilerin örnekleridir. Telekomünikasyondaki gelişmeler, özellikle de internet gibi P2P ağlar, uluslararası taşımacılık ve göçle birlikte, küresel ölçekte anında etkileşim kurabilen dağınık topluluklar şeklinde geniş devrimci olasılıklar yaratmıştır. Yaşamlarımız ve ilişkilerimiz artık bölgesel olarak sınırlandırılmış ulus devletlere hapsolmak zorunda değildir. Oysa, siyasal ve şirketsel hiyerarşi içerisindeki zorlayıcı öğeler, bu gibi hapsedilmeye karşı direnişi ve kaçınmamızı engelleme çabasında daha acımasız denetimleri dayatır, devrimci umutlarımızı, değişimin ölçeği adeta çok büyükmüş, böylece hiçbir zaman tamamen başarılamazmış olasılığına sıkıştırmak ister.

P2P teknolojilerin, özgür yazılımın ve uluslararası toplulukların ortaya çıkışı ne kadar cesur olsa da, toplumsal değişime yönelik engeller göz korkutucudur. Kapitalist seçkinlerin hizmetindeki muazzam zenginlik birikiminin üstesinden gelmemiz gerekiyor. Bu zenginlik onlara toplumu kendi çıkarlarına göre şekillendirme yeteneği kazandırıyor. Toplumu değiştirebilmek için, müştereklerimizin kapsamını etkin bir şekilde genişletmemiz gerekmektedir, böylece ağ üreticilerinden oluşan bağımsız topluluklarımız, maddi olarak sürdürülebilir ve kapitalizmin saldırılarına karşı direnebilir.

Bizden alınmasına izin verdiğimiz her çeşit üretkenlik, bize bir baskı biçimi olarak geri dönecektir. Devletin, ağ ekonomisine yönelik müdahaleleri arasında en önemlisi, mülkiyet uygulamasıdır. Mülkiyet, doğası gereği, özgürlükle karşıttır. Mülkiyet, belirli bir yerdeki mal varlıklarını denetleyebilme yeteneği, başkası tarafından üretken kullanıma sokulan bir şeye 'sahip olma' yeteneğidir. Mülkiyet, bireylerin ve toplulukların boyun eğdirilmesini mümkün kılar. Mülkiyetin egemen olduğu yerde, onun alanı içerisinde özgürlük olamaz. Nadir bulunan mülkiyetin sahipleri, mülkiyete erişimi engelleyerek, yaşamı engelleyebilirler. Böylece yaşamı, yeniden üretim maliyetlerinin ötesinde bir ödeme almayan kölelerinki gibi bir çalışma haline getirebilirler.

Ekonomi terminolojisinde, işçilerin ürünlerine el koyma şeklinde sahiplerin elde ettiği gelire rant adı verilir. Ekonomik rant, ilk olarak, İngiliz klasik siyasal iktisatçı David Ricardo tarafından 19. yüzyılın başlarında tanımlanmıştır. Basitçe söyleyecek olursak, ekonomik rant, üretken bir varlığın sahibinin yalnızca bu varlığa sahip olmasından kaynaklı olarak kazandığı gelirdir. Mal sahibi, rant gelirini hiçbir şey yapmadan veya herhangi bir katkı sağlamadan yalnızca sahip olduğu için kazanır[3]. John Stuart Mill'in tabiriyle, rantçı yatarken bile para kazanır[4].

Biri büyük bir ekonomik merkezde, biri de küçük bir şehirde olan özdeş iki binayı örnek olarak ele alalım. İkisi de aynı maddelerle inşa edilmiş, ikisi de aynı miktarda bakım çalışmasına ihtiyaç duyuyor olsun ve sahiplerinin bu binaları konut veya ticari mekânlar olarak pazara çıkarması için üstlenilen maliyetler bakımından bir fark olmasın. Yine de büyük şehirdeki bina, her iki binanın bakımı için aynı miktarda çalışma ve gider gerekmesine rağmen, küçük şehirdekinden daha fazla gelir getirecektir. Aradaki fark ekonomik ranttır, burada kastedilen barınma için ödediğimiz kira değildir. Rant, üretime herhangi bir katkı için toplanmaz, değerli bir konuma yönelik tapu senedi gibi yasal bir ayrıcalık nedeniyle ödenir.

Bu, sahibin mülkiyetin değerine -örneğin bakım aracılığıyla- katkı sağlamadığı anlamına gelmez. Yalnızca yaptığı her türlü katkı rant olarak değil de -örneğin- mülkiyetin değerini doğrudan arttırıyorsa bir faiz olarak hesaplanır. Rant, ekonomik terimler açısından, başkalarının mülkiyeti kullanmasına izin vermekle elde edilen gelirdir; sonuç olarak bu gelir, emlak sahibinin, maliklerin kendileri için ürettiğinin bir kısmını istemesinden türemektedir. Bu, tam olarak barınma veya bina anlamında emlak sahipleri, rant ve mülkiyet hakkında değildir. Maddi yaşamımızı sağlama yeteneğimiz, "üretim araçları"mızı oluşturan mülkiyete erişime ihtiyaç duydukça, bu araçlara erişmemize olanak sağlayan kişilere ürettiklerimizin bir kısmını

[3] David Ricardo, On Principles of Political Economy and Taxation (London: John Murray, 1821), Library of Economics and Liberty, `http://www.econlib.org/library/Ricardo/ricPCover.html`.

[4] John Stuart Mill, Principles of Political Economy with some of their Application to Social Philosophy. Library of Economics and Liberty, `http://www.econlib.org/library/Mill/mlP.html` .

aktarmayı kabul etmemiz gerekir, yoksa hayatımızı sürdüremeyiz. Üreticinin üretken çıktısının var olma hakkı için talep edilebilecek kısmı, bütün toplam üretken çıktısından üreticinin geçim maliyetlerinin çıkarılmasıyla elde edilir. Bu, David Ricardo'nun 1817 tarihli *Ekonomi Politiğin ve Vergilendirmenin İlkeleri*[5] kitabında vardığı sonuçtur ve bu tümüyle başkalarının sahibi olduğu bir dünyaya doğan hepimizin karşılaştığı temel pazarlık konumudur.

Ricardo, 'Kâr üzerine Yazılar'ında şunu öne sürer: 'mülk sahibinin çıkarı, her zaman, topluluktaki diğer bütün sınıfların çıkarının aleyhinedir'[6]. Bu, üst ve alt sınıflar arasındaki genel bir ayrım gibi toplumsal çevreye dayanan bir çözümleme olmaktan ziyade toprak, emek ve sermaye gibi üretim faktörlerinin ilişkisine dayalı bir çözümlemedir. Bu Ricardocu model, sınıfların; mülk sahibi, işçi ve kapitalistin tamamen karşıt çıkarlara sahip oldukları fikrine mantıksal bir temel sağlar.

Üst sınıf ve alt sınıf, adil olmayan bir topluma işaret edebilir, ancak bu ayrım muhakkak çelişen çıkarlar anlamına gelmez ve bu nedenle sınıf katmanlaşmasının kaynağına ilişkin bir anlayış sağlamaz. Doğmakta olan kapitalist sınıfın bir temsilcisi olarak Ricardo, toprak rantı eleştirisinin kapitalistlerce kazanılan gelire genişletilmesini amaçlamamıştır. 'Ricardocu Sosyalistlerin' en iyi bilinenlerinden olan William Thompson ve Thomas Hodgskin gibi eleştirel yorumcular bunu yaptılar, kapitalist tarafından kazanılan kârların da en az mülk sahiplerinin rantları kadar sömürücü ve hak edilmemiş olduğunu ve işçilerin çıkarlarının, hem mülk sahiplerinin hem de kapitalistlerin çıkarlarına karşıt olduğunu öne sürdüler. Onların çalışmalarından, Feodalizmle bir benzerlik kuran bir terim olarak türeyen 'kapitalizm' eleştirisi başladı.

Sosyalizm ve diğer bütün 'sol' hareketlerin hareket noktası bu sınıf çatışmasıdır. Üreticilerin kendilerinin, üretim araçlarına sahip olması gerektiği inancı, zamanın sosyalistleri arasında, özellikle de 1800'lü yılların başlarındaki toplumsal reformcu Robert Owen ve kooperatif hareketinin destekçileri arasında halihazırda yaygındı. Sınıfa ilişkin, zengin ve yoksul, asil, ruhban veya köylü gibi kategorilerden ziyade kapitalist, mülk sahibi ve işçi gibi, üretim araçlarıyla ilişkiye dayalı bu anlayış, ütopyacı köklerinden ziyade daha bilimsel bir sosyalizmin ortaya çıkmasına izin veren sağlam bir entelektüel temel sağlamıştır.

Rant, kıt mülkiyetin sahiplerinin, yaşamlarını sürdürmeleri için mülkiyetsiz işçileri çalışmaya zorlamasına olanak sağlar. Ricardo'nun açıkladığı gibi, 'emeğin doğal fiyatı, emekçilerin soylarını bir artma ya da azalma olmaksızın korumaları ve sürdürmeleri için gerekli fiyattır.'[7]. Emeğin kuramsal 'doğal' fiyatı ve gerçek piyasa fiyatı arasındaki farktan dolayı bunun çürütülebileceği sık sık iddia edilir, ancak, Ricardo'nun açıkladığı gibi, bu sadece bir kelime oyunudur, çünkü piyasa fiyatı dalgalanır. Geçim, fiilen hayatta kalmak ve neslini sürdürmek için gerekli olan yalın asgari olarak anlaşılmamalıdır. Ricardo'nun zamanında bile, genellikle, çoğu işçi bir kuruş daha az kazanırsa hemen düşüp ölecek durumda değildi. Aksine işçiler, tam da tanımları gereği, topluluklarındaki kabul edilebilir standartlara göre yaşamak ve çabalamaktan daha fazlasını yapabilmelerine yetecek kadar kazanamıyorlardı. Bu 'kabul edilebilir standartlar', talancı ekonomik seçkinlerce belirlenmiş zevk ve uygunluk kanunlarına dayanarak oluşturulmuştu.

Kurumsal iktisat hareketi için temel oluşturan çalışmaların sahibi Norveçli-Amerikan iktisatçı Thorstein Veblen, sınıflı bir toplumda, topluluğun saygınlık standartlarına göre yaşamak için yalnızca en zenginler dışındaki herkesin neredeyse bütün gelirini kullanmaya mecbur olduğunu öne sürmüş, buna da 'gösterişli tüketim' ve 'gösterişli israf' adlarını vermişti. Gösterişli tüketime katılım göstermemek, toplumsal dışlanmışlıkla karşılaşma ve daha da ötesinde yukarıya doğru hareketlilik için beklentilerin azalması anlamına gelir[8]. Veblen, 1899 tarihli *Aylak Sınıfın Teorisi* kitabında '[...daha üstün şeylerin...] belirli sayı ve nitelikte tüketilmesindeki eksiklik bir aşağılık ve değersizliğin işareti olur'[9] diye öne sürer.

İşçilerin, geçimlerinin ötesinde kıt kanaat elde ettiklerinden sermaye oluşturma olanağının önünde sadece kültürel güçlükler değil daha fazlası vardır. İşçiler mülkiyet sahibi olmadıkça, aldıkları bütün ücret artışları, sıklıkla toprak rantlarındaki artış ve konumlara yönelik artan para rekabetinin bir sonucu olarak fiyat enflasyonuyla süpürülür. Bu, kapitalist temsilciler ve onların kamu sektöründeki işbirlikçileri için bir sır değildir. Nakdi ücreti düşürmeye bir alternatif olarak reel ücretleri

[5] Ricardo, On Principles of Political Economy and Taxation.

[6] David Ricardo, 'An Essay on Profits', (London: John Murray,1815). McMaster University, Faculty of Social Science website, `https://web.archive.org/web/20151003035406/http://socserv.mcmaster.ca/~econ/ugcm/3ll3/ricardo/profits.txt`.

[7] David Ricardo, 'Bölüm 5: Ücretler Üzerine', *Siyasal İktisadın ve Vergilendirmenin İlkeleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. baskı, 2015 (ç.n.)

[8] Veblen Thorstein, 'Chapter 4: Conspicuous Consumption', *The Theory of the Leisure Class* (Bremen, Germany: Europaeischer Hochschulverlag GmbH & Co KG, 2010).

[9] Thorstein Veblen, 'Bölüm 4: Gösterişli Tüketim', *Aylak Sınıfın Teorisi*, Babil Yayınları, 2005 (ç.n.)

enflasyonla düşürmek, 'para yanılsaması'ndan dolayı işe yarar. Belki de çağının en önemli iktisatçısı ve modern 'makroiktisat'ın kurucusu olan John Maynard Keynes'in 1936 tarihli *İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi* kitabında yazdığı gibi, 'kimi zaman, emek için, nakdi ücretlerin düşürülmesine direnirken ancak reel ücretlere direnmemesinin mantıksız olduğu söylense de [...] deneyim, bunun emeğin bilfiil davranışı olduğunu gösteriyor'[10]. Daniel Bell, toplu sözleşme aracılığıyla kazanılmış birçok ücret artışını incelediği 'Toplu Sözleşmenin Yıkımı' başlıklı makalesinde bu süreci açıklığa kavuşturur. Bell, bu örneklerin reel zenginliğin genel düzeyinde bir değişime yol açmadığını; aksine, çoğu durumda, ücret artışı alan işçilerin zenginlikteki payında bir değişim olmadığını, ancak kendilerini daha yüksek fiyat öderken bulduklarını gösterir[11].

Mülkiyet, doğal bir olgu değildir; mülkiyet yasayla yaratılmıştır. Rant sağlama yeteneği, kişinin, başkası tarafından kullanılıyor bile olsa, kıt bir kaynağı denetleme yetisine bağlıdır. Başka bir ifadeyle, mülkiyet, mülkiyet sahibine, diğer kişiyi emek ürünlerini paylaşmaya zorlama yetkisi kazandırır. Mülkiyet, öyleyse, uzaktan denetimdir. Bu şekilde, rant, yalnızca zor gücüyle desteklendiği ölçüde mümkündür, bu da, mülkiyetin sahiplerine devlet tarafından mutlulukla sağlanır.

Mülkiyeti üretken kullanıma sokan kişileri, emek ürünlerini, devamsız ve başıboş sahibiyle paylaşmaya zorlama araçları olmadan, mülkiyet sahibi, daha fazla mülkiyet biriktirmek bir yana, yaşamını bile sürdüremez. Alman devrimci Marksist Ernest Mandel'in, 'Tarihsel Materyalizm ve Kapitalist Devlet' kitabında öne sürdüğü gibi, 'kapitalist devlet şiddeti olmadan, güvenli kapitalizm yoktur'[12]. Mülkiyetin amacı, mülk sahipleri tarafından tadı çıkarılan zenginliği üretecek bir mülksüz sınıfın varoluşunu güvence altına almaktır. Mülkiyet kurumu, işçilerin yararına değildir. Bu, bireysel işçilerin mülkiyet sahibi olamayacağı anlamına gelmez, aksine mülkiyet sahibi olmalarının sınıflarından kaçış olduğu anlamına gelir. Bireysel başarı hikâyeleri, sınıf sistemini değiştirmiyor. Analitik Marksizm taraftarı Kanadalı siyasal felsefeci Gerald Cohen'in nüktesindeki gibi 'sınıfımla yükselmek istiyorum, sınıfımın üstüne değil!'[13].

Mevcut küresel durum, işçilerin bir sınıf olarak, mülkiyet biriktiremediklerini doğrulamaktadır. Birleşmiş Milletler Üniversitesi Dünya Kalkınma Ekonomisi Araştırma Enstitüsünün yaptığı bir çalışmaya göre, 2000 yılında yetişkin insanların en zengin %1'i, küresel varlıkların %40'ına sahipti ve yetişkin insanların en zengin %10'u, dünya varlıklarının %85'ine denk gelen varlığa sahipti. Dünya yetişkin nüfusunun alt yarısı, küresel zenginliğin zar zor %1'ine sahipti. Birçoğu, dünyadaki büyüyen eşitsizliğin göstergesi olan kapsamlı istatistikler raporda mevcut[14].

İşçi sınıfının toplum içerisindeki durumu büyük bir ölçüde iktidarsızlık ve yoksulluktur; işçi sınıfının internetteki durumu da pek farklı değildir. Kapitalizm tarafından gerek duyulan denetim ve ayrıcalık gereksinimleri, internette de dayatılıyor, onun ağ topolojisini, mimarisine gömülü olan P2P komünizmden istemci-sunucu uygulamaların merkezleştiği ve artan bir şekilde bütün ilişkilere aracı olup denetlediği bir şekle dönüştürüyor.

2.2 Dünya Çapında Ağ'da Hapsolmak

Erken dönemdeki internetin devrimci olasılıkları, özellikle kullanıcılar arasındaki doğrudan etkileşim kapasitesine dayanıyordu. Böylece internet, ifade ve örgütlenme özgürlüğünün mimariye gömüldüğü bir platform olmayı vaat etmişti. Ancak, birçok kullanıcısı fark etmeden, internetin mimarisi değişiyor ve ağın topolojisi kapitalizmin çıkarlarına hizmet etmesinin yanında, daha önce hayal bile edilmemiş bir ölçekte kullanıcılarının gözetlenmesi ve denetlenmesi için yeniden yapılandırılıyor.

[10] John Maynard Keynes, 'Chapter 2: The Postulates of the Classical Economics', *The General Theory of Employment, Interest and Money*, Marxists Internet Archive, `http://www.marxists.org/reference/subject/economics/keynes/general-theory/ch02.htm`.

[11] Daniel Bell, 'The Subversion of Collective Bargaining', *Commentary*, Mart, 1960.

[12] Ernest Mandel, 'Historical Materialism and the Capitalist State', çev. Juriaan Bendian. `https://www.marxists.org/archive/mandel/1980/xx/hismatstate.htm`.

[13] Bkz. Gerald Cohen History, Labor and Freedom: Themes from Marx (Oxford, Oxford University Press, 1988) and Why Not Socialism? (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 2009).

[14] United Nations University-World Institute for Development Economics Research, 'Richest 2% Own Half the World's Wealth', update.unu.edu 44 (Aralık 2006-Şubat 2007), http://update.unu.edu/issue44_22.htm. Daha fazlasını okumak için bkz.: United Nations University-World Institute for Development Economics Research (UNU-WIDER) basın açıklaması: `https://web.archive.org/web/20100723052939/http://www.wider.unu.edu/events/past-events/2006-events/en_GB/05-12-2006/_files/78079217418699128/default/wider-wdhw-press-release-5-12-2006.pdf`

İnternet, kamusal olarak finanse edilen üniversitelerden, askeri araştırmalardan ve sivil toplumdan ortaya çıkarak şirket dünyasını şaşırttı. Devlet tarafından inşa edilip finanse edilen ağa erişim sağlayarak az da olsa para kazanabilen küçük bağımsız internet servis sağlayıcılarından oluşan bir sektör tarafından yaygınlaştırıldı. Bu sırada şirket dünyası, CompuServe, Prodigy ve AOL gibi yekpare, merkezi 'çevrimiçi hizmetler' üreterek enformasyon otoyoluna dair farklı bir fikri dayatmaya çalışıyordu. Bu şirketsel hizmetleri internetten farklı kılan, kullanıcıların doğrudan bağlandığı merkezi bir sistem olmalarıydı. İnternet ise bunun tersine, açık bir internet adresine sahip her aygıtın, ağdaki diğer herhangi bir aygıtla doğrudan haberleşebildiği bir P2P ağdı.

Hem CompuServe hem de internet kullanıcıları e-posta, tartışma grupları, sohbet grupları ve dosya paylaşımı gibi benzer uygulamalara erişim hakkına sahip olsa da, CompuServe kullanıcıları erişim için tamamen CompuServe'e bağımlıdır. İnternet kullanıcıları ise istedikleri herhangi bir hizmet sağlayıcısı yardımıyla erişim sağlayabilirler ve hatta kendi sunucularını çalıştırmayı tercih edebilirler. İnternetteki e-posta ve sohbet gibi platformlar, hiç kimsenin sahibi olmadığı ve denetlemediği dağıtık bir yapıya dayanır. Bu yapı, internetin, kamusal kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri gibi çok hevesli erken benimseyenlerince kabul edilmiştir. Ancak, kapitalist yatırımcılar bunun gibi kısıtsız bir sistemin kendilerine nasıl kâr sağlayacağını göremediler. İnternet, kapitalist hayal gücünün bir laneti gibi görünmüştür.

O zamanlar, özgün dotcom patlaması[15], çabucak altyapıyı sahiplenme, bağımsız internet servis sağlayıcılarını birleştirme ve ağın denetimini ele geçirme telaşıyla simgelendi. Para, bu mecranın ne işe yarayabileceğini anlamaya çabalayan yatırımcılar tarafından, neredeyse rastgeleye yakın bir şekilde savrulmuştu. Sonuçta, bu yatırımcıların hedefi büyük ölçüde başarıya ulaşmıştır. Hedefleri, bağımsız hizmet sağlayıcılarını yok etmek ve sürücü koltuğuna büyük, iyi finanse edilmiş şirketleri tekrar oturtmaktı. 1996 yılında bir internet hesabına sahip olduğunuzda, o büyük ihtimalle küçük yerel bir şirket tarafından size sağlanıyordu. On yıl sonra, her ne kadar kimi küçük şirketler yaşamını sürdürüyor olsa da, çoğu insan internet erişimlerini devasa telekomünikasyon şirketlerinden ediniyord. Bu devasa şirketler bugün çok daha güçlü bir şekilde yaşamlarını sürdürüyorlar.

İnternet, bütün ağ ve onun üzerinde çalışan bütün uygulamalar için yanlış bir şekilde kullanılan Web teriminden çok daha fazlasıdır. Dünya Çapında Ağ[16], internet olan P2P ağ üzerinde çalışan bir teknolojidir. Ancak e-posta, IRC, Usenet gibi klasik internet teknolojilerinin aksine, Web ne dağıtık, ne de P2P'dir; bir istemci-sunucu teknolojisidir. Bir web site yayıncısı, sunucuları yürütür ve web sitesinin sağladığı içerik ve uygulamalar üzerinde, ona kimin erişip erişemeyeceğini denetlemek de dahil, özel bir denetime sahiptir. Kullanıcılar, web sitesine erişmek için kullandıkları istemci yazılımı olan tarayıcının [browser] denetimine sahiptir. Bir web sitesinin, P2P sistemden ziyade CompuServe ile ortak yönleri daha fazladır. Yayıncı, kullanıcıların erişebildiği içerik ve seçeneklerin tam bir denetimine sahiptir.

Web, metinleri çevrimiçi olarak yayınlamak üzere yeterince masum bir platform olarak başlamıştır. Ancak, hızlı bir şekilde interneti ticarileştirmek isteyen şirketler için bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Ticari Web, şirketlerin broşürlerini çevrimiçi yayınlaması gibi en mütevazı başlangıçlardan, e-ticaretin gelişmesiyle beraber iyice havalandı. Gelinen noktada, Web henüz çevrimiçi paylaşımı tamamen ele geçirmemiştir. İnsanlar, Web'i örneğin bir kitapçıya göz gezdirmek için kullandılar, ancak dağıtık teknolojileri diğer kullanıcılarla iletişim kurmak için kullanmayı sürdürdüler. Bununla birlikte, çok geçmeden, girişimci sermaye tarafından finanse edilen Web, büyük şirketler tarafından işletilen web sayfalarını, başlıca çevrimiçi sosyal platformlar haline getirmeye başlamıştır. İnternet, kısa süre sonra Web'in arkasında gözden yitecek ve kullanıcıları tarayıcılarını artık hiçbir zaman bırakamayacak.

Web 2.0, yatırımcıların, özgür yazılım hareketinin teknik yeniliklerinin üzerinde karşılığı ödenmeyen kullanıcılarca üretilmiş değeri cebe indirdikleri ve P2P teknolojinin merkezsizleşme potansiyelinin kökünü kazıdığı, girişimci kapitalistin cenneti olarak ortaya çıkmıştır. Vikipedi şunu söylüyor:

Web 2.0, kullanıcılar arasındaki çevrimiçi işbirliği ve paylaşımı vurgulayan sosyal ağ siteleri,

[15] Dotcom boom, 2000 yılının Mart ayında teknoloji firmalarını yer aldığı borsa endeksi olan NASDAQ'daki senetlerin büyük değer kaybı yaşamasıyla sönen ekonomik balon (ç.n.)

[16] World Wide Web (WWW) (ç.n.)

vikiler, iletişim araçları ve folksonomi*[17] *gibi internet tabanlı hizmetlerin sözümona ikinci neslini adlandırmak üzere, 2004 yılında O'Reilly Media tarafından ortaya konulmuş bir ifadedir.[18]

'Sözümona' kelimesinin kullanımı kayda değerdir. Tarihteki en büyük işbirliğiyle oluşturulmuş bir çalışma olarak, Vikipedi'nin bilmesi gerekiyor. Web 2.0 neslinin çoğu üyesinin aksine, Vikipedi kâr amacı gütmeyen bir vakıf tarafından denetleniyor, yalnızca bağışlardan gelir elde ediyor ve içeriğini bir copyleft lisansıyla yayınlıyor. Bu Vikipedi girdisinde, '[Web 2.0] belirli teknik ve pazarlama toplulukları içerisinde (her ne kadar eksik tanımlanmış ve sıklıkla eleştirilse de) bir moda sözcük haline gelmiştir' şeklinde yazılmaya devam ediyor.

Özgür yazılım topluluğu, Web 2.0 adlandırması konusunda, açıkça önemsemediği durumların dışında, şüpheci olma eğilimi göstermiştir. Dünya Çapında Ağ'ın yaratıcısı Tim Berners-Lee, 'Web 2.0 kesinlikle mesleki dilin bir parçası, hiç kimse ne anlama geldiğini bile bilmiyor' diyerek terimi reddetmiştir. 'Web 1.0 üzerinde çalışan bütün kişiler tarafından üretilen standartların kullanımı anlamına geliyor'[19] şeklinde belirterek devam ediyor. Aslında, öyleyse, ne bir Web 1.0, ne de bir Web 2.0 söz konusudur. Yalnızca, birbirinden uygun bir biçimde ayrılamayan çevrimiçi uygulamaların süregiden bir geliştirilmesi vardır.

Web 2.0'ın ne olduğunu tanımlamaya çalışırken, en önemli gelişmelerin, daha önceleri bir bakıma sadece merkezi kuruluşların pahalı yazılım paketleri alarak, sitelerin teknik boyutlarıyla ilgilenmek üzere ücretli personel çalıştırarak ve genel olarak yalnızca kuruluşun sitesinde yayınlanmak üzere içerik yaratmak üzere ücretli personel çalıştırarak yapabildiği şekilde toplumun içerik yaratma, değiştirme ve paylaşmasını sağlamaya yönelik olduğunu söylemek yerindedir.

Öyleyse bir Web 2.0 şirketi internet içeriği üretimini temelden değiştirmektedir. Web uygulamaları ve hizmetlerinin gerçekleştirimi daha ucuzdur ve kolaylaşmıştır ve bir şirket, son kullanıcıların bu uygulamalara erişimine izin vererek, içeriklerin yaratımı ve düzenlenmesini etkin bir şekilde son kullanıcıların kendilerine aktarabilir. İçerik sağlayıcının kendi içeriğini yayınladığı ve son kullanıcının onu tükettiği geleneksel modelin yerine, yeni modelde şirketin sitesi hem üretici hem de tüketici[20] olan kullanıcılar için merkezi bir portal işlevi görür. Kullanıcılar için bu yazılımlara erişmek, daha önce bir masaüstü yazılımı satın almayı ve daha fazla teknoloji yeteneğini gerektirecek olan içerikleri yaratma ve yayınlamalarına izin verir. Örneğin, Web 2.0'da metin tabanlı içerik üretiminin başlıca araçları bloglar ve vikilerdir. Bunlar, kullanıcıların, herhangi bir biçimleme dili, dosya aktarım veya besleme protokolü bilgisine ihtiyaç duymadan ve herhangi bir yazılım satın almalarına gerek kalmadan doğrudan tarayıcılarını kullanarak içerik üretme ve yayınlamalarına olanak sağlar.

Masaüstü uygulamalarının yerine web uygulamalarının kullanılması, tamamen metinsel olmayan içerik söz konusu olduğunda, kullanıcı açısından çok daha önemlidir. Web sayfalarının herhangi bir HTML düzenleme yazılımı satın alınmadan tarayıcıda yaratılması ve düzenlenmesinin yanı sıra, herhangi bir pahalı masaüstü görüntü işleme uygulaması olmadan tarayıcı aracılığıyla fotoğraflar çevrimiçi olarak yüklenebilir ve işlenebilirler. Tüketicinin kamerasıyla çektiği bir video görüntüsü, kullanıcının tarayıcısı aracılığıyla bir video barındırma sitesine gönderilebilir, yüklenebilir, kodlanabilir, bir HTML sayfasına gömülebilir, yayınlanabilir, etiketlenebilir ve bütün Web'e beslenebilir. Paul Graham, Web 2.0 üzerine olan makalesinde topluluğun/kullanıcıların farklı rollerini daha belirgin bir şekilde listelemektedir. Bunlar profesyonel, amatör ve kullanıcıyı (daha kesin olarak son kullanıcıyı) içermektedir. Graham'a göre, profesyonelin ve kullanıcının rolü Web 1.0'da oldukça iyi anlaşılmış durumdaydı, fakat amatörün konumu iyi tanımlanmamıştı[21]. Graham'ın 'What Business Can Learn From Open Source'[22] makalesinde tanımladığı şekilde amatör yalnızca çalışmayı sever, bu çalışmanın mülkiyeti veya bedeline ilişkin bir kaygısı yoktur. Geliştirmede, profesyonel kendi özel mülk çalışmaları için ücret alırken, amatör açık kaynak yazılımlara katkı sağlar.

[17] Sosyal ağlardaki kullanıcılarca belirlenen sınıflandırma biçimi (ç.n.).

[18] 'Web 2.0', Wikipedia.org, `http://en.wikipedia.org/wiki/Web_2.0`.

[19] developerWorks, 'developerWorks Interviews: Tim Berners-Lee', developerWorks 22 Ağustos 2006, `http://www.ibm.com/developerworks/podcast/dwi/cm-int082206txt.html`.

[20] üretketici, Notabene Yayınları tarafından çıkarılan Janus'un Çehresi dizisindeki kitaplarda (örn. Dijital Emek ve Karl Marx, Marx Geri Döndü: Medya, Meta, Sermaye Birikimi, vb.) bu konuya ilişkin daha fazla bilgi bulabilirsiniz (ç.n.).

[21] Paul Graham, 'Web 2.0', PaulGraham.com, Kasım 2005, `http://www.paulgraham.com/web20.html`.

[22] Paul Graham, 'What Business Can Learn From Open Source' [İşletmeler Açık Kaynaktan Ne Öğrenebilir], http://www.paulgraham.com/opensource.html, Ağustos 2005. Erişim tarihi: 18 Ekim 2016 (ç.n.).

Graham'ın 'amatör' nitelemesi, çocuk kitapları yazarı Dr. Seuss'un *If I Ran The Circus* kitabında genç Morris McGurk'un kendi hayali McGurkus Sirki çalışanları hakkında şu söyledikleriyle tuhaf bir benzerliğe sahiptir:

> ***İşçilerim çalışmayı seviyor. "Bizi Çalıştır! Lütfen bizi çalıştır! Çalışırız ve kırk gözün olsa bile yarısını göremeyeceğin birçok sürpriz hazırlarız!"***[23]

'Web 2.0' ifadesi, güncel yenilikleri Web'in devam etmekte olan gelişimi olarak gören Tim Berners-Lee'ye bir şey ifade etmiyor olsa da, Morris McGurk gibi herhangi bir maaş istemeden sonsuz içerik üreten yorulmaz işçilerin düşünü gören girişimci kapitalistler için muhteşemdir. Ve elbette, YouTube'tan Flickr'a, Vikipedi'ye, gerçekten de 'kırk gözünüz olsa bile yarısını göremeyeceksiniz'. Tim Berners-Lee haklı. Teknik veya kullanıcı bakış açısına göre, Web 2.0'da köklerinde olmayan ve Web'in önceki nesillerinden doğal olarak gelişmemiş bir şey yok. Web 2.0 başlığıyla ilişkili teknoloji daha önce de mümkündü ve bazı durumlarda rahatlıkla mevcuttu, ancak bu terimi saran abartılı reklam, kesinlikle Web 2.0 internet sitelerinin artışını etkiledi.

İnternet her zaman için kullanıcılar arasındaki paylaşımla ilgiliydi. Aslında, dağıtık mesajlaşma sistemi olan Usenet 1979'dan beri faaliyetteydi. O zamandan beri, Usenet tartışmaları, 'amatör' haberciliği ve fotoğrafla dosya paylaşımını barındırıyor. İnternet gibi Usenet de kimsenin sahibi olmadığı veya denetleyemediği dağıtık bir sistemdir. Usenet gibi hizmetleri Web 2.0'dan farklı kılan bu niteliktir: merkezi mülkiyet ve denetimin olmaması.

Eğer Web 2.0 bir anlama geliyorsa, o da girişimci sermayenin temelinde yatmaktadır. Web 2.0, internet başlangıç şirketlerine yatırımın geri dönüşünü temsil eder. Dotcom batışından sonra (Web 1.0'ın gerçek sonu), yatırım doları arayışındakiler, çevrimiçi girişimcilere yatırım yapmak için yeni bir temele ihtiyaç duydular. Hayali 'yeni ekonomi' ile birlikte 90'lardaki dotcom patlamasındaki egemen düşünce olan 'geliştir ve onlar gelirler', birçok çevrimiçi girişimin çökmesi nedeniyle artık ilgi çekici gelmiyordu. Altyapı geliştirilmesini ve gerçek sermayeleşmeyi finanse etmek, artık yatırımcıların aradığı şey olmaktan çıkmıştı. Gelgelelim, başkalarının ürettiği değeri ele geçirmek çok daha ilgi çekici bir teklif oldu.

Web 2.0, İnternet Yatırımı Patlaması 2.0'dır. Web 2.0, topluluk tarafından üretilmiş değerin özel mülkiyet olarak ele geçirildiği bir iş modelidir. Hiç kimse, YouTube gibi sitelerin teknolojisinin alışılmış olduğunu reddetmiyor. Bu, çevrimiçi video paylaşımına yönelik DailyMotion gibi çok sayıdaki benzer hizmetle de doğrulanan bir durum. YouTube'un gerçek değeri, sitenin geliştiricileri tarafından üretilmiyor; aksine, bu siteye video yükleyen insanlar tarafından üretiliyor. Yine de, YouTube, milyar dolardan fazla Google hissesiyle satın alındığında, bu hisselerin ne kadarını bu videoları üretenler kazandı? Sıfır. Hiç. Yok. Web 2.0 şirketi sahibiyseniz eğer muhteşem bir anlaşma.

YouTube gibi Web 2.0 hizmetlerinin kullanıcıları tarafından üretilen değeri, kapitalist yatırımcılar ele geçiriyor. Bazı durumlarda, katkı sağladıkları asıl içerik nihayetinde site sahiplerinin mülkiyeti haline geliyor. Topluluk tarafından üretilmiş değere özel mülkiyet olarak el konulması, teknoloji paylaşımı ve özgür işbirliği vaadine bir ihanettir. Yatırımcıların sıklıkla pahalı sermaye kazancını, yazılım geliştirmeyi ve içerik yaratımını finanse ettikleri dotcom patlaması döneminin aksine, bir Web 2.0 yatırımcısı pazarlamayı, abartılı reklam ve dedikodu üretimini finanse eder. Altyapı geniş çapta ucuza mevcut, içerik ücretsiz ve yazılımların maliyeti, en azından yazılım özgürce elde edilemiyorsa, ihmal edilebilir düzeydedir. Aslında, biraz bant genişliği ve disk alanı sağlanmasıyla, başarılı bir Web 2.0 sitesi haline gelmek, eğer kendinizi etkin bir şekilde pazarlayabilirseniz mümkündür.

Öyleyse bir Web 2.0 şirketinin esas başarısı, toplumla ilişkisinden geliyor. Daha açık söyleyecek olursak, başarı, şirketin Tim O'Reilly'in ifade ettiği şekliyle 'kolektif zekâyı dizginlemesi'nden[24] geliyor. Bu bakış açısına göre, Web 1.0 şirketleri, içeriğe yaklaşımları açısından çok fazla yekpare ve tek yönlüydü. Web 1.0'dan 2.0'a geçişe ilişkin başarı hikayeleri, şirketin içeriği markalaştırmada ve hatta daha da iyisi bu içeriğin mülkiyetinde yekpare kalırken, içerik oluşturmayı toplumun kullanımına açabilme yeteneğine dayanmaktadır. Yahoo!, örneğin, topluluk içeriği için bir portal yaratırken, bu içeriğin bulunması açısından merkezi bir konum olmayı sürdürdü. eBay, insanların mallarını satmalarına olanak sağlarken, bu

[23] Dr. Seuss, If I Ran the Circus (Random House, 1956).

[24] Tim O'Reilly, 'What is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software', Mart 2007, Munich Personal RePEc Archive, MPRA Paper no. 4578 (7 Kasım 2007), 22, `http://mpra.ub.uni-muenchen.de/4578/1/MPRA_paper_4578.pdf`.

malların yer aldığı pazara sahip olmayı sürdürdü. Amazon, diğer birçok siteyle aynı ürünleri satmasına rağmen, insanların ürünleri etrafındaki 'akış'a katılım göstermelerine olanak sağlayarak başarılı oldu.

Web 2.0 başlangıç şirketlerine yatırım yapan kapitalistler, genellikle erken sermayeleşmeyi finanse etmedikleri için, davranışları büyük ölçüde asalakçadır. Web 2.0 kapitalistleri sıklıkla geç kalırlar, halihazırda değer yaratımı iyi bir ivme kazandığında ortaya çıkarlar, mülkiyeti ele geçirmek için baskın yaparlar ve finansal güçlerini hizmetin tanıtımı için kullanırlar, genellikle bunu başlıca, iyi finanse edilmiş ortaklarının hegemonyacı bir ağı içerisinde yaparlar. Bunun anlamı şudur, girişimci sermaye tarafından elde edilemeyen şirketler, nakit açlığından ölerek kulübün dışına atılırlar.

Bütün bu örneklerde, internet sitesinin değeri, onu işleten şirketin ücretli çalışanlarından ziyade onu kullanan kullanıcılar tarafından yaratılmıştır. Toplum tarafından yaratılmış içerik ve paylaşıma bir vurguyla birlikte, bütün bu içeriğin mülkiyetine ve değeri paraya çevirme yeteneğine ilişkin soruları gözden kaçırmak kolaydır. Bu sorular nadiren kullanıcıların karşısına gelir. Bu sorular, kullanıcıların Facebook Hizmet Koşulları anlaşmasının veya 'flickr.com' sitesinde fotoğraflarının URL'sinde dipnotların bir parçasıdır. Mülkiyet sıklıkla topluluk için bir mesele değildir ve bu mükemmel uygulamaların kullanımı için ödenmesi gereken küçük bir bedeldir. Çoğu kullanıcı, kendi içeriklerini üretme ve yayınlamaya ilişkin alternatif araçlara erişime sahip olmadıkları için Facebook ve Flickr gibi sitelere yönelmektedir.

Eklenmelidir ki, çoğu açık kaynak projeye Web 2.0'ın gelişmesindeki anahtar yenilikler olarak atıf verilebilir: Linux, Apache, PHP, Ruby, Python, vb. gibi özgür yazılımlar Web 2.0'ın ve Web'in kendisinin belkemiğidir. Ancak, bütün bu projelerde, O'Reilly'nin Web 2.0 şirketlerinin 'çekirdek beceriler' olarak işaret ettiği konu açısından, yani onu kullanan insan sayısı arttıkça zenginleşen tekil, yeniden yaratımı zor veri kaynakları ve cezbettikleri kolektif zekayı dizginleme üzerindeki denetim açısından temel bir kusur söz konusudur[25]. İnsanların açık bir şekilde katkı sağlamasına olanak vermek ve bu katkıdan şirket sahibinin bu içeriğin de sahibi haline geldiği özel mülk bir sistem içerisinde yararlanmak, başarılı bir Web 2.0 şirketinin niteliğidir. İnsanların kendi yarattıkları şeye sahip olmasına izin vermek ise, aksine, değildir.

Bu nedenle, bir Web 2.0 şirketi, başarılı olmak ve yatırımcılarına kâr yaratabilmek için, merkezi olarak denetlenen paylaşım ve işbirliği düzenekleri yaratmaya ihtiyaç duyar. Usenet ve diğer ağ üreticileri tarafından denetlenen teknolojilerdeki merkezi denetim eksikliği, Web 2.0 bağlamında, temel bir kusurdur. Yalnızca kullanıcılara yarar sağlarlar, mevcut olmayan yatırımcılara değil, çünkü 'sahipli' değillerdir. Bu nedenle, Web 2.0 aynı eski kapitalizm tarafından finanse edildiği için Usenet çoğunlukla unutulmuştur. YouTube milyarlarca dolar değerindeyken, YouTube'tan daha uzun yıllardır varlığını sürdüren, yenilikçi bir P2P canlı video akış ağı olan PeerCast neredeyse hiç bilinmez.

Teknolojik bakış açısına göre, dağıtık ve P2P teknolojiler Web 2.0 sistemlerden çok daha fazla verimlidir. P2P iletişim, bilgisayarlardan ve ağ bağlantılarından yararlanıp ağ kaynaklarını daha iyi kullanarak, merkezi sistemlerin yarattığı dar boğazlardan sakınırlar. Ayrıca, sıklıkla bir bilgisayar ve tüketici internet bağlantısından fazla olmayan, daha az altyapı yardımıyla içerik yayınlamaya olanak sağlarlar. P2P sistemler, YouTube gibi sitelerin ihtiyaç duyduğu muazzam veri merkezlerine de ihtiyaç duymazlar. Dağıtık sistemlerin daha uzun ömre sahip olma eğilimi de var. Usenet, en büyük Usenet arşivine ve en çok erişilen Usenet web tabanlı istemci olan Google Gruplara sahip olan Google tarafından bir şekilde kapsandı. Ancak, Usenet'in dağıtık doğası nedeniyle, diğer şekillerdeki erişim bir şekilde paralel olarak sürüyor ve her ne kadar çevrimiçi bir platform olarak ününü kaybetmiş olsa da, çoğu haber grubu etkin durumda. Örneğin, SubGenius Kilisesi haber grubu olan alt.slack, ABD merkezli popüler taklit din için önemli bir sosyal forum işlevini sürdürüyor. Merkezi bir altyapının eksikliği, merkezi bir denetimin olmamasını da beraberinde getiriyor; bu da, özel ve kamusal baskı gruplarının düşünceleri doğrultusunda ikna etmeye ve izin verdikleri içerik türleri hakkında kısıtlamalar dayatmaya çalışan özel mülke ait 'topluluklar' için sıklıkla bir sorun olan sansürün olmaması demek. Ayrıca, kullanıcı enformasyonuna ilişkin büyük merkezi çapraz referans veritabanlarının olmamasının mahremiyet açısından önemli bir avantajı var.

Bu bakış açısına göre, Web 2.0'ın, P2P sistemlere yönelik, kapitalizmin engelleyici bir saldırısı olduğu söylenebilir. Ancak, P2P'ye göre birçok dezavantajına rağmen, Web 2.0 yatırımcılar açısından daha ilgi çekicidir ve bu yüzden merkezi çözümleri finanse etmek ve teşvik etmek adına daha fazla para söz konusudur. Sonuçta gerçekleşen, kapitalist yatırımların merkezi çözümlere akması, onları teknik olmayan enformasyon üreticilerinin benimseyebileceği şekilde kolay ve ucuz veya

[25] a.g.e.

ücretsiz kılmasıdır. Bu erişim kolaylığı, teknik olarak zorlayıcı ve pahalı olan enformasyon üretimine ilişkin kendi araçlarına sahip olma girişimiyle karşılaştırıldığında, Web 2.0'ın yeni enformasyon toprak sahipleri [infolandlord] için yabancılaşmış içerik üreten emek sağlamaya hazır 'topraksız' bir proletarya yaratmıştır. Web 2.0'ın görevi, internetin P2P yönünü yok etmek ve sizi, bilgisayarınızı ve internet bağlantınızı iletişim kurma yeteneğini denetim altına alan merkezi hizmetlere bağımlı kılmaktır. Web 2.0 özgür, P2P sistemlerin tahrip edilmesi ve tek parça çevrimiçi hizmetlerin geri dönüşüdür.

Buradaki çarpıcı ayrıntı şudur: 90'lardaki, modem veya ISDN bağlantıları gibi, çoğu ev veya ofis internet bağlantısı simetrikti, veri gönderme ve alma yetenekleri anlamında eşitti. Tasarım gereği bu bağlantılar, eşit olarak enformasyonun hem üreticisi hem de tüketicisi olmanızı sağlıyordu. Diğer yandan, modern DSL ve kablolu bağlantılar asimetriktir, enformasyonu hızlıca indirmenize olanak sağlarken, göndermeniz yavaştır. Üstelik, internet hizmetlerine ilişkin çoğu kullanıcı sözleşmesi, tüketici hesabıyla sunucular çalıştırmanızı yasaklamakta, bunu yapmanız durumunda da hizmetinizi kesebilmektedir.

Kapitalizm, mülkiyetin atıl paylaşımı aracılığıyla gelir edinme fikrinden yola çıkarak merkezi denetime ihtiyaç duyar. Bu tür merkezi bir denetim olmadan, üreticilerin, dışarıdaki hissedarlarla gelirlerini paylaşmaları için bir neden yoktur. İnternet geliştirme kaynaklarının finanse edilmesi, internet kaynaklarına sahip olarak değeri ele geçirme arayışındaki özel hissedarlardan geldiği sürece ağ yalnızca daha kısıtlayıcı ve merkezi olacaktır. Her ne kadar enformasyon müşterekleri toplumu daha kapsayıcı üretim biçimlerine doğru yönlendirecek bir potansiyele sahip olsa da, herhangi bir gerçek umut; hakiki, topluluğu zenginleştiren, İnternet tabanlı hizmetlerin sonraki nesli için daha fazla özel mülkiyet altına alınmış, merkezileşmiş kaynaklardan ziyade herkesin ve hiç kimsenin sahibi olduğu ortak, P2P ve müştereklere dayalı sistemler yaratmaya dayanır.

Yineleyecek olursak, her ne kadar bugünün standartları açısından küçük ve belirsiz gözükse de, Usenet ve e-posta gibi P2P uygulamalara ağırlık vermesiyle birlikte erken dönemlerdeki internet çok daha fazla müşterek, paylaşılan bir kaynaktı. İnternetin ticarileşmesi ve kapitalist finansmanın ortaya çıkması, bu enformasyon müştereklerinin çitlenmesine[26] yol açtı, ortak zenginlik özel kâra dönüştü. Bu yüzden, Web 2.0 internetin teknik veya toplumsal gelişiminin ikinci nesli olarak düşünülmemelidir, aksine enformasyon müştereklerinin çitlenmesine yönelik ikinci kapitalist dalga olarak düşünülmelidir.

Enformasyon müştereklerinin çitlenmesine yönelik üçüncü dalga halihazırda ortaya çıkmaya başladı. Google ve Amazon gibi büyük şirketlerce sağlanan, müşterilerin kullandıkları fiziksel altyapının sahibi olmadıkları bulut bilişim, internetin altyapısını daha da merkezileştirmektedir. Ek olarak, örneğin Avrupa Parlamentosu'na sunulan 'Telekom Reform Paketi'[27] gibi mevzuatlar, hizmet sağlayıcıların hangi kullanıcıların erişim hakkı olup olmadığına ilişkin karar vermelerini mümkün kılmayı amaçlamaktadır. Sermaye, internetin geleceğine yönelik tasavvurunu bize gösteriyor ve gelecek tıpkı CompuServe gibi gözüküyor: yekpare, merkezi, aracılı, denetlenebilir ve sömürülebilir ve kuşkusuz birkaç büyük şirket tarafından işletilecek.

Neredeyse en çok kullanılan tüm internet kaynakları, P2P alternatifleriyle değiştirilebilir. Google, her tarayıcının ve her web sunucusunun arama sürecinde etkin bir düğüm olduğu bir P2P arama sistemiyle değiştirilebilir; Flickr ve YouTube da, kullanıcılara kendi bilgisayarları ve internet bağlantıları yardımıyla işbirliği içerisinde resimler ve videolar paylaşmalarına olanak sağlayan PeerCast, BitTorrent ve eDonkey türü uygulamalarla değiştirilebilir. Ancak, internet kaynaklarını geliştirmek bir zenginliğin uygulanmasına ihtiyaç duyar ve bu zenginliğin kaynağı girişimci sermaye olduğu sürece, internetin muhteşem P2P potansiyeli gerçekleşmemiş kalacaktır. Kapitalist finansmana alternatifler bulamazsak eğer, sadece bildiğimiz haliyle interneti kaybetmekle kalmayacak ayrıca toplumu internetin P2P görüntüsüyle yeniden yaratma şansını da yitireceğiz.

[26] enclosure, bir arazinin etrafının çevrilerek ele geçirilmesi, özel mülk haline getirilmesine benzer şekilde, müştereklerin özel mülk haline getirilmesi (ç.n.)

[27] 'Telekom Reform Paketi' komisyon üyesi Viviane Reding tarafından Avrupa Parlamentosu'na 13 Kasım 2007 tarihinde Strasbourg'da sunulmuştur. Amacı 2002 tarihli AB Telekom Kurallarını değiştirmektir. Hedefi Avrupa'nın bütün 27 üye devletinin telekomünikasyon piyasasını birleştirmektir. Daha fazla bilgi için bkz.: `http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1677&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en`.

2.3 Ağ Üretimi ve Ağların Sefaleti

Daha özgür bir internet, mevcut kapitalist finanse etme sistemi içerisinde hayat bulamaz. Merkezi teknolojilerin karşısında dağıtık teknolojilerin açık teknik üstünlüğüne ilişkin savlar, gün geçtikçe daha birleşmiş, düzenlenmiş ve kısıtlayıcı hale gelmiş olan küresel iletişim altyapımızın geliştirilmesinde karar verici etkenler olmamıştır. Karar verici etken, her zaman, acımasızca kendi çıkarları için kullanabilecekleri, ona direnecek kişilerden daha fazla zenginliği, özgürlüğü kısıtlayarak tasarrufuna alan kişilerin çıkarlarına hizmet ettiği gerçeği olmuştur. Buna ilişkin iktisadi gerekçeler iyi anlaşılmıştır; sayısal olarak az olan küçük bir kapitalist sınıf, mülkiyetsiz işçi kitlelerince üretilen zenginliği ele geçirmelerine olanak sağlayan üretici varlıkların adaletsiz dağıtımından yararlanmaktadır.

İletişim ağlarının nasıl işlediğine ilişkin söyleyeceğimiz bir şey varsa veya herhangi bir toplumsal reform yapmak istiyorsak, mülkiyet sahiplerinin bizim üretkenliğimizi kendi biriktirilmiş zenginliklerine dönüştürmelerini engellemekle başlamamız gerekiyor. Özgürlüklerimiz üzerinde kısıtlamaları dayatmak için kullandıkları zenginlik, bizden aldıkları zenginliktir. Biz olmadan, zenginlikleri için bir kaynakları yoktur. Mevcut zenginliği ele geçirmeye devam etmedikleri taktirde yüzyıllardır süren sömürüyle birikmiş olan zenginlik bile ekonomik seçkinleri nihayetinde koruyamaz. Geleceğin değeri, geçmişin değerinden kat be kat fazladır. Sonuçta, ağ topolojisi hakkındaki fikirlerimiz her zaman için onlara el koyabilecek, onları sabote edebilecek veya sadece görmezden gelebilecek kapitalizme bir tehdit oluşturmuyor. Aksine, birlikte çalışmaya ve ulusal sınırların ötesinde paylaşmaya ilişkin yeni yöntemlerimizin kapitalist düzeni tehdit edecek ve yeni toplumu ortaya çıkaracak potansiyeli vardır.

Özgür yazılım projeleri ve Vikipedi gibi işbirliğine dayalı projelerdeki üretici ilişkilere yönelik tartışmalar, sıklıkla müştereklere dayalı üretimi kuşatmaya kalkışmakta ve onu özellikle zenginlik dağıtımını etkileyemeyeceği ve dolayısıyla sınıf mücadelesinde bir rol alamayacağı bir alanla kısıtlamakta, maddi olmayan, soyut üretim alanına sıkıştırmaktadır. Harvard Girişim Hukuku Çalışmaları'nda profesör olan Yochai Benkler özgür yazılım, Vikipedi maddeleri ve benzer çalışmaların üretilme şeklini tariflemek için 'ağ üretimi' terimini ortaya atmıştır. Çözümlemesini sözümona 'ağ oluşturmuş enformasyon ekonomisi'yle sınırlayan Benkler ve birçokları tarafından anlaşıldığı kadarıyla ağ üretimin yeniliği, müştereklerdeki mülkiyetin tamamen, bir kişi tarafından tüketilirken, başkalarının da aynı esnada tüketebildiği 'rekabetsiz mülkiyet' [non-rivalrous property] olmasıdır. Rekabetsiz mülkiyet radyo yayınlarını, internet üzerindeki videoları veya özgür yazılım gibi ağ üzerinden aktarılabilen veya erişilebilen herhangi bir kaynağı içerebilir. Bu tür bir mülkiyetin, neredeyse hiçbir çoğaltma maliyeti yoktur. Ayrıca, Benkler'ın sınırlı ağ üretimi kavramındaki ayırt edici bir başka özellik onun 'karşılıksız' [non-reciprocal] olmasıdır. Yani üreticilerin, ürünleri ücretsiz olduğu için, ürettikleri karşılığında doğrudan bir ücret almamalarıdır. Örneğin, özgür yazılım kullanıcılarının, özgün geliştiricilere bir bedel ödemeleri gerekmez.

Benkler'in varlıklı ağının önereceği birçok şey olduğu inkâr edilmiyor. Bu enformasyon müştereklerinin kullanıcıları açısından değeri, özgür yazılım, Vikipedi, çevrimiçi iletişim ve sosyal ağ araçlarını kullanan milyonlarca kişinin de gösterdiği gibi, şahanedir. Yine de, müştereklere dayalı ağ üretimi, yalnızca neredeyse hiçbir çoğaltma maliyeti olmayan dijital mülkiyetten oluşan müştereklerle sınırlıysa eğer, üretilen kullanım değeri nasıl mübadele değerine dönüştürülebilir? Bu değerli nesnelerin üretimini karşılamak için gerekli para nerede? Çoğaltma maliyeti olmayan bir nesne, bedelsiz değişim bağlamında bir mübadele değerine sahip olamaz. Bir nesneyi isteyen herkes, elinde olan birinden bir kopya alabilir. Eğer, üretilenlerin bir mübadele değeri yoksa ağ üreticileri, kendi geçimleri için maddi ihtiyaçları nasıl elde edecekler?

Zengin ağ, yoksul bir gezegen bağlamında mevcuttur. Yoksulluğun nedenleri, kültür veya enformasyon yokluğundan gelmez, ancak üretici sınıfın, mülkiyet sahibi sınıflarca doğrudan sömürülmesinden gelir. Yoksulluğun kaynağı yeniden üretim maliyetlerinden ziyade üretim araçlarına bağımsız erişimleri engelleyerek ücret olarak emeklerinin bütün ürününden daha azını kabul etmeye üreticileri zorlama yoluyla ele geçirilen artı değer, elde edilmiş rantlardır. Kapitalist üretim tarzı maddi zenginliğin üretiminde hâlâ egemenken, müştereklere dayalı ağ üretimi güçbela yalnızca enformasyon müştereklerine uygulandıkça, maddi mülkiyetin sahipleri, enformasyon müştereklerinin üretkenliğinin bir sonucu olarak yaratılan marjinal zenginliği ele geçirmeye devam edecektir. Enformasyon müştereklerinden türetilebilecek her türlü mübadele değeri, her zaman, müştereklerin dışında yer alan gerçek mülkiyetin sahiplerince ele geçirilecektir.

Ağ üretiminin, genel maddi zenginlik üzerinde bir etkisinin olabilmesi için, hem fiziksel üretim araçlarının hem de sanal üretim araçlarının her ikisinin de ağ üretimi müştereklerinin içerisinde mevcut olduğu bütün bir mallar ve hizmetler sistemi bağlamında işlemesi gerekiyor. Yalnızca enformasyon müştereklerine ilişkin bağlamda müştereklere dayalı bir ağ üretimini saptayan Benkler, bir tuzak kuruyor, ağ üretimi ekonomisi içerisinde yaratılan değere mülkiyet ayrıcalığıyla el konmasını güvence altına alıyor. Benkler'in amuda kalktığını biliyoruz ve ayakları üzerinde doğrultmak için ağ üretimini yeniden tanımlamamız gerekiyor.

Sözümona 'maddi olmayan, karşılıksız üretim'deki üretim süreci her şey olabilir ama maddi olmayan değildir. Bilgisayarlar ve ağlar, geliştiriciler ve onların işyerleri ve konutları gibi, oldukça maddidir ve hepsi de maddi bakım gerektirmektedir. Maddi olmayan dağıtımdır. Dijitalleşmiş enformasyon, kaynak kodu veya kültürel çalışmalar, küresel ağlar boyunca, bir saniyenin kesrinde çoğalabilir ve hızla dağılabilir, ancak üretim gayet maddi bir mesele kalmaya devam eder. Eğer ağ üretimi yalnızca yazılım gibi maddi olmayan mallar üretebiliyorsa ve üreticiler bu üretim karşılığında hiçbir şey almıyorlarsa, o zaman bu tür 'üretim' biçiminin, hiçbir şekilde bir üretim biçimi olarak adlandırılmaya hakkı yoktur. Her şeyden önce, herhangi bir üretim biçiminin maddi girdilerinin hesabını vermesi gerekiyor, yoksa ortadan kaybolur. Bu girdiler, Ricardo'nun sözleriyle söyleyecek olursak 'emekçilerin, umumiyetle', en azından 'geçimlerini ve ırklarını sürdürmeleri'[28] için gereken emek verenlerin geçim maliyetlerini içermelidir.

Maddi olmayan, karşılıksız üretim bunu yapamaz, çünkü özgür yazılım, özgür kültür veya özgür çorba üretmek için üreticilerin geçimlerini başka kaynaktan karşılamaları gerekir ve bu yüzden maddi olmayan, karşılıksız üretim hiçbir biçimde bir üretim biçimi değildir, yalnızca bir başka üretim biçimi içerisindeki özel bir dağıtım türüdür. Maddi olmayan, karşılıksız üretim, hayırsever çorba mutfağı veya toplumsal sağlık hizmetinden daha da fazla bir üretim biçimi değildir. Temelinde başka bir üretim biçimi, kapitalizm, olan üstyapısal bir görüngüdür.

Ağ üretiminin güncel örnekleriyle üretilenlerin maddi olmayan dağıtımına bir vurgu yapmak yerine, bu gibi bir üretimin, üretici varlıkların müşterek yığınını işleten bağımsız üreticilerle nitelendiğine işaret edebiliriz. Ağ üretimine bu bakış, kategorik olarak maddi olmayan mallarla sınırlı değildir. Bu şekilde anlaşılırsa, ağ üreticilerinin oluşturduğu bir ağın, emeklerini, ortak ve bireysel çıkarları için müşterek bir yığına uyguladıkları ağ üretimi kavramının, kesinlikle, sınıf-sız bir işçi topluluğunun ("ağ üreticileri"), işbirliği içerisinde mülkiyet-siz ("müştereklere dayalı") bir toplum içerisinde üretim yaptığı asırlık sosyalist üretim tarzı önerilerinin yankısı olduğu görülecektir. Maddi olmayan, karşılıksız tanımdan farklı olarak, bu formülleştirme maddi girdileri, emek uzmanlaşmasını ve sermaye oluşumunun araçlarını da açıklar ve ayrıca terimin türetildiği eşler arası ağların topolojisiyle oldukça yakın bir şekilde ilgilidir. Ayrıca bu tanım, özgür yazılım üretimini, Vikipediyi ve sıklıkla ağ üretiminin örnekleri olarak sunulan diğer çalışmaları da daha iyi tanımlar.

Üstelik, bu formülleştirme, kırsal müşterekler gibi müştereklere dayalı üretimin tarihsel örneklerini de betimlediği için daha iyi bir geçmişe dayanır. Üretken varlıkların dağıtımı, tam da sömürü sistemlerini sürdüren zenginlik ve iktidar eşitsizliğinin kökeninde olduğuna göre, üretici varlıkların müşterek olduğu bir üretim tarzı, açıkça potansiyel olarak devrimci bir tarzdır. Ancak, eğer bu üretim biçimi, maddi olmayan biçimle sınırlandırılırsa, tanımı gereği maddi olmayan olarak kategorileştirilirse, o halde üreticiler yarattıkları herhangi bir değeri elde edemezler. Belirtmek gerekir ki, tam bu nedenle Sarmaşık Birliği profesörleri ve diğer seçkinler, bu sınırlandırmayı korumayı tercih ediyorlar. Bununla birlikte, eğer maddi varlıkların müşterek yığınını bağımsız bir şekilde paylaşmanın yollarını gerçekleştirebilirsek ve böylece müştereklerin kapsamını maddinin yanında maddi olmayan malları da içerecek şekilde genişletebilirsek, bu varlıkları kendi üretimlerinde kullanan üreticiler, ürünlerinin değerinin daha büyük bir payını koruyabilecektir.

Ağ üretimi, diğer üretim biçimlerinden ayrıdır. İşçilerin, üretici varlıkların müşterek yığınını bağımsız olarak kullanması farklı bir biçimdir, hem kapitalist hem de kolektivist yaklaşımlardan farklıdır. Kapitalist üretim biçimi doğası gereği sömürücüdür, temel mantığı, üretim araçlarına bağımsız erişimi yadsıyarak emeğin artı değerini ele geçirmektir. Bununla birlikte, kolektivist tarzlar da sömürücü olabilir. Örneğin, ortaklaşa sahip oldukları üretici varlıkları üreticilerin ortaklaşa kullandığı işbirliğine dayalı üretimde, üretici varlıkların farklı kooperatiflere dağıtımı, büyük ihtimalle adaletsiz olacak, böylece kooperatiflerden birinin diğerini sömürmesine yol açacaktır. Daha büyük ölçekli kolektivist biçimlerin, örneğin

[28] Ricardo, On the Principles of Political Economy and Taxation, bölüm 5.1.

sosyalist devletlerin veya çok büyük çeşitli kooperatiflerin, kooperatifler arasında olabilecek bir tür sömürüyü saf dışı bırakacağı söylenebilir. Ancak, bu büyük organizasyonları yönetmek için gerekli, gittikçe genişleyen eşgüdüm katmanları, yeni bir eşgüdüm sınıfına, tarihsel örneklerin de gösterdiği gibi, kapitalist bir sınıf gibi işçilere karşı asalak ve boğucu davranan tekno-idareci seçkinlerden oluşan yeni bir sınıfa yol açar.

Bir ağ üreticileri topluluğu, eş güdüm katmanlarını geliştirmeden büyüyebilir, çünkü kendi kendine örgütlenebilir ve bağımsız olarak üretebilir ve aslında üretici varlıkların müşterek yığınının tedariki için gerekli yönetim dışında başka katmana ihtiyaç duymayacaklardır. Böylece, eş güdüm, kullanmak isteyenler arasında müşterek yığının tahsisiyle sınırlanmıştır. Bu tür bir üretimin, müşterek yığının, özgür yazılım gibi, maddi olmayan mülkiyet olduğu düşük çoğaltma maliyetlerinin tahsis hususlarını ortadan kaldırdığı alanlarda ortaya çıkması ve gelişmesi şaşırtıcı değildir. Dolayısıyla, maddi malları müşterek yığın içerisine katabilmek üzere ağ üretimi için gerekli olan, yalnızca asgari düzeyde eş güdüm yükü dayatan, maddi varlıkların bağımsız ağ üreticileri arasında tahsisi için bir sistemdir. Girişimci komünizm böyle bir şeydir.

2.4 Girişimci Komünizm

Girişimci komünizm, bağımsız üreticilere, üretici varlıkların müşterek yığınını paylaşmaları için bir yapı sağlar. Bu da, önceden yalnızca maddi olmayan değerin yaratımıyla ilişkili üretim biçimlerinin (örneğin özgür yazılım) maddi alana genişletilmesine imkân verir. Özgür yazılım topluluğunun büyümesi ve yayılmasına imkân veren aygıtın parçası, kendisinden türetilen çalışmalar uyumlu şartlar altında lisanslandığı ölçüde kapsadığı yazılımların yeniden kullanımına olanak sağlayan bir tür lisans olan copyleftin yaratılmasıydı. Yazılımın bu tür lisanslar altında yayınlanmasıyla çalışma, bütün özgür yazılım geliştiricileri için kolektif bir yığın haline gelir.

Copyleft'in temel yeniliği, telif hakları sistemini kendisine karşı kullanmasıydı. Telif hakları altında denetimi ortaya koymanın başlıca aracı çalışmanın altında yayınlandığı lisanstır, bu lisans telif altına alınmış çalışmayı kullanmak isteyenlerin bunu hangi şartlar altında yapabileceğini belirler. Copyleft, entelektüel varlıklar üzerinde ayrıcalık dayatan mevcut aygıtı, telif hakları lisansıyla verilen otoriteyi kullanarak herkesin erişimini güvence altına alarak ve bu özgürlüğün aktarılmasını gerekli kılarak etkin bir şekilde ele geçirir. Bu telif hakları yasalarıyla tutarlıdır ve onlara tabidir, çünkü telif hakları ve koruyan kuruluşlar olmadan copyleft de olmaz.

Girişimci komünizm, bu aynı özgürlüğün maddi üretici varlıklara da genişletilmesini gerekli kılar. Üretici varlıkların üzerindeki denetimi ortaya koymanın başlıca aracı şirkettir. Girişimci komünizm, böylece tüzel bir biçime dayanmaktadır: girişimci komün. Maddi mülkiyeti paylaşmak için girişimci bir komün kullanmak, ayrıcalığı dayatan mevcut aygıtı, bağımsız üreticilerce kullanım için mevcut üretici varlıkların müşterek yığınını korumak üzere ele geçirir.

Yasal olarak girişimci komün, tıpkı kapitalist sınıfın girişim sermayesi fonu gibi bir şirkettir. Bununla birlikte, girişimci komün, onu devrimci işçilerin mücadelesi için etkin bir aygıta dönüştürecek olan ayırt edici özelliklere sahiptir. Girişimci komün, çeşitli ve coğrafi olarak dağıtık durumdaki kolektif ve bağımsız eş üreticilerin kullanımındaki müşterek yığını oluşturan bütün üretici varlıkların mülkiyetine sahiptir. Girişimci komün, üretimin eş güdümünü sağlamaz; ağ üreticileri topluluğu kendi ihtiyaçları ve arzuları doğrultusunda üretim yaparlar. Komünün görevi yalnızca müşterek yığının idaresi, barınma ve ihtiyaç duydukları aletler gibi mülkiyeti ağ üreticilerine sağlamaktır.

Girişimci komün, işçi kolektiflerinin ve tekil işçilerin birliğidir ve kendisi her biri tarafından sahiplenilmiştir, her bir üyesinin sadece bir payı vardır. İşçilerin bir kolektif veya kooperatifte çalıştığı durumda, mülkiyet, kolektifi veya kooperatifi oluşturan farklı kişilerce tekil olarak alınmıştır. Girişimci komün içerisinde sahip olma yalnızca emek katkılarıyla edinilebilir, mülkiyetle değil. Yalnızca çalışarak komün içerisindeki pay edinilebilir, toprak, sermaye ve hatta para katkısında bulunarak değil, yalnızca emek katkısıyla. Mülkiyet her zaman, komünün bütün üyelerince müşterek bir şekilde tutulur, girişimci komün, bütün üyelerinin eşit derecede sahipliğindedir. Böylece, hiçbir üye mülkiyeti aşacak ayarsız bir pay biriktiremez. Mülkiyet hiçbir zaman daha az kişide yoğunlaşamaz.

Girişimci komünün işlevi, üyelerinin yaşamak ve çalışmak için ihtiyaç duyduğu, teçhizat ve aletler gibi maddi varlıkları elde etmek ve bunları üyelerine tahsis etmektir. Komün, bu mülkiyeti, komünün bir üyesi tarafından istendiğinde edinir.

Bu mülkiyete sahip olmakla ilgilenen üyeler, komüne, bu mülkiyetin tasarrufu için istedikleri hükümleri belirttikleri bir kiralama anlaşması önerir. Komün, daha sonra tahvil sahiplerinin teminatı haline gelecek olan mülkiyetin edinimi için gerekli fonu oluşturmak için bir dizi tahvil ihraç eder. Kiralama sözleşmesi, tahvillerin teminattan kurtarılması için gerekli fonların mevcut olmasını güvence altına almak için teklif edilir.

Bu güvencenin karşılanmaması durumunda, mülkiyet, kazançlar tahvil sahiplerine aktarılacak şekilde nakde dönüştürülür. Bu tahvil dizileri açık artırma ortamında satılır. Tahvil satışları tahsil edildiğinde, komün mülkiyeti edinir ve kira sözleşmesi, tasarrufu kiralayana devredilmek üzere işleme sokulur. Onu kiralayan artık ihtiyaç duymadığında veya anlaşma koşullarını yerine getiremediğinde, mülkiyet komüne geri döner, bu noktada komün mülkiyeti yeni kira şartları teklif eden üyelerine, yeni bir ihaleyle sunar. Eğer varlığa daha fazla talep yoksa bu varlık nakde çevrilir. Bir varlığı edinmek için yayınlanan tahviller tam olarak ödendiğinde, bu varlık tamamıyla komünün mülkiyetine geçer.

Daha sonra mülkiyetin kiralama gelirlerinden geriye kalanlar, komünün bütün üyelerine eşit olarak bölünerek ödenir. Nakde çevrilmiş mülkiyetin getirisi de aynı şekilde bölünür. Mülkiyetin kiralanmasından elde edilen bütün rant, komünün bütün üyeleri arasında eşit olarak bölündüğü için, mülkiyetin kirası için ödeme yapan üyelerle, mülkiyeti kolektif olarak bedelsiz edinen üyeler aynı payı alırlar. Mülkiyet için ödedikleri pay, komünün üyesi oldukları için geri aldıkları rant payına eşittir. Kolektif mülkiyetin kişi başına payından daha fazlasını kiralayan üyeler daha fazla ödeyecektir ve muhtemelen bu ödemeyi mülkiyeti üretici bir varlık olarak kullandıkları için yapacaklardır, böylece ödeme için yeterince kazanmış olacaklardır.

Diğer taraftan, kişi başına düşen paydan daha azını kullanan üyeler, ödedikleri kiradan daha fazla ödeme alacaklardır, böylece mülkiyet istifi yapmadıkları için ödüllendirileceklerdir. Girişimci komünün başlıca faaliyetleri olan tahvillerin ve kiralama anlaşmalarının idaresi, yüksek düzeyde bir eş güdüm dayatmaz ve tıpkı maddi olmayan malların tahsisini idare eden bilgisayar ağları gibi bilgisayarlı otomasyon için oldukça uygun faaliyetlerdir. Birçok girişimci komün var olabilir ve gittikçe birbirleriyle ilişkilenirler ve daha büyük, daha istikrarlı ve sürdürülebilir müştereklere dayalı üreticilerin topluluklarını oluşturmak için birleşirler.

Daha eşitlikçi bir toplum üretmek için gerekli herhangi bir değişim, işçinin, zenginlikten elinde tutabileceği pay miktarını arttıracak üretim biçimindeki öncül bir değişime bağımlıdır. Üretim biçimindeki değişim, ilk sırada olmalıdır. Mülkiyet sahipleri kendi adaylarını, kendi lobicilerini, kendi taraftarlarını ve nihayetinde daha yüksek kapasiteye sahip karşı-devrimci şiddeti finanse ederek değişimi engelleyecek daha fazla zenginliğe sahip olduğu sürece, bu değişime politik olarak, seçimle, lobiyle, taraftarlıkla veya devrimci şiddetle erişilemez. Toplum, mülkiyet sahipleri üretim kesintileri sırasında kendilerini yaşatabilecek çoklukta biriktirilmiş zenginliğe sahip oldukları sürece, grevlerle değiştirilemez. Mülkiyet sahipleri ürüne sahip oldukları, bu ürünün fiyatını belirdikleri ve böylece ücretlerdeki herhangi bir kazanım, yüksek fiyatlar nedeniyle kaybedildiği sürece toplu sözleşmeler de işe yaramaz.

Girişimci komünizm, yeni bir toplum türü önerisi olarak anlaşılmamalıdır. Toplumsal mücadeleye kalkışmak için örgütsel bir biçimdir. Girişimci komünler işçi sendikalarının, politik partilerin, STK'ların ve diğer potansiyel aygıtların yerine geçirmek için değildir, onları tamamlamaya yöneliktir, iktidarın ekonomik dengesini işçi sınıfının çıkarlarının temsilcileri lehine eğmeye yöneliktir. Girişimci komünizm olmadan, bu diğer örgütlü biçimler her zaman çok daha zenginlerin karşı koyuşuna karşı çalışmaya zorlanacaktır ve böylece o sonsuz taraftar edinme, yenilgi ve geri çekilmeye mahkumdur. Tek yol, kendi emeğimizi üretici olmayanların sahip olduğu mülkiyete uygulamayı durdurmak ve bunun yerine üretici varlıkların müşterek yığınını oluşturmaktır.

Girişimci komünizm, kendi üretken sürecimizin denetimini ele almaktır, emeğimizin bütün ürününü elimizde tutmaktır, kendi sermayemizi oluşturmaktır ve sömürüyü savunanların yarattığı etkiden daha büyük bir toplumsal etkiye ulaşmak için yeterli kolektif zenginliği biriktirene kadar büyümektir. Bu yeni ekonomik denge, girişimci komünizmin mütevazı amaçlarından çok daha büyük bir değişime olanak verir. Gerçekten özgür bir toplumun ne copylefte ne de girişimci komünizme ihtiyacı olacaktır; bunlar yalnızca işçilerin tarihsel rollerini, sınıfsız bir toplumun, eşitlerin toplumunun inşasını gerçekleştirebilecekleri uygulamalardır.

DÜNYANIN BÜTÜN İŞÇİLERİ BİRLEŞİN! ZİNCİRLERİNİZDEN BAŞKA KAYBEDECEK BİR ŞEYİNİZ YOK. KAZANACAĞINIZ BİR DÜNYA VAR.

Bölüm 3

TELEKOMÜNİST AĞ MANİFESTOSU

Komünist Parti Manifestosu'nun (Marx/Engels 1848[1]) 2. bölümünden alınan metinden uyarlanmıştır.

İşçi devriminde atılacak ilk adım, ~~proletaryanın egemen sınıf konumuna yükselmesidir,~~ **insanların toplumsal değer amacıyla ürettiği ve eşitler olarak paylaştığı bir girişimler ağı geliştirmek ve örgütlü proletaryayı egemen ekonomik sınıf konumuna yükseltmek amacıyla bu girişimlerin ekonomik boyutunu oluşturmak ve genişletmektir**. *Ancak işçiler kendi üretimlerini denetlediklerinde demokrasi savaşını kazanabiliriz.*

Proletarya, ~~kendi siyasal egemenliğini~~ **büyüyen ekonomik iktidarını** genişletmeyi tüm sermayenin adım adım burjuvazinin elinden koparılmasına, tüm üretim araçlarının ~~devlet elinde, yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletarya elinde yoğunlaştırılmasına~~ **dolaysız üretiminin bağımlı olduğu kişilerin ellerinde olduğu müşterek bir yığın içerisinde merkezsizleştirilmesi ve böylece** üretici güçlerin büyüklüğünün olabildiğince hızla artırılmasında kullanacaktır.

Bu ise ilk aşamada kuşkusuz ancak mülkiyet hakkına ve burjuva üretim ilişkilerine ~~despotça el atmak~~ **göre girişimlerimizi yapılandırarak** olur, yani ekonomik açıdan yetersiz, geçici ve **amaçlarımızın aksine** görünse de, hareketin süreci içinde kendini aşan ve bütün bir üretim tarzının dönüştürülmesinin aracı olan bu vazgeçilmez önlemler yoluyla olur.

Bu önlemler kuşkusuz her ~~ülkeye~~ **topluluğa** göre farklı olacaktır.

Ama çoğu ~~gelişkin ülke~~ **topluluk** için şu aşağıdakiler, epey ortak olarak kullanım alanına girebilecektir:

1. **Bütün üretim araçlarının** ~~Toprak~~ mülkiyetinin **müşterekleştirilmesi** ~~kamulaştırılması~~ ve bütün ~~toprak rantının~~ **rantların** ~~devlet giderlerine~~ **ortak amaçlarla** kullanılması.

2. ~~Yüksek bir artış oranlı vergi.~~ **Topluluğun her bir üyesine, bütün ortak toplanmış rantın kişi başına düşen pay miktarına eşit kâr payı şeklinde güvence altındaki bir gelirin tesisi.**

3. ~~Miras hakkının kaldırılması.~~ Emeklerini katan herkese üye olma hakkı ve ne miras, ne satın alma ne de herhangi bir transferle değil, yalnızca emek katkısıyla üyelik verilmesi.

4. ~~Tüm karşı gelenlerin ve ülkeden kaçanların mülklerine el konulması.~~ Bütün üye girişimlerle, kendi üretken varlıklarının özel mülkiyetinden feragat etmelerine ve bunun yerine ihtiyaç duydukları şeyleri karşılıklı müşterek stoktan kiralamalarına yönelik bağlayıcı bir anlaşma.

5. ~~Devlet sermayeli ve tek tekel olarak Ulusal Banka yoluyla kredilerin devlet elinde merkezleştirilmesi.~~ Üretken varlıkların müşterek yığınını inşa etme amacıyla, açık artırmalarda tahvillerin satılabilmesine yönelik ortak tahvil piyasasının oluşturulması.

6. ~~Taşımacılığın devlet elinde merkezleştirilmesi.~~ İletişim ve ulaşım araçlarını bütün üyelerinin denetimine kazandıran kaynakların geliştirilmesi.

7. ~~Ulusal fabrikaların ve üretim araçlarının artırılması, arazinin ortak bir plan uyarınca işlenir hale getirilip ıslahı.~~ Bütün girişimlere mevcut üretim aletlerini edinme ve en üst düzeye genişletme fırsatının sağlanması.

[1] Karl Marx and Frederick Engels, *Manifesto of the Communist Party*, 1848, https://www.marxists.org/archive/marx/works/1848/communist-manifesto/.

8. ~~Herkes için eşit çalışma zorunluluğu, özellikle tarım için sanayi ordularının kurulması.~~ Herkesin katılımı ve üretimi için fırsat eşitliği.

9. ~~Tarım ve sanayi işletmelerinin birleştirilmesi, kent ile kır arasındaki farkın süreç içinde giderilmesinde etkin olmak.~~ Üreticiler ve tüketiciler arasındaki bütün ayrımların ortadan kaldırılması ve ilişkilerin piyasa tabanlı işlemlerden, toplumsal değer üretiminin satmak için mallar üretmekten önce geldiği genelleştirilmiş dağıtım haline dönüştürülmesi.

10. ~~Tüm çocuklar için kamusal ve parasız eğitim. Çocukların bugünkü biçimde fabrikalarda çalıştırılmasına son verilmesi. Eğitimin maddi üretimle bütünleştirilmesi, vb;~~ Bütün üyeler için bilgi ve yetenek paylaşım ağlarının ve destek sistemlerinin kurulması ve üretime katkı sağlayarak yeteneklerin geliştirilmesi için olanakların sağlanması.

Gelişme süreci içinde sınıf ayrımları ortadan kaybolunca ve üretimin tümü bütün **dünyaya yayılan** örgütlü **bireylere** ~~yoğunlaşınca~~ dağıtılınca, kamusal zor kullanımının politik niteliği kalmaz. Politik zor kullanımı, asıl anlamıyla bir sınıfın ötekilere baskı uygulamak üzere örgütlediği zor kullanımıdır. Proletarya, burjuvaziyle mücadelesi gereği sınıf olarak birleşip, ~~devrim~~ **öz örgütlenme** yoluyla egemen sınıf olduğunda ve egemen sınıf olarak zorla eski üretim ilişkilerini ortadan kaldırdığında, böylece o üretim ilişkileriyle birlikte sınıf karşıtlığının varlık koşullarını da, bütünüyle sınıfları da ve dolayısıyla sınıf olarak kendi egemenliğini de ortadan kaldırmış olur.

Sınıflarıyla ve sınıf çelişkileriyle birlikte eski burjuva toplumunun yerine, her bireyin özgür gelişiminin herkes için topluca özgür gelişim koşulu olduğu bir birlik gelir.

Bölüm 4

ÖZGÜR KÜLTÜR ELEŞTİRİSİNE BİR KATKI

Özgür kültür hareketi için manifesto gibi olan 'Yenilikçilik, Yaratıcılık ve Bilgiye Erişim Tüzüğü', 'bilgi ve kültürün yaratılması, dönüştürülmesi ve erişilmesi açısından bir devrimin ortasındayız'[1] şeklinde belirtiyor. Bu devrim, kapitalizmle birlikte gelişmiş olan ve temelinde yaratıcıların sömürülmesini içeren telif hakları sistemine karşıdır. Herhangi bir kültürel üretim soruşturması, büyük servet dengesizliği ve sınıflar arasındaki mücadele bağlamında anlaşılmalıdır.

Telif haklarının kökeninde her zaman yaratıcıların ürünlerine el konulmasının koşullarını oluşturmak yer almıştır. Fikirlerin özel hakları kavramı söz konusu olduğundan beri bu sanatçıların ve yazarların eleştiri ve muhalefetlerinin konusu olmuştur. Bu, telif haklarına, telif hakları karşıtlığı biçimindeki eksiksiz bir muhalefeti sahiplenenleri de kapsamaktadır. Dijital kültürün ilerleyişi ve dosya paylaşma furyası, buna benzer kimi muhalefetleri ana akıma da çıkarmıştır, gerçi bu sıklıkla sınıf mücadelesi bağlamı olmadan ve telif haklarının bir zamanlar kültürel üreticileri korumak amacıyla ortaya konulduğu şeklindeki yaygın yanlış fikirle birlikte gerçekleşmiştir. Bu, müşterek kültürün yaratılmasını teşvik etmeyi amaçladığını ileri süren, ancak kendisini çok daha esnek bir özel mülkiyet modelinin teşvikiyle sınırlandıran Creative Commons gibi projelerin ortaya çıkmasına yol açtı.

Yazılım üretimi de, yeniden üretilebilir dijital maddeler alanında kültürel üretime katıldığında, özgür yazılım yaratıcılarının topluluğundan muhalefetin ve örgütlenmenin yeni biçimleri ortaya çıktı. Özgür yazılım hareketi ve özellikle bu hareketin muazzam ticari başarısı, özgür kültür hareketi için oldukça değerli olduğu kanıtlanan yöntemler ve araçlar ortaya çıkarmıştır. Yine de, özgür yazılım hareketi ayrıca, üreticilerin kullanımı niyetiyle üretilmiş yazılım gibi malların ekonomisinin, kitaplar, filmler ve müzik gibi tüketim mallarının ekonomisinden farklı olduğu gibi yanlış fikirler de yaratmıştır. İlgili çalışmalardan türetilmiş çalışmaların da özgürlüğünü güvence altına alan bir lisanslama biçimi olan güçlü copyleft lisans modelini uygulayabilmek için, farklı yazılım ve kültür ekonomileri göz önüne alınmalı ve geniş bir şekilde işçi sınıfının kurtuluşuyla uyumlu hale getirilmelidir. Özgür kültür, kârları ele geçirmek amacıyla tüketim mallarına ihtiyaç duyan özgür olmayan bir toplumda sürdürülemezdir. Özgür kültür ancak özgür bir toplumun bağrında gerçekleşebilir.

Copyleft, yazılım müşterekleri oluşturma anlamında çok etkili olsa da, kültürel çalışmaların müştereklerine ulaşmak için copyfarlefte ihtiyacımız var. Copyfarleft, kendi varlıklarını müşterekler dışında tutan kuruluşların özgür erişimini engelleyen bir özgür lisanslama biçimidir.

4.1 Telif Hakları Bir Sansür ve Sömürü Sistemidir

'Kopyalama hakları'nın varlığı, 18. yüzyıldaki yazarların sahip olma kavramlarından önce gelir[2]. 16. yüzyıldan, 17. yüzyıla kadar, kraliyet lisansları, kimi yayıncılara bazı metinleri basmaları için özel haklar veriyordu. 1557 yılında, Kraliyete yayınlanacak veya yasaklanacak kitaplar üzerinde denetim güvencesi verdiği için bir Kraliyet Fermanıyla Londra basım evleri loncasına, yani Kırtasiyeciler Şirketine, özel bir basım evi tekel hakkı verilmiştir. İlk telif hakları, yayıncıların kopyalar basma haklarıydı,

[1] 'Charter for Innovation, Creativity and Access to Knowledge 2.0.1', Charter for Innovation, Creativity and Access to Knowledge, 'Introduction', `https://fcforum.net/en/charter_extended/`.

[2] Telif hakları tarihine ilişkin bilgi, geniş ve çeşitli araştırma sonucunda toparlanmıştır. Çoğu birincil kaynak, başlangıçta United Kingdom Arts and Humanities Research Council tarafından finanse edilen Primary Sources on Copyright (1450-1900) dijital arşivinde bulunabilir: `http://www.copyrighthistory.org/`.

bu da mutlak monarşilerin muhalefeti sansürlemeye ve bilgi üzerindeki denetimine ilişkin ideolojik ihtiyaçlarından ortaya çıkmıştır.

1694 yılında Lisans Yasasının süresinin dolmasından sonra, Kırtasiyeciler Şirketinin tekeli, İrlanda ve İskoçya'dan bölgesel kitap satıcıları, sözüm ona 'korsanlar' tarafından tehdit edildi. Kırtasiyeciler Şirketi, kendi telif hakları tekelinin uzatılmasına yönelik bir tasarı için Parlamentodan talepte bulundu. Ancak bu sefer 1557'dekinden farklı bir İngiltere vardı, Kral Charles I'i 1649'da idam eden, monarşiyi ortadan kaldıran ve Cromwell altında Cumhuriyet kuran, Charles II tarafından tekrar monarşiyi kuran, 1688 Devrimi'nde James II'yi deviren, ve 1689'da ilk modern anayasal bağımsızlık hükmü olan Haklar Yasasını geçiren Parlamentodan farklı bir İngiltere'ydi. Burası artık John Locke'nun İngiltere'siydi.

Felsefeci John Locke, liberal devlet ve özel mülkiyet ideolojisinin baş mimarları arasındaydı. Locke'a göre, mülkiyet, bir insanın kendine sahip olmasının bir uzantısıydı. Kendine sahip olduğuna göre, ürettiklerine de sahip olmalısın. Mülkiyet hakkı, emekle yaratılmıştır. İngiliz Parlamentosu, bu bakış açısının tutarlı bir biçimini edindi ve 1709 yılında Parlamento tarafından çıkarılan Kraliçe Anne Yasası, Kırtasiyeciler Şirketine karşı sert bir darbe oldu. Yasa yayıncıları değil, yazarları çalışmalarının sahibi olarak tanımladı ve telif hakları süresini yeni kitaplar için 14 yıl, mevcut telif hakları için 21 yıl olarak belirledi. 'İçerisinde Sözü Edilen Zamanlarda, Basılı Kitapların Kopyalarını bu gibi Kopyaların Yazarları ve Satın Alıcılarına Hak Tanıma Aracılığıyla Öğrenmeyi Teşvik Etme Yasası' alt başlığına sahip olan yasa, rekabet aracılığıyla bilgi için bir piyasa oluşturdu. Yasanın amacı, bir yazar telif hakkı yaratmak değil, aksine Kırtasiyeciler Şirketinin tekelini kırmaktı.

Basının edebi mülkiyetin büyük davası olarak övdüğünün başlıca aktörleri yazarlar değildi. Yayıncılar, ekonomik iktidar için mücadelelerinde yazarların hakları bahanesine başvurarak birbirlerine dava açtılar. Yaratan kişi olarak yazar kavramı, kendi fikirlerine sahip olma doğal hakkıyla birlikte, sanatçılar ve felsefeciler tarafından icat edilmiş olabilir, ancak bundan kâr elde edenler yayıncılardı. Yasalar ozanlarca değil, devletlerce yapılır ve devletler de varlıklarını sürdürebilmek için, herhangi bir zamanda kullanışlı buldukları herhangi bir meşrulaştırıcı felsefik çerçeveyi benimseyerek ekonomik ayrıcalığı zorla uygularlar. Kraliçe Anne Yasası, yazar-yayıncı ilişkisinin kapitalist biçimini düzenledi. Yazarlar, teoride kendi emek ürünlerine sahip olma hakkına sahipti, ancak maddi olmayan fikirler yarattıkları ve kitap üretmek için gerekli teknolojik araçlardan mahrum oldukları için, haklarını onları sömürecek yeterli sermayeye sahip bir başkasına satmak zorundaydılar. Özünde, diğer herhangi bir emek satışından hiçbir farkı yoktu. Yazarın sömürülmesi, başlangıcından beri fikri mülkiyet rejiminin içerisine gömülüydü.

Fikri mülkiyet ve fiziksel mülkiyet arasında önemli farklılıklar vardır. Fiziksel mülkiyet kıt ve sınırlıdır, oysa fikri mülkiyet kopyalanabilir, çoğaltımı sıklıkla neredeyse maliyetsizdir ve kopyaya sahip olan kişiler tarafından eş zamanlı olarak kullanılabilir. Enformasyonu mülkiyet haline getirmek için telif hakkı rejimini ihtiyaç kılan, tam da bu sınırsız yeniden üretilebilirlik niteliğidir. Uzun dönemde, herhangi bir yeniden üretilebilir malın mübadele değeri, rekabet sonucu yeniden üretim maliyetine doğru hareket eder. Bir enformasyon varlığını yeniden üretmek için az sayıda engel olduğuna göre, onu yeniden üretmek için gerekli emek ve kaynakların ötesinde bir mübadele değerine sahip olamaz. Başka bir ifadeyle, enformasyonun uzun dönemde, kendine ait bir mübadele değeri yoktur. Bu nedenle, bu mülkiyetin sahipleri (tekrar ediyorum, üreticilerle karıştırılmamalıdır), bu yeniden üretimi önlemek için yasalara ihtiyaç duyarlar.

Yalnızca bu enformasyonun yeniden üretimini başkalarına yasadışı kılan sahipler kopyalama hakkından rant elde edebilirler. Fikri mülkiyet, telif hakkı da dahil olmak üzere, mülkiyet yapısının maddi olmayan varlıklar ve enformasyona genişletilmesidir. Telif hakkı, maddi olmayan zenginliğin belirli türlerinin, maddi zenginlik gibi davranabilmesini, yani sahiplenilmesini, denetlenebilmesini ve ticaretini sağlayan yasal bir yapıdır.

Herhangi bir mülkiyet sisteminde, müzisyenler kendi emek ürünlerinin mülkiyetini, bir tekstil terhanesinde çalışan işçilerden daha fazla koruyamazlar. Yayın, dağıtım, tanıtım ve medya üretimi araçlarının özel denetimi sistemi, sanatçıların ve diğer bütün yaratıcı işçilerin geçimlerini sürdürmeleri için gerekenden fazlasını kazanmamalarını güvence altına alır. İster biyokimyager, müzisyen, yazılım mühendisi veya film yapımcısı olun, bu haklar herhangi bir gerçek finansal değere sahip olamadan, bütün telif haklarınızı mülkiyet sahiplerine, çalışmanızın yeniden üretim maliyetlerinden daha çok olmayacak şekilde devrettiniz.

19. yüzyıl Fransız sosyalisti ve kendisini 'anarşist' olarak tanımlayan ilk kişi olan Pierre-Joseph Proudhon, herkesçe

bilindiği gibi mülkiyetin hırsızlık olduğunu öne sürmüştür. Bu mantığa göre, eğer mülkiyet hırsızlıksa, o halde fikri mülkiyet sahtekarlıktır. Mülkiyet hırsızlıktır, ama tam olarak yasal anlamda değil, çünkü liberal kapitalist devletin yasaları, mülkiyetin temelleridir. Felsefik anlamda, Lockecu, öz-sahiplik uzantısı şeklindeki, üretmediğin şeyi almanın doğası gereği haksız olduğu anlamındaki mülkiyet kavramı bağlamında mülkiyet hırsızlıktır. Proudhon, kendisinden önceki Thompson ve Hodgskin gibi, mülkiyet sahiplerinin, mülkiyetlerini üretken kullanıma sokan kişilerin ürünleri üzerinde meşru bir taleplerinin olmadığını öne sürer[3]. Mülkiyet sahipleri, zora başvurmadan, üretim sürecine katkıda bulundukları vasıtaların yeniden üretim maliyetlerinden daha fazlasını alamazlardı. Bu durumda, kapitalist bir sınıf, işçilerin üretim araçlarına bağımsız erişimini engellemeden var olamazdı.

Amerikalı Bireyci Anarşist Benjamin Tucker'ın sözleriyle, 'sermayeyi borç verenin, onu zarar görmemiş bir şekilde geri almak hakkıdır, daha fazlasını değil'[4]. Ortak topraklar önceden mülkiyet olmadığına göre, sanayi öncesi köylülerin bu ortak topraklara erişimi yeni çitlemelerle engellendiğinde, topraklarının çalındığı söylenebilir. Üstelik, bu el koymanın bir sonucu olarak ücretli emeğe zorlanmaları nedeniyle, mülkiyet kuruluşunun kendisi, bir hırsızlık kuruluşudur.

Ancak, eğer fiziksel mülkiyet çalınabiliyorsa, akıl veya fikirler çalınabilir mi? Eğer toprağınız çalınırsa, onu, mülkiyetin yeni özel mülkiyet sahibi tarafından belirtilmiş koşulları dışında, bir daha kullanamazsınız. Eğer, bir fikrin mülkiyeti, maddi özelliğin mülkiyetiyle benzerse, aynı ekonomik mübadele, hakkın kaybı ve el koyma koşullarına tabi olmalıdır. Ve ele geçirildiğinde, sahibinin mülkiyetinde olması son bulur. Ancak fikirleriniz başkalarınca kullanılırsa, onları kullanma yeteneğini yitirmezseniz, öyleyse gerçekten çalınmışlar mıdır? Bir şeyin, ancak başkalarını dışarıda tutarak sahiplenilebileceği şeklindeki geleneksel mülkiyet kavramı, fikir gibi soyut, maddi olmayan bir şeyle uyumsuzdur. Belirli bir zamanda yalnızca bir mekânda var olabilen maddi bir nesnenin aksine, fikirler sonsuzdur ve özel değildir. Bir şiir, binlerce başka kişinin zihninde mevcudiyetine rağmen, bir şairin şiirinden daha azı değildir.

Her bir ifade, önceki bir algının genişlemesidir. Fikirler özgün değildir, tarih boyunca biriken bilgi katmanları üzerine kurulurlar. Sanatçılar, bu müşterek katmanlardan, kesinlikle özgünlükler ve yenilikler içeren çalışmalar yaratırlar. Bütün yaratıcı çalışmalar, tarihten fikirleri, kelimeleri ve imgeleri ve çağdaş bağlamlarını bir araya getirirler. 18. yüzyıldan önce, şairler atalarını ve ilham kaynaklarını, resmi bir bildirme olmadan alıntıladı ve yazarlar önceki kaynaklardan atıf vermeden tema ve diyalogları özgürce ödünç aldı. Homeros; İlyada ve Odesa'yı asırlarca geçmişe dayanan sözlü geleneklere dayandırmıştı. Vergilius'un Aeneis'i ciddi miktarda Homeros'tan aşırılmıştı. Shakespeare, öykü tema ve diyaloglarının çoğunu Holinshed'e borçluydu.

Söylediğimiz, intihal [aşırmacılık, plagiarism] kavramının 18. yüzyıldan önce var olmadığı değil, tanımın kökten bir şekilde değiştiğidir. İntihal terimi ilk olarak Martialis tarafından 1. yüzyılda şiirlerini bütün olarak kopyalama yoluyla kaçıran[5] ve kendi adı altında dolaşıma sokan kişiyi tanımlamak için kullanılmıştır. İntihal, başkasının çalışmasının hatalı bir varsayımıdır. Ancak, eğer yeni çalışma, öncekilere benzer pasajlar veya özdeş ifadelere sahipse, bu yeni çalışma kendi estetik erdemlerine sahip olduğu sürece böyle bir hatalı varsayım olarak kabul edilmiyordu. Yaratıcı dehanın icadından sonra, işbirliği, el koyma ve aktarım uygulamaları etkin şekilde unutulmuştu. Çalışmalarında öncüllerinden ifadeler içerdikleri için Coleridge, Stendhall, Wilde ve T. S. Eliot'a yönelik intihal suçlamaları, modern yazarlık ve ayrıcalıklı mülkiyet kavramlarıyla uyumlu bir modern yeniden tanımlamayı yansıtmaktadır.

Fikirler viraldir. Diğer fikirlerle bir araya gelirler, şekil değiştirirler ve alışılmadık bölgelere geçerler. Fikri mülkiyet sistemleri, fikirlerin gelişigüzel kullanımını kısıtlarlar ve onları yapay çitlerle kapatırlar, mülkiyetleri ve denetimleri üzerinden ayrıcalıklı yararlar sağlarlar. Fikri mülkiyet sahtekarlıktır, birinin kendisini bir fikrin, ifadenin veya tekniğin tek 'sahibi' gibi yanlış olarak temsil etmesi ve bu 'mülkiyeti' algılama, ifade etme veya kendi üretici uygulamaları içerisinde uygulamak isteyen herkesten bir vergi talep etmek için yasal bir ayrıcalıktır. Bir 'sahibi' fikri kullanmaktan alıkoyan intihalden ziyade, herkesi kendi müşterek kültürünü kullanmaktan alıkoyan devletin saldırgan şiddetiyle desteklenmiş fikri mülkiyettir.

[3] P.J. Proudhon, 'What is Property? An Inquiry into the Principle of Right and of Government', Project Gutenberg Ebook no. 360, `http://www.gutenberg.org/ebooks/360`.

[4] Benjamin Tucker, 'State Socialism and Anarchism: How far they agree, and wherein they differ', The Anarchist Library, `https://web.archive.org/web/20070814003948/http://flag.blackened.net/daver/anarchism/tucker/tucker2.html`.

[5] Kelimenin İngilizcesi (plagiarism) köken olarak adam kaçıran (kidnapper) anlamına gelmektedir (ç.n.).

Bu el koymanın temeli, kendi hayal gücünün kaynağından özgün çalışmalar yaratan ve bu nedenle doğal ve ayrıcalıklı bir mülkiyet hakkına sahip olan yazarın egemen birey olarak yasal kabulüdür. Foucault yazarlığın foyasını, bilginin serbest dolaşımı, manipülasyonu, çözülmesi ve yeniden bileşimini köstekleyen işlevsel bir ilke olarak ortaya çıkartmıştır[6]. Yazar-işlev, fikirlerin yaygınlaşması üzerinde bir zorbalık biçimini temsil etmektedir. Bu zorbalığın ve onu saklayan ve koruyan fikri mülkiyet sisteminin etkisi, bizim kültürel hafızamızı talan etmesi, kelimelerimizi sansürlemesi ve hayal gücümüzü yasalarla zincire vurmasıdır. Yine de sanatçıların gururu, yaratıcı deha mitiyle okşanmaya devam ediyor. Sanatçılar, bu mitin kendi sömürülerini ve mülk sahibi seçkinlerin ayrıcalıklarını genişletmeyi gerekçelendirmek için nasıl kullanıldığına göz yumuyorlar.

Telif hakları, yazarı yazara karşı özgünlük için bir rekabet savaşında yarıştırır. Etkileri yalnızca ekonomik değildir; telif hakları ayrıca belirli bir bilgi üretimi sürecini doğallaştırır, müşterek kültür kavramının meşruiyetini ortadan kaldırır ve toplumsal ilişkileri sakatlar. Sanatçılar düşüncelerini, ifadelerini ve çalışmalarını paylaşmaya veya yaratıcılığın ortak havuzuna katkı sağlamaya teşvik edilmezler. Bunun yerine, kendi 'mülkiyet'lerini, kendi özgün fikirlerini kapışacak ve kirletecek potansiyel rakipler, ajanlar ve hırsızlar olarak gördükleri diğerlerinden kıskanç bir şekilde muhafaza etmeye zorlanırlar. Bu, kendi fikir ve yaratıcı işçilerinin yabancılaşmamış ürünlerine el koyma arayışındaki kapitalizmin kendi imgesinde yaratılan sanat dünyası tasavvurudur.

Utrecht Sanat Okulu Sanatsal Politik Bilimler Fahri Profesörü Joost Smiers, telif haklarının ortadan kaldırılması konusunda ısrarcı davrananlar arasındadır. Telif haklarının, büyük medya holdinglerine sanatçıların konumlarına zarar veren rekabet engelleyici bir avantaj sağlayarak medya sahipliğini merkezileştirdiğini öne sürer. Sanatçılar, telif haklarının ayrıcalığı yerine hizmetleri için rekabet eden daha fazla sayıdaki yayıncıdan oluşan bir oyun alanı düzeyinde daha fazla kazanabileceklerdir[7]. Profesör Smiers, telif haklarının piyasa verimsizliğine ilişkin geçerli bir vurguya sahiptir. Telif hakları ortadan kaldırılmalıdır. Ancak, onun ortadan kaldırılacağına inanmak için bir neden yoktur.

Telif hakları, günümüzün kapitalist piyasasında yalnızca piyasa verimsizliğinden uzaktır. Piyasa verimsizlikleri olmadan, sermaye, herhangi bir sanayi dalında, kendi yeniden üretim maliyetlerinden daha fazlasını ele geçiremez. Rekabetin ortadan kaldırılması, kapitalizmin mantığının merkezidir. Adil olmayan avantajlar olmadan, mülkiyet sahiplerinin kapitalist bir sınıfı zenginlik biriktiremez ve kapitalizm olamaz. Smiers telif hakları eleştirisinde doğrudur, ayrıca daha da ileriye gitmekte ve telif haklarını bir sansür biçimi olarak suçlamakta da haklıdır. Bununla birlikte, bütün politik fikirler gibi, telif haklarının ortadan kaldırılması ancak bunu savunanların, karşı duranların zenginliğinin üstesinden gelmeleri durumunda gerçekleştirilebilir. Şu anki durum ise bu değildir. Fikirlerin özel mülkiyeti, müşterek kültür hafızasını veya bilginin fikirler, kelimeler, sesler ve imgelerin herkesin kullanımı için özgür olması durumunda serpildiği kabulünü yok etmeyi son iki yüzyılda başaramadı. Tescilli yazarın doğuşundan beri, farklı bireyler ve gruplar fikri mülkiyet sistemine ve başkalarının kullanımı ve yeniden yorumlamasını engellerken kimi bireylerin yaratıcı çalışmaları 'sahiplenmesi' 'hakkına' meydan okudular.

Sürrealist Louis Aragon ve André Breton tarafından bulunan ve saygı gösterilen 1870 'Poesies' çalışmasında Uruguay doğumlu Fransız şair Comte de Lautreamont kişisel olmayan, herkes tarafından yazılan şiire bir dönüş çağrısında bulunmuştur. Lautreamont 'intihal gereklidir' şeklinde belirtir. 'Gelişme ona bağlıdır. Yazarın tabirine yakın takılır, onun ifadelerini kullanır, yanlış bir fikri siler, onu doğru olanla değiştirir' [8]. Tanımı, ilerleme adına, mülkiyet ilişkilerini meşrulaştırmak için kullanılan bireysel yaratıcılık efsanesini altüst etmiştir, oysa bireysel yaratıcılık efsanesi, gerçekte, kültürün özelleştirilmesi aracılığıyla ilerlemeye köstek olmuştur. Doğal tepki, kültüre, yazarlığın yapay çitlemesini kabullenmeden kolektif bir üretim alanı olarak tekrar el koymaktır. Lautremont'un ifadesi, 20. yüzyıl avangardları için bir nirengi noktası haline gelmiştir. Dada, özgünlüğü reddetmiştir ve bütün sanatsal üretimi, Duchamp'ın hazır giyimlerinden, Tzara'nın şiirleri gazetelerden

[6] Michel Foucault tartışması için bkz.: Fiona Macmillan, New Directions in Copyright Law (Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2007), 212.

[7] Joost Smiers ve Marieke van Schijndel, Imagine there is No Copyright and No Cultural Conglomerates Too: An Essay (Amsterdam: Institute of Network Cultures, 2009) başlıklı metni Institute of Network Culture's Theory on Demand dizisi kapsamında yayınladı. Yayın isteme durumunda baskı hizmeti ve PDF indirme şeklinde mevcut: `http://networkcultures.org/blog/publication/no-4-imagine-there-are-is-no-copyright-and-no-cultural-conglomorates-too-joost-smiers-marieke-van-schijndel/`.

[8] Lautreamont alıntısı: Mustapha Khayati, 'Captive Words: Preface to a Situationist Dictionary', çev. Ken Knabb, Internationale Situationiste 10, Situationist International Online, `https://web.archive.org/web/20151220234202/http://www.cddc.vt.edu/sionline/si/captive.html`.

kesilmiş parçalardan yapmasına, Höch, Hausmann ve Heartfield'in fotomontajlarına kadar geri dönüşüm ve yeniden birleştirme olarak tanımlamıştır. Dada ayrıca, yalnız dahi şeklindeki sanatçı ve sanatın ayrı bir alan olduğu fikirlerine, kolektif olarak çalışarak ve sadece sanat nesneleri ve metinleri değil, ayrıca medya muziplikleri, politik toplanmalara müdahaleler ve sokaklarda gösteriler gerçekleştirerek meydan okumuştur. Sanatsal değerlere saldırıları, bu değerleri yaratan kapitalist temellere karşı bir başkaldırıydı.

Dadaizmin fikirleri, Sitüasyonist Enternasyonal (SI) tarafından sistematik olarak bir kuram şeklinde geliştirilmiştir. SI, saptırma [detournement] uygulamasının, yani mevcut sanat çalışmalarını, filmleri, reklamları ve çizgi romanları saptırma veya egemen anlamlarını yeniden kodlamanın, Dadaist uygulamalara borçlu olduğunu, ancak bir farkla böyle olduğunu söylemiştir. Dadayı, egemen imgelerin olumsuz eleştirisi (olumsuzlanan imgenin kolay tanınmasına bağlı olan) olarak gördüler ve saptırmayı, mevcut parçaların yeni çalışmanın üretiminde sadece öğeler olarak olumlu yeniden kullanımı olarak tanımladılar. Saptırma öncelikle geleneğe bir karşıtlık değildi; daha ziyade, eskinin parçalarından yeni bir dünyanın yeniden icat edilmesini vurgulamaktaydı. Ve dolaylı olarak, devrim ilk olarak geçmişe karşı bir ayaklanma değil, aksine yeni uygulamalar ve yeni davranış biçimleri yaratma aracılığıyla yeni bir yöntem içerisinde yaşamayı öğrenmenin bir yoluydu. Bu davranış biçimleri, sıklıkla imzasız ve çalışmalara, bu kitaptaki herhangi bir metin, kaynak belirtmeye gerek duymadan özgürce yeniden üretilebilir, çevrilebilir veya uyarlanabilir şeklindeki kullanım kılavuzlarıyla birlikte 'telif hakkı yok' veya 'telif hakkı karşıtlığı' etiketleri ekleyerek telif hakkı sisteminin açık bir reddiyesi olan kolektif yazıları da içeriyordu.

Dijitalleşmenin, geleneksel yazarlık ve fikri mülkiyet kavramlarına, radikal sanatçıların uyguladığı intihal veya post-yapısalcı kuramcıların yazar eleştirilerinden çok daha büyük bir tehdit olduğu ortaya çıktı. Bilgisayar, tekil veya özgün çalışmaların yalnız yaratıcısı olarak modern yazar kurgusu için asli olan sınırları eritiyor. Sahiplik, metinler arasında ve yazarla okur arasında bir ayrıma gerek duyar. Bu ayrımın yapaylığı gittikçe daha görünür oluyor. Posta listelerinde, haber gruplarında ve açık yayın sitelerinde, okuyucudan yazara geçiş doğaldır ve özgün metinler arasındaki farklılık, okuyucular yorum katkısında bulundukları ve yanıtlarında alıntı belirtmeden özgünden parçalar içerdikleri için kayboluyor. Çevrimiçi yazıları telif hakkı altına alma çabaları, gerçekte bu metinler sıklıkla kolektif olarak üretildiği ve anında çoğaldığı için gittikçe daha da saçma görünüyor. Çevrimiçi enformasyon, telif haklarının geleneklerine aldırmadan dolaştığı için, tescilli yazar kavramı gerçekten de geçmişin bir hayaleti haline gelmiş gözüküyor. Belki de, dijitalleşmenin en önemli etkisi, artık sıradan insanların kendileri için üretme ve dağıtma araçlarına kalkışmaları nedeniyle kitap yayıncıları, müzik şirketleri ve film endüstrisinin tekelci denetimini artık gereksiz kılmaları, fikri mülkiyetin geleneksel yararlanıcılarını tehdit etmesidir.

4.2 Creative Anti-Commons

Özgür yazılımın, dosya paylaşımının ve diğer medyanın yeniden kullanımı ve örneklenmesine dayalı sanat biçimlerinin ortaya çıkışı, geleneksel telif hakları sistemi için ciddi bir sorun yarattı. Özellikle müzik ve film endüstrileri, temelde kendi tüketicilerine karşı, onları kendi mülkiyetlerini, kendi telif haklarını indirmek ve örneklemekten alıkoymak için bütüncül bir savaş anlamına gelecek bir durumun ortasındalar. Dijital ağ teknolojilerinin, müzik ve film sanayileri için ciddi bir sorun taşıdığı açıktır. Telif haklarının kısıtlamalarını kabul etmemek avangard sanatçılar, fanzin üreticileri, radikal müzisyenler ve alt kültür marjinalleri arasında zengin bir tarihe sahip. Bugün, fikri mülkiyete karşı mücadele avukatlar, profesörler ve hükümet üyeleri öncülüğünde sürüyor. Baş oyuncuların çok farklı toplumsal tabakalara ait olması gerçeği özellikle önemli bir ayrıntı olarak gözükmeyebilir, ancak fikri mülkiyete karşı mücadelenin çerçevesi tamamen değişmiş durumdadır.

Lawrence Lessig gibi hukuk profesörleri fikri mülkiyete ilgi duymaya başlamadan önce, muhalifler arasındaki söylem, ister fikri olsun isterse fiziksel, müştereklerin herhangi bir mülkiyetine karşıydı. Şimdi, mülkiyet ve ekonomik ayrıcalığın savunucuları bütün sahneyi kaplamış durumda. Artık iddia, yazarın bir kurgu ve mülkiyetin hırsızlık olduğu şeklinde değil, şu an yaratıcıların haklarını çiğnediği için fikri mülkiyet yasasının dizginlenmesi ve iyileştirilmesi gerektiği yönünde. Lessig, küresel medya şirketleri ve onların güçlü kulisleriyle dayatılan, telif haklarındaki son mevzuat değişikliklerini, telif haklarının genişletildiği saçma süreleri ve sanatçıların yaratıcılığını kısıtlayan diğer çarpıklıkları eleştiriyor. Ancak, onu sanatçıların yaratması için en önemli teşvik olarak gördüğü için telif haklarını gerçekte sorgulamıyor. Buradaki amacı, yararlı etkilerini

korurken, aşırıcılığa ve mutlakçılığa karşı fikri mülkiyeti savunmak.

Berlin'deki "Wizards of OS4"[9] konferansındaki açılış konuşmasında Lessig, tarihin çoğu boyunca bir norm olan özgür paylaşım ve işbirliğine dayalı yazarlığın oku-yaz kültürünü övmüştür. Lessig'in açıkladığı gibi son yüzyılda, bu oku-yaz kültürü fikri mülkiyet mevzuatıyla kösteklenerek, üretici denetimi sisteminin boyunduruğundaki yalnızca-oku kültürüne dönüştürüldü[10]. Lessig, DJ Danger Mouse (*The Grey Album*) ve Javier Prato (*Jesus Christ: The Musical*) gibi remiks sanatçılarının çalışmalarını sansürleyen telif hakkı yasalarının saçmalıklarına sızlanmıştır. Her iki sanatçı da, kendilerinden önceki John Oswald ve Negativland gibi, çalışmalarının üretiminde kullandıkları müziklerin yasal sahipleri tarafından mahvedilmiştir. Bu örneklerde, yasaların karşısında salt tüketiciler olarak görülen sanatçıların arzuları, üreticilerin (sırasıyla Beatles ve Gloria Gaynor) ve onların yasal temsilcilerinin denetimine tabi olmuştur. Sorun şudur ki, üretici denetimi bir yalnız-oku kültürü yaratmakta ve yaratıcı üretimin çeşitliliğini ve canlılığını yok etmektedir. Diğer herkesin pahasına yalnızca birkaç ayrıcalıklı 'üretici'nin dar çıkarlarını teşvik etmektedir. Lessig, üretici denetimini, kültürel müştereklerle (herkesin kullanabildiği ve katkı sağlayabildiği bir müşterek değer yığını) karşılaştırır. Müşterekler, üretici denetimini yadsır ve tüketicilerin özgürlüğünde ısrarcı olur. Özgür kültürdeki 'özgür' ifadesi, tüketicilerin müşterek kültürel yığını doğal kullanma özgürlüğüne atıftır, devlet tarafından zorlanmış üreticilerin 'kendi' çalışmalarının kullanımını denetleme özgürlüğüne değil. Temelde, kültürel müşterekler kavramı üreticiler ve tüketiciler arasındaki ayrımı ortadan kaldırır, onları devam eden bir sürecin eşit eyleyenleri [aktörleri] olarak görür.

Lessig, bugün, daha belirgin olarak Creative Commons (CC) projesi kapsamında, oku-yaz kültürü ihtimalinin yeniden doğduğunu öne sürüyor. Ancak gerçekten de Creative Commons bir müşterek midir? Web sitesine göre Creative Commons tam telif hakkıyla (her hakkı saklıdır), kamu malı (hiçbir hakkı saklı değildir) arasında geniş bir olasılık yelpazesi tanımlamaktadır. Creative Commons ayrıca telif hakkınızı korurken, çalışmalarınızın belirli kullanımlarına izin vermenizi sağlayan, 'bazı hakları saklıdır' telif hakkı lisansları da sunmaktadır. Amaç açıktır: Creative Commons 'size', üreticiye yardım etmek için var, 'kendi' çalışmanızın denetimini korursunuz. 'Kendi' çalışmanıza uygulamak istediğiniz, tekrarı yasaklamak, türetilmiş çalışmaları yasaklamak veya ticari kullanımı yasaklamak gibi bir dizi kısıtlama arasından seçim yapmaya davetlisiniz. Yazar-üretici olarak, yaptığınız ve söylediğiniz her şey sizin mülkiyetinizde olduğu varsayılmıştır. Ne tüketicinin hakkından söz eden ne de kültür üreticileriyle tüketicileri arasındaki ayrıma yönelik tartışmadan söz eden vardır. Üretici denetimini yadsımaktan ziyade, Creative Commons onu meşrulaştırmakta ve üretici ve tüketici arasındaki ayrımı ortadan kaldırmak yerine, zorla kabul ettirmektedir. Üreticilerin yasal çerçevesini genişleterek, tüketicileri müşterek yığından kullanım değeri veya mübadele değeri yaratma olasılığından mahrum etmektedir.

Çalışmalar için, gerçekten de müşterek yığın olmayan 'müşterek edim'ler yaratma sorunu, Creative Commons tarafından tipikleştirilmiş olan doğru kopyalama [copy-just-right] yaklaşımına özgündür. Beatles ve Gloria Gaynor eğer çalışmalarını Creative Commons çerçevesinde yayınlamış olsalardı, *The Grey Album* veya *Jesus Christ: The Musical* çalışmalarının var olmalarına izin verilip verilmeyeceği yine de kendi tercihleri olurdu, DJ Danger Mouse veya Javier Patro'nun değil. Beatles ve Gloria Gaynor'un yasal temsilcileri, çalışmalarının kullanımı üzerinde denetim dayatmak için CC lisanslarını da kolayca kullanabilirdi. Tam da Lessig tarafından sunulan üretici denetimi sorunu, üreticinin tüketiciye vereceği özgürlük düzeyini seçme özel hakkına sahip olduğu sürece Creative Commons 'çözüm'üyle çözülmüyor, bu Lessig tarafından hiçbir zaman sorgulanmayan bir haktır. Creative Commons'ın, üreticilere çalışmalarını yayınlamak için kısıtlama düzeyini seçme 'özgürlüğünü' sağlama misyonu, müştereklere dayalı üretimin gerçek koşullarıyla çelişmektedir. Lessig'in, DJ Danger Mouse ve Javier Patro'yu Creative Commons'ın amacını teşvik etmek için örnekler olarak kullanmasının bir temeli yoktur.

Benzer şekilde, Lessig'in özgür yazılım hareketini övmesi yanlıştır, çünkü mimarisi herkese kaynak kodunu müşterek bir kaynak olarak kullanma olasılığı güvencesi (hem lisanslar biçiminde yasal, hem de teknolojik olarak) verir. Özgür yazılım hareketinin ilkelerini genişlettiğine ilişkin iddialara karşın, Creative Commons'ın yaratıcılara verdiği çalışmalarının nasıl kullanılacağına ilişkin özgürlük, özgür yazılım gurusu Richard Stallman tarafından oluşturulan, kullanıcılara yazılımı

[9] İşletim Sistemi Sihirbazları (The Wizard of Oz'a bir gönderme var) başlıklı Berlin'de gerçekleştirilen konferanslar, WOS'4, 2006 yılında gerçekleştirilmişti (ç.n.).

[10] Lawrence Lessig, (Wizards of OS 4: Information Freedom Rules uluslararası konferansındaki sunum, Berlin, Almanya, 14-16 Eylül 2006).

kopyalama, değiştirme ve dağıtma hakkını aynı özgürlük korunduğu sürece veren Genel Kamu Lisansının özgürlüğünden oldukça farklıdır. Stallman yakın bir zamanda Creative Commons'ı bütünüyle reddeden bir açıklama yaptı. Neden olarak bazı lisanslarının özgür, bazılarınınsa özgür olmadığını gösterdi. Bu durumun, insanları önemli bir konuda, gerçekte etiketin arkasında müşterek bir standart veya hiçbir etik konum olmadığı halde müşterek etiket konusunda yanılttığını öne sürdü[11].

Copyleft, mülkiyeti yasal olarak talep ederek bunu yalnızca uygulamada ondan feragat etmek için isterken, Creative Commons'ın mülkiyete ilişkin atıfları ironik değil, gerçektir. Creative Commons'ın seç beğen al lisansları, yazarın belirli tercihleri ve beğenilerine dayanarak kullanıcıların özgürlüğüne yönelik isteğe bağlı kısıtlamalara yol açıyor. Bu anlamda, Creative Commons, telif haklarının çok daha ayrıntılı bir uyarlaması. Ne telif hakları sistemine bir bütün olarak meydan okuyor, ne de copyleft'in yaptığı gibi telif hakları uygulamasını tamamen değiştirme amacıyla kendi yasal kabuğunu koruyor.

Kamu malı, telif hakkı karşıtlığı ve copyleft'in tümü, herkesin kullanımına açık müşterek, paylaşılan mülkiyetsiz bir alan yaratma çabalarıdır. Hakların ve sorumlulukların çeşitli yorumlanışlarına göre kullanım koşulları değişebilir, ancak bu haklar müşterek haklardır ve kaynaklar da bütün topluluk tarafından benzer şekilde paylaşılmaktadır. Kullanımları, Creative Commons yaklaşımındaki gibi tekil üyelerin kaprislerine göre, duruma göre keyfi olarak kabul edilmiyor. Creative Commons'ın karışık kültürel mallar çantası müşterek değil, çünkü çalışmalarının kullanımlarına izin vermek veya engellemek bireysel yazarların inisiyatifinde. Bu nedenle, Creative Commons kasten yanıltıcı bir isim altında kapitalist özelleştirme mantığının işportacılığını yapan müşterekler karşıtı bir şeydir. Amacı, 'fikri mülkiyet' sahiplerine, enformasyon mübadelesinin hızını yakalamalarında, enformasyonu özgürleştirerek değil, aksine mülkiyet ve üretici denetiminin farklı tonlarına karmaşık tanımlamalar sağlayarak yardımcı olmaktır.

Fikri mülkiyetin ortadan kaldırılması olarak başlayan hareket, sahiplerin lisanslarının düzenlenmesi hareketi haline geldi. Neredeyse habersiz, bir zamanlar radikallerin, hackerların ve korsanların tehdit edici hareketi olan şey, şimdi reformistlerin, revizyonistlerin ve kapitalizm savunucularının alanıdır. Sermaye tehdit edildiğinde, muhalefeti ele geçiriyor[12]. Bu senaryoyu tarih boyunca birçok kez gördük. Elbette, bu tür bir ele geçirmenin en şaşırtıcı örnekleri, öz örgütlü işçilerin konseylerinin, şirket sahipleriyle yasal sözleşmeler için müzakerede bulunan sendika hareketlerine dönüştürülmesidir. Creative Commons da, özel mülkiyet 'hakkını' sorgulamayan, bunun yerine oyunun kendisi ve kuralları öncesinde belirlenmiş bir oyun alanında küçük imtiyazlar edinmeye çalışan benzer bir altüst etmedir. Creative Commons'ın gerçek etkisi, politik mücadeleyi halihazırda izin verilmiş bir alana daraltmaktır.

Creative Commons bu mücadele alanını daraltırken, aynı zamanda kendisini fikri mülkiyete karşı savaşın radikali, avangardı [öncüsü] olarak resmetmektedir. Creative Commons, ticari olmayan lisanslamanın bir çeşit varsayılan tutuculuğu haline geldi ve kendilerini genellikle solda ve özellikle fikri mülkiyet sistemine karşı gören sanatçılarla entelektüeller arasında gözde bir dava oldu.

Creative Commons etiketine birçok sitede, blogda, konuşmada, yazıda, sanat eserinde ve müzik parçalarında, sanki gelmekte olan hakiki 'özgür kültür' devriminin gerekli ve yeterli şartını oluşturuyormuş gibi ahlaki olarak başvuruluyor. Creative Commons, daha büyük bir telif hakkı mücadelesi [copyfight] hareketinin bir parçası. Bu hareket, 'fikri mülkiyet'i ortadan kaldırmak ve bozulmadan önceki 'gerçekte' yazarların haklarını korumayı amaçlayan telif hakkı yasasının efsanevi ilkelerine dönüş için mücadele olarak tanımlanıyor. Bu hareketle ilişkilenen bireyler ve gruplar, 'daha akıllı fikri mülkiyet' adı verilen veya ifade özgürlüğü, demokrasi, rekabet, yenilikçilik, eğitim, bilimin ilerlemesi ve bizim toplumsal, kültürel ve ekonomik iyiliğimiz için önemli olan diğer şeyleri tehdit etmeyen bir fikri mülkiyet reformunu savunuyorlar.

İlk olarak Romantizm döneminde ortaya çıkan telif hakkı mücadelelerinin esrarlı bir tekrarında, fikri mülkiyetin kapitalist biçiminin aşırılıklarına, sermayenin kendi dili ve varsayımları kullanılarak muhalefet ediliyor. Creative Commons, Romantizmin özgünlük, yaratıcılık ve mülkiyet hakları fikirlerini koruyor ve benzer şekilde 'özgür kültür'ü, maddi üretim dünyasından olağanüstü yalıtılmışlık içerisinde mevcut ayrı bir alan olarak değerlendiriyor. 18. yüzyıldan beri, 'yaratıcılık' ve 'özgünlük' fikirleri ayrılmaz bir şekilde bilginin müşterekliğine karşıtlıkla bağlantılı oldu. Creative Commons bir istisna değil. Creative Commons'ı da içeren bir hareket olan telif hakları mücadelesi hareketinin bu görüşü, özgür kültür tarihinde

[11] DaBlade, 'Richard Stallman Interview', P2Pnet News, 6 Şubat 2006. http://www.p2pnet.net/story/7840.
[12] co-optation için el koyma, ele geçirme tercih edilmiştir (ç.n.).

'özgür' fikriyle tutarlı değildir. Örneğin, 1950'lerin sonuyla 1970'lerin başına kadar var olan Sitüasyonist Enternasyonal dergisi şu telif hakkı ifadesiyle yayınlanıyordu: "Sitüasyonist Enternasyonal'de yayınlanan bütün metinler kaynak belirtmeye gerek olmadan özgürce yeniden üretilebilir, çevrilebilir veya uyarlanabilir" [13].

Hatta bundan da önce, kayıtlarındaki sözleri isteyen dinleyicilerine dağıtılan 1930 tarihli Woody Guthrie şarkı kitabında aşağıdaki not vardı:

> ***Bu şarkı 154085 numaralı telif hakkı mührüyle 28 yıllık bir süre için korunmuştur ve iznimiz olmadan şarkıyı söyleyen herhangi bir kimse, bizim iyi bir arkadaşımız olabilir. Çünkü telifi takmıyoruz. Yayınlayın. Yazın. Söyleyin. Sallanın. Trilleyin[14]. Biz yazdık, bütün yapmak istediğimiz buydu[15].***

Bu örneklerde apaçıktır ki, ısrarcı olunan özgürlük tüketicilerin kullanma ve üretme özgürlüğüdür, üreticinin denetleme 'özgürlüğü' değil. Eğer özgür kültürle gerçekten de kültürel ağ üretimi için müşterek bir yığın yaratma amaçlanıyorsa, o zaman sağlanan çerçeve de özellikle özgür kültüre karşı bir saldırıda kullanılmayacak şekilde tasarlanmalıdır. Woody Guthrie ve Sitüasyonist Enternasyonal'in sunduğu şartlar bu sınavı geçerler. Creative Commons ise geçemez. Üstelik, özgür kültür savunucuları üretici denetimi hakkını reddetmek ve üreticiyle tüketici arasında bir ayrımın dayatılmasına karşı durmakta taviz vermemelidir.

4.3 Özgür Yazılım: Kendini Tüketen Telif Hakları

Eğer kopyalanabilir enformasyon, yasayla kıtlaştırılıyorsa, o zaman yine yasayla bollaştırılabilir. Telif hakkı yasasını, telif hakkına karşı bir muhalefet biçimi olarak kullanma uygulaması -copyleft olarak adlandırılıyor- yazılım geliştirme içerisinde önem kazanarak özgür yazılım topluluğunun yükselmesine yol açtı.

Genel Kamu Lisansı (GPL) çok sayıda özgür yazılımın altında yayınlandığı ilk copyleft lisansıydı. Yaratıcısı Richard Stallman, dijital kopyalama çağında, telif hakkının rolünün tamamen tersine çevrildiğini iddia etmiştir. Telif hakları, her ne kadar yazarlara genel kamu yararına yayıncıları kısıtlamak için yasal bir tedbir sağlama olarak başlasa da, daha sonra, şimdi kendi kopyalarını üretme araçlarına sahip olan genel kamu üzerinde yayıncıların kısıtlamalar dayatarak kendi tekellerini korumalarının bir aracı haline geldi. Genel olarak copyleftin ve özelde GPL gibi lisansların amacı, bu tersine dönüşü tersine çevirmektir.

Copyleft telif hakkı yasasını kullanır, ancak alışıldık amacının aksine hizmet etmesi için yasayı ters kullanıyor. Özelleştirmeyi teşvik etmek yerine, herkesin yazılım veya başka herhangi bir çalışmayı kullanma, kopyalama, dağıtma ve değiştirme hakkının bir güvencesi haline geliyor. Tek 'kısıtlaması' kesin olarak özgürlüğü ve kullanıcıların diğer kimsenin özgürlüğünü kısıtlamayacaklarına izin verilmemesini güvence altına almasıdır, çünkü bütün kopyalar ve türetilen çalışmalar, aynı lisans altında tekrar dağıtılmalıdır. Copyleft, sahipliği yasal olarak talep eder, ama yalnızca tamamen ondan feragat etmek için, böylece herkesin çalışmayı copyleft sürdürüldüğü sürece istediği gibi kullanmasına olanak sağlar. Sahipliğin salt şekilsel olarak talep edilmesinin anlamı, copyleft olan bir çalışma üzerine başka hiç kimsenin bir telif hakkı koyamayacağı ve kullanımını kısıtlayamayacağıdır.

Copyleft lisansları, enformasyonun yeniden kullanımı ve yeniden dağıtımının Özgür Yazılım Vakfı'nın 'dört özgürlüğü'nce yönetilmesini gerekli kılarak fikri mülkiyet özgürlüğünü güvence altına alır. Bunlar kullanma, çalışma, değiştirme ve yeniden dağıtma özgürlükleridir[16]. Tarihsel bağlamında görüldüğü gibi copyleft, telif haklarıyla telif hakkı karşıtlığının arasında bir yerdedir. Yazarların çalışmalarını telif hakkının dışında tutma davranışı cömertlik ruhuyla yapılıyordu, böylece

[13] Uluslararası Sitüasyonist arşivleri ve Internationale Situationniste dergisine erişim için Situationist International Online sitesini ziyaret edin: `https://web.archive.org/web/20240124180748/https://www.cddc.vt.edu/sionline/index.html`.

[14] sallanın: şarkıyla swing yapın, trilleyin: yodeling denen şarkı söyleme biçimi (ç.n.).

[15] Ernest Miller, 'Woody Guthrie on Copyright'. Copyfight. 27 Temmuz 2004.
http://copyfight.corante.com/archives/2004/07/27/woody_guthrie_on_copyright.php.

[16] Bkz. The Free Software Foundation [Özgür Yazılım Vakfı]: `http://www.fsf.org/`.

bilginin yalnızca sahibi olmadığında ilerleyebileceğini doğruluyorlardı. 'Hiçbir hakkı saklı değildir' beyanıyla telif hakkı karşıtlığı hatalı bir dünyada uygulamaya koyulan mükemmel bir şiardı. Varsayım, diğerlerinin de bu enformasyonu aynı cömertlik ruhuyla kullanacağı yönündeydi. Ancak şirketler telif hakları eksikliğini istismar etmeyi ve çalışmaları kâr amacıyla tekrar dağıtmayı öğrendiler. Stallman, copyleft fikrini 1984 yılında, bir şirket, kamu malı olarak yayınladığı (telif hakkı karşıtlığının, açık eleştiri davranışı olmayan teknik eşdeğeri) bir yazılımda iyileştirmeler yapıp kaynak kodunu özelleştirerek yeni sürümü paylaşmayı reddettiğinde ortaya çıkardı. Yani bir bakıma, copyleft bir çağın gelişini temsil ediyordu, bütün hakların bırakılmasının kâr amacı güdenler tarafından istismar edilebileceğine yönelik bir dersi. Copyleft, müşterek hak ve sorumluluklara dayalı bir müşterek yaratmaya çabalar; müşterek kaynaklar paylaşmak isteyenler, diğer kullanıcıların haklarına saygı göstermek üzere belirli etik zorunluluklara sahiptir. Herkes müştereğe katkıda bulunabilir, ancak hiç kimse ondan eksiltemez.

Ancak başka bir anlamda copyleft, telif hakkı karşıtlığından geri bir adımı da temsil eder ve birçok çelişkiyle doludur. Stallman'ın konumu, telif haklarının, aslında yarar sağlaması niyet edilen yazarlardan ziyade şirketlere yarar sağlayan bir araca çarpıtıldığı şeklindeki yaygın fikir birliğiyle uzlaşma içerisindedir. Ama önemli olan, bu tür bir telif haklarının altın çağının hiç olmadığıdır. Telif hakları her zaman yasal bir araçtı. Metinleri yazarlarla eşleyerek, sermaye sahipleri için kâra çevirmek amacıyla fikirleri metalara dönüştürdü.

Telif haklarına ilişkin bu özgül uzakgörmezlik, daha genel ekonomik sorunlarla uğraşmamanın bir parçasıdır. Copyleft'teki 'sol', ekonomik ayrıcalık veya emeğin sömürüsüne muhalefet yerine kapalı, şeffaf olmayan sistemlerle enformasyona erişime yönelik totaliter kısıtlamalara muhalefet eden bir çeşit liberalizmi andırmaktadır. Copyleft, hacker etiği olarak ortaya çıktı, en yakın olduğu konu bilgi için bilgi arayışıdır. Başlıca amacı 'sistem' tarafından dayatılan kısıtlamalara karşı enformasyon özgürlüğünü savunmak, bu da hackerlar arasında neden bu kadar geniş çeşitlilikte politik görüşler olduğunu kısmen açıklıyor. Ayrıca hackerları bir araya getiren müşterekliğin (Stallman'ın copyleft imgelemindeki 'sol'), çoğu politik aktivist tarafından anlaşıldığı kadarıyla neden sol olmadığını da açıklıyor.

GPL ve copyleft sıklıkla özgür yazılım hareketinin ticaret karşıtı eğiliminin örnekleri olarak anılır. Ancak böyle bir eğilim yok. GPL tarafından gereksinim duyulan dört özgürlüğe göre, ticari olmama koşulu gibi herhangi bir ek kısıtlama, bazı özgürlüklerle uyumlu olsa da, çalışmayı özgür olmayan bir çalışma kılar. Yazılımı 'özgür' olarak tutmak, geliştiricileri kendi emekleriyle değiştirdikleri kopyaları satmaktan ve ayrıca belirli bir ücret karşılığında bir ticari şirket tarafından yeniden dağıtılmasından alıkoymaz. Buradaki tek şart, aynı lisansın aktarılması ve geçerli olması ve kaynak kodun şeffaf olarak kalmasıdır.

Özgürlüğün bu çeşidi, bazı özgür yazılım hayranlarının iddia ettiğinin aksine ne mübadeleyi ortadan kaldırır ne de artı değerin hırsızlığına dayalı kapitalist ekonomiyle uyumsuzdur. Bu müştereklerin doğasındaki çelişki, kısmen özel mülkün[17] kapalı kaynak veya şeffaf olmayanla eş anlamlı olarak anlaşılmasından dolayıdır. Özel mülkün buradaki anlamı, enformasyona erişimi yasaklayan ve kaynak kodu gizli tutan bir sahibin olduğu şeklindedir. Bu, her ne kadar uygulamada kaynak kodu gizli tutmakla kâr elde etmek örtüşse de, mutlaka kâr elde eden bir sahip olduğu anlamına gelmez. Dört koşul sağlandığı sürece, özgür yazılımın ticari dağıtımı özel mülk değildir.

Neredeyse her ofis, her akademi ve her fabrika günlük çalışmalarında yazılıma bel bağlar. Bütün bu kurumlarda yazılımın kullanım değeri kendi normal üretimleri içerisinde mübadele değerine dönüştürülür. Yaptıkları iş ne olursa olsun, hangi ürünü satarlarsa satsınlar, doğrudan yazılım satmak yerine, yazılımı üretkenliklerini arttırmak için kullanırlar. Yazılım lisansları için ödeme yapmak ve bu tür lisansların kısıtlayıcı koşullarını kabullenmek çıkarlarına uygun değildir. David Ricardo'nun, toprak sahipleri hakkında söyledikleriyle benzeştirirsek, Microsoft gibi bir yazılım şirketinin çıkarı, her yazılım kullanıcısının çıkarıyla her zaman için zıttır.

Yazılım kullanan kuruluşlar, yani okullar, fabrikalar, ofisler ve e-ticaret şirketleri, özel mülk yazılım satan Microsoft gibi az sayıdaki firmadan toplamda çok daha fazla yazılım geliştirici istihdam eder. Bu yüzden, özgür yazılım bu kuruluşlar için oldukça çekicidir, çünkü yazılım varlıklarının müşterek yığınının ortaklaşa bakımını sağlamaları, tekil geliştirme maliyetlerini düşürmelerine yardımcı olur. Böylelikle, özgür yazılımın kullanım değeri, her ne kadar onun üzerinde ayrıcalıklı bir telif

[17] proprietary, tescilli (ç.n.).

hakları olmasa da, onu geliştiren yazılım geliştiricilere ödeme yapan ve yapabilecek kuruluşlarca değerlendirilmiş olur. IBM gibi teknoloji devlerinin kendi üretim maliyetlerini düşürmek için özgür yazılım ve copylefti desteklemeleri, toprak sahiplerinin kapitalistlere göre avantajlarını ortadan kaldırmak için, üretim araçlarının fiyatlarını azaltmaya çalışmak gibi çabalarda bulunan David Ricardo gibi liberal kapitalistlerle benzeşir.

Yine de, özgür yazılım, salt kurumsal yazılım geliştirme maliyetini düşürmenin bir yolu olarak kavranmamıştır. Richard Stallman, vakfın web sayfasında şu şekilde yazar: 'Özgür yazılım üzerindeki çalışmam, bir idealizm hedefiyle güdülenmiştir: Özgürlüğü ve işbirliğini yaymak. Özgür yazılımın yayılmasını, işbirliğini engelleyen özel mülk yazılımın yerine geçmesini ve böylece toplumumuzun daha iyi bir hale gelmesini istemekteyim'[18]. Ancak, özgür yazılım mübadele değerini doğrudan ele geçiremeyeceğine göre, özgür yazılım üreticileri, kendi geçimlerini sağlayabilmek için emeklerini satmak zorundadır. Copyleft, bu nedenle, herhangi bir maddi anlamda 'toplumu daha iyi kılma'yı başaramaz. Çünkü, özgür yazılımın üreticileri tarafından yaratılan mübadele değeri, onların geçimlerini sağlayabilen maddi mülkiyetin sahipleri tarafından ele geçirilir. Copyleft, işçilerin kendi alışılmış geçimleri dışında zenginlik biriktirmelerine olanak vermediği için, üretken varlıkların ve çıktılarının dağıtımını kendi başına değiştiremez. Bu yüzden, copyleft, zenginlik ve iktidarın dağıtımı üzerinde doğrudan bir etkiye sahip değildir.

Bütün özgür yazılımlar, copyleft değildir. Özgür Yazılım Vakfı'nın dört özgürlüğünün sağladığı koşullar altında lisanslanmış olan bütün yazılımlar özgür yazılımdır. Yazılım, buna ek olarak, bütün türetilmiş çalışmaların da bu özgürlükleri desteklemesi durumunda copyleft yazılımdır. Sorulması gereken soru, o zaman, hangi dereceye kadar copyleftin gerçekten de özgür yazılım hareketine yarar sağladığıdır.

Stallman'ın 1984 yılında kamu malı yazılımının ele geçirilmesi ve özelleştirilmesi gibi geliştirici deneyim örneklerine rağmen, BSD tabanlı işletim sistemleri ve oldukça gözde Apache web sunucusu gibi özel mülk lisanslara izin veren geniş ölçekli özgür yazılım projeleri gibi bol miktarda karşı örnek de var. Bir şirket, özel mülk uygulamalarda bu projelerden kod kullanabilse de, bunun bir maliyeti var. Ana özgür yazılım projesinden kendi geliştirmelerini ayırmaları durumunda, özgür dağıtımdaki gelişmeleri, kendi taraflarına el yordamıyla yamalamaları veya tekrar gerçekleştirmeleri gerekiyor ve kendi özel mülk katkılarını geliştirme konusunda özgür yazılım topluluğunun bir yardımı olmadan yapmaları gerekiyor. Bu, özgür yazılımların özel mülk sürümlerini yapmayı düşünen şirketlerin güçlü bir iş gerekçesine ihtiyaçları olduğu anlamına gelir. Uygulamada, bu durumda, bu nadiren gerçekleşir; özel mülk sürümler, işlevsellik bakımından hızlıca özgür yazılım sürümlerin gerisine düşme eğilimine sahiptir ve böylece piyasa değerlerini kaybederler.

Özgür yazılımların özel mülk olarak en başarılı kullanım örnekleri, ana işi yazılımdan ziyade donanım satışı olan, her ikisi de BSD tabanlı projelerden türetilmiş özel mülk yazılım sürümleri çalıştıran Apple bilgisayar veya Juniper yönlendirici gibi şirketlerdedir. Dikkate alınmalıdır ki, hem Apple hem de Juniper yazılımlarını özel mülk yaparak yazılım satışı amaçlamıyorlar, asıl amaçları yazılımları kendi pahalı donanımlarıyla paket haline getirmektir. Bu nokta, her iki şirketin de kullanıcıların daha ucuz donanım ürünleri üzerinde çalıştırmak üzere yasal olarak yazılım almalarını durdurma çabalarıyla vurgulanmıştır. Örneğin, Apple'ın, desteklenmeyen bilgisayarlara Mac işletim sistemlerini kullanmaya yönelik yönergeler sunan Hackintosh projesine engel olma çabalarını ve kendi OS X işletim sisteminin yasal olarak satın alınmış kopyalarıyla yüklü Apple olmayan donanım satan şirketlere karşı giriştiği yasal işlemleri düşünün[19].

Bunun gibi örnekler, copyleft içerisindeki özgürlük vurgusunu göstermektedir. Apple'ın eylemleri, türetildikleri BSD tabanlı özgür yazılım projelerini tehdit etmemiştir. Aslında, Apple bu projelere katkı sağlamıştır. Yine de, BSD türü lisansların koşulları, Apple'ın kendi kullanıcılarını denetlemesi ve yasal olarak satın aldıkları yazılımı diledikleri gibi kullanma özgürlüklerini engellemesine olanak veren kısıtlamalar eklemesine izin vermektedir. Eğer, işletim sistemleri, GPL altında yayınlanmış Linux gibi copyleft olarak lisanslanmış bir yazılıma dayalı olsaydı, bu gibi bir seçenekleri olmayacaktı.

Copyleftin bazı açılardan telif hakları karşıtlığının ideolojik konumundan bir geri çekilme olması gibi, copyleftin politik konumu da, sosyalist solun konumuna göre gayet bir geri çekilmedir. Mülkiyete karşı sol savları kullandığında bile, copyleft

[18] Richard Stallman, 'Copyleft: Pragmatic Idealism', GNU Operating System, `http://www.gnu.org/philosophy/pragmatic.html`.

[19] Bkz. Gregg Keizer, 'Apple Wins Court Victory Over Mac Clone Maker,' PC World, `https://web.archive.org/web/20200920142918/https://www.pcworld.com/article/182218/Apple_Wins_Court_Victory_Over_Mac_Clone_Maker_Psystar.html`.

eleştirilerini, maddi olmayan mülkiyetin dar alanına sıkıştırır. Bunun özellikle yüzsüz bir örneği Eben Moglen'in 'dot Komünist Manifesto'sudur[20], kapitalizmin ortadan kaldırılması için işçi sınıfına mücadele çağrısında bulunan Marx ve Engels'in çığır açıcı manifestosunun, çağrıyı yalnızca fikri mülkiyetin ortadan kaldırılmasına indirgeyen küstah bir öykünmesidir. 19. yüzyılın iki materyalisti, fikri mülkiyetin ortadan kaldırılmasının, işçi sınıfını zincirlerinden kurtarmayacağını biliyordu. Kolombiya Üniversitesi hukuk profesörü ve Stallman'ın Özgür Yazılım Vakfı'nın baş danışmanı olan Moglen, mülkiyet kurumunun kendisiyle uğraşma ve böylece kendini beğenmişçe taklit ettiği devrimcilerin konumundan bir şey öğrenme konusunda başarısız olmuştur. Yine de, copyleft, ideolojik ve politik geri adımına rağmen, yazılım geliştirme alanında, bütün üretimi ona dayalı olanlara oldukça yarar sağlayan enformasyon müşterekleri yaratmada son derece etkili bir araç olduğunu kanıtlamıştır. Gerçekten de, özgür yazılım hareketinin yükselişi, daha eşitlikçi üretim biçimleri için çaba harcayan herkes için hakkıyla bir esin kaynağı olmuştur.

Sosyalist sol, zenginliğin daha adil ve eşitçe paylaşılması ve onu üreten insanlarca denetlenmesi gerektiği fikrini savunur. Belki de buna ulaşmanın en iyi yöntemi işçilerin sahibi olduğu merkezsizleşmiş girişimler, kooperatifler ve meclisler aracılığıyladır. Kapitalist kuruluşların özgür yazılımı destekleme gerekçeleriyle aynı nedenle, yani üretime uygulanabilecek müşterek bir kullanım değeri yığınını temsil etmesi nedeniyle, müştereklere dayalı üreticiler ve böylece bütün işçilerin öz örgütlü girişimleri de bu tür müşterek bir copyleft yazılım yığınından yararlanabilir ve kolektif girişimlerindeki yazılım geliştiricilerini buna dahil edebilirler.

Özgür yazılım, bu nedenle işçilerin öz örgütlü üretimi için değerlidir, bize değerli bir sermaye kaynağı sunar, önceden özel mülk şirketlerinin ayrıcalıklı denetimindeki yazılım bize emek ürünlerimizin daha fazlasını korumak için bir olanak sağlar. Belki de, emeğimizin ürününün daha fazlasını korumaktan daha önemlisi, yazılım topluluğu öncülerinin, işbirliği içerisinde, değerli yazılımları geliştirme amacıyla çalışarak, uluslararası olarak dağılmış durumdaki, katkı sağlayanları bir araya getiren, geniş ölçekli dağıtık projeleri örgütleme şeklidir. Bu şekilde, özgür yazılım hareketi, Dünya Sanayi İşçileri'nin tarihi amacı olan 'sınai örgütlenme [ve] yeni toplumun yapısını, eskisinin bağrında oluşturma' amacına önemli katkılar sağlamış olur[21].

4.4 Özgür Kültür, Özgür Topluma İhtiyaç Duyar: Copyfarleft

Copyleftin, değerli bir müşterek yazılım yığını oluşturmadaki yararlı rolüne rağmen, model, fikri mülkiyete karşı muhalefetin kaynağı olan sanat ve kültür alanlarına uyarlandığında sorunları olduğu gibi devam ediyor. Yazılımın aksine kültürel çalışmalar tüketim mallarıdır, üretim için kullanılan araçlar veya üretim malları değildir. Üretim malları, daha önce de değinildiği gibi, kâr amacıyla satılan tüketim malları üretmek için ihtiyaç duyulan, aletler ve teçhizat gibi üretimde kullanılan varlıklardır. Sermaye talebi, tüketici talebinden farklıdır. Sermaye talebi, üretim malları için taleptir; tüketim talebi, tüketim malları için taleptir. Kapitalizm, sermaye mallarının üretiminden gerçekleşen bir kâra ihtiyaç duymaz, çünkü kârlar tüketim mallarının dolaşımının denetimi aracılığıyla gerçekleşir. Sermayenin maliyetini düşüren herhangi bir şey, sonuç olarak malların satışı aracılığıyla ele geçirilen potansiyel kârı arttırır. Sermaye talebiyle tüketim talebi arasındaki farkı anlamadaki yetersizlik, özgür yazılımın başarısının, özgür kültür için bir şablon oluşturabileceği şeklindeki efsaneyi yayıyor. Kapitalizmde yalnızca sermaye özgür olabilir. Bu, neden yazılımın özgür olabildiğinin, ancak kültürün toplumda köklü bir değişiklik olmadan özgür olamayacağının gerekçesidir.

Sanat, çoğu durumda, yazılım gibi üretime girdi olabilecek bir müşterek değildir. Bu nedenle, ona yönelik talep tüketim talebidir, sermaye talebi değil. Kesinlikle sanat çalışmalarının üretken girdiler olabildiğine ilişkin, ses efektleri, küçük resimler, müzik parçaları vb. gibi örnekler ve yukarıda ayrıntılı olarak tartışılan kendilerinden önce gelenlerin çalışmalarından yararlanan sanatçı gelenekleri var; bununla birlikte şiirler, romanlar, filmler veya müzik gibi içerik tabanlı çalışmalar ve eğlenceye

[20] Bkz. Eben Moglen's 'The dotCommunist Manifesto', `https://web.archive.org/web/20160118200308/http://emoglen.law.columbia.edu/my_pubs/dcm.html`. Türkçe Çevirisi için bkz. `http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/303/the-dotcommunist-manifesto-noktakomunist-manifesto-bilgiye-ucretsiz-erisimi-savunanlarin-manifestosu`.

[21] Industrial Workers of the World, 'Preamble to the IWW Constitution'. Industrial Workers of the World: A Union for All Workers, `https://web.archive.org/web/20200412210411/https://www.iww.org/culture/official/preamble.shtml`.

yönelik oyunlar gibi yazılım eserlerinin ekonomisinden söz ettiğimizde üretim mallarından değil, tüketim mallarından söz etmiş oluruz. Kapitalist yayın firmaları ve eğlence sanayi devleri, copyleft yazılımlarının yaratımını, kendi üretimlerinde kullanmak amacıyla destekleyecektir. Ancak, çoğu durumda, copyleft sanat yaratımını desteklemeyeceklerdir. Sanat bir tüketim malı olduğuna göre ve sanayi tüketim mallarını bedelsiz verme işinde olmadığına göre, neden desteklesinler? Ne de olsa, tüketim mallarının dağıtımını denetleyerek kâr elde etme işindeler.

Bütün kopyalanabilir, yeniden üretilebilir enformasyon gibi, içerik tabanlı çalışmaların doğrudan bir mübadele değeri yok ve üstelik yazılımın da aksine üretimlerinde çok nadiren kullanım değeri mevcut. Kullanım değeri, yalnızca bu çalışmaların hayranları açısından var ve eğer mülkiyet sahipleri bu hayranlardan kopyalama hakkı için para isteyemiyorsa, üretimi neden desteklesinler ki? Ve eğer mülkiyet sahipleri, özgürce dağıtılan copyleft sanatı desteklemeyecekse, kim destekleyecek? Yanıt belirsizdir. Bazı durumlarda, kurumlar, örneğin özel ve devlet kültür fonlarını destekler, ancak bunlar yalnızca çok az sayıda sanatçıyı destekleyebilir ve bu durumda bile bu tür bir fon desteğini kimin alıp alamayacağına karar verirken belirsiz ve en nihayetinde kısmen keyfi seçim ölçütleri kullanırlar.

Copylefti kültürel çalışmalara uyarlamaya giriştiğimizde sorun açıkça ortaya çıkıyor. Eğer biri romanını copyleft lisansıyla yayınlar ve rasgele bir yayınevi onu basıp, yazarın çalışmasından kâr elde ederse, bu yayınevi, copyleft aktarıldığı sürece copylefti ihlal etmemiş olur. 'Özgür'ün anlamı, ticari el koymaya açık olduğudur, çünkü copyleft açısından özgürlük, sömürünün olmamasından ziyade enformasyonun kısıtlanmayan dolaşımı olarak tanımlanmıştır. Copylefti sanat çalışmalarının üretimine uygulamaktaki başlıca değişikliğin kopyalama, değiştirme ve yeniden dağıtmaya ticari olmamak şartıyla izin verme şeklinde olması şaşırtıcı gelmeyecektir.

İtalya'dan fikri mülkiyet karşıtı bir yazarlar grubu olan Wu Ming, ticari kullanım veya kâr amacıyla kullanıma, kültürel çalışmalara yönelik asalak sömürüyü önlemek için bir kısıtlama koyulmasının gerekli olduğunu öne sürüyor. Bu kısıtlamayı ve copyleftin Genel Kamu Lisansı sürümünden sapmayı, sömürüye karşı savaşım ve emeğin karşılığının adaletli bir şekilde verilmesine yönelik mücadelenin, sol tarihinin köşe taşlarını oluşturduğu temelinde meşrulaştırıyorlar. Diğer içerik sağlayıcılar ve kitap yayıncıları, örneğin Verso, bu kısıtlamayı kopyalama, değiştirme ve yeniden dağıtımın kâr amacı gütmemesinin yanında özgün olanın ruhuyla olması gerektiği şeklinde genişletmişlerdir. Gerçi bu 'ruh'un ne olduğunu açıklamamışlardır. Indymedia Romanya, neofaşist bir site olan Altermedia Romanya ile, 'şakaları' indymedia.co alan adının çalınmasından Indymedia'dan metinleri kopyalayıp isimler ve kaynaklar konusunda yalanlar oluşturmaya kadar geniş bir aralıkta yaşanan tekrarlanan sorunlar nedeniyle kendi copyleft tanımını 'özgün olanın ruhuyla' ifadesinin anlamını daha açık kılmak için gözden geçirip düzeltmiştir. Indymedia Romanya'nın kısıtlamaları şeffaflık isteğine aykırı olduğu için özgün ismi veya kaynağı değiştirmeme, materyali cömertlik ruhunu suistimal ettiği için kâr amacıyla yeniden üretmeme ve eşitlik kararlılığını ihlal ettiği için ulus, etnik kimlik, toplumsal cinsiyet veya cinsellik temelinde onlara yönelik ayrımcılık yaparak bireylerin veya grupların haklarını ihlal eden bir bağlamda yeniden üretmemeyi içerir.

Copyleftin başka sürümleri, copyleftteki 'sol'un, kısıtlamalardan kaynaklı olumsuz bir özgürlüğe değil de toplumsal işbirliğini kârın üstünde tutma, hiyerarşik olmayan katılımcılık ve ayrımcı olmama gibi olumlu ilkelere dayanan daha güçlü bir yorumuna dayalı daha fazla kısıtlama eklemeye çalıştılar. Copyleftin daha kısıtlayıcı tanımlamaları, yalnızca enformasyonun özgür akışıyla ilgili olan değil, ayrıca kendi müştereğini ortak solcu ilkelere dayandıran daha büyük bir toplumsal hareketin parçası olan bir enformasyon müştereği oluşturma çabalarıdır. Copyleftin çeşitli değişimleri, özgürlüğün sınırlarını, karşılıklı haklar ve sorumluluklar olarak anlamlandıran pragmatik, akılcı bir yaklaşımı temsil eder. Bu farklı kısıtlamalar, bu hakların ve sorumlulukların ne olması gerektiğine ilişkin uyumsuz yorumlamaları temsil eder. Yine de, tam telif hakkını koruyan sanatçıların çoğunluğunun kötü ekonomik koşulları düşünüldüğünde, copyleftin ticari olmayan değişimlerinin sanatçıların ekonomik koşullarını iyileştirme ümidi çok uzak görünüyor.

Bir sanatçı olarak ticari haklarını saklamasının başlıca avantajı, çalışmayı eğlence sanayinde başka koşullar altında lisanslama yeterliliğidir; ticari olarak, ticari olmayan lisans koşulları altında özgür erişim için değerlendirilemez. Ancak, sanatçılar ticari ölçekte imal ve dağıtım kaynaklarından mahrumdur. Bu yüzden, bunu yapacak sermayeye sahip olan kişilere bel bağlamak zorundadırlar ve kendi geçimlerinden fazlası için pazarlık edemezler. Özü itibariyle, fikirlerini satmaları aynı işçilerin emeklerini satmaları gibidir. Bu, Bournemouth Üniversitesi'nde Enformasyon Hukuk Bilimi Profesörü

olan Martin Kretschmer'in 'yaratıcının münhasırlıktan (kullanım hakkını devretme) kazanacağı çok az şey var'[22] şeklinde sonuçlandırdığı 'Müzik Sanatçılarının Kazançları ve Dijitalleşme: Britanya ve Almanya'dan Deneysel Verilerle Bir İnceleme' başlıklı eserinde sergilenmiştir. Benzer şekilde, 2006 tarihli 'Telif Hakları Kazançları Üzerine Deneysel Kanıt' başlıklı çalışmasında, Kretschmer şunu belirmiştir: 'telif hakkı olmayan kazançlar ve hatta sanatsal olmayan faaliyetler, çoğu yaratıcı için önemli bir gelir kaynağıdır'[23]. Bu çalışma birçok şaşırtıcı rakam içeriyor. Örneğin, 1994 yılında Performing Right Society (Britanya)[24] tarafından telif hakkı sahiplerine dağıtılan ortanca [25] ödeme miktarı yalnızca £84 idi[26].

Ticari olmayan hükümler, özgür kültür üreten sanatçıların, aksi takdirde özel mülk olan eğlence sanayiyle bütünleşmesini sağlayacak bir yol sunsa da, özel mülk eğlence sanayine meydan okumaz veya onda saklı olan sömürüyü irdelemezler. Ticari olmayan hükümler, işçilerin öz örgütlü üretimini savunan sosyalist soldakiler için oldukça sorunludur, çünkü bu hükümler kapitalist olmayan girişimlerin bu tür çalışmaları yeniden üretme kabiliyetini sınırlarlar. Böylece, bu tür lisanslar, yalnızca sanatçıların çıkarları için değil, ayrıca bütün işçiler için de, sosyalist solun, işçi denetimindeki ekonominin yaratımı şeklinde genel amacıyla uyumlu olmadığı için zararlıdır.

Copyleft, kültürel üretim alanında devrimci bir aygıta dönüşmek için, 'copy-far-left' haline gelmelidir. İşçilerin üretim araçları mülkiyetinde ısrarcı olmalıdır. Çalışmaların kendileri, müşterek yığının bir parçası ve diğer müşteriklere dayalı üreticilerin üretici kullanımına açık olmalıdır. Yazarlar, çalışmalarından para kazanma hakkını korumak istedikleri ve diğer müşteriklere dayalı üreticileri bunu yapmaktan alıkoydukları sürece, çalışmaları hiç de müşterek değildir ve özel bir çalışma olarak kalır. Copyfarleft olan bir lisans, ticari bir kullanımı kısıtlamamalıdır, aksine müşteriklere dayanmayan bir kullanımı kısıtlamalıdır.

Copyfarleft özellikle işçilerin komünal mülkiyeti bağlamında çalışanlar için bir kural kümesi ve üretimlerinde ücretli emekle özel mülkiyeti kullananlar için ayrı bir kural kümesine sahip olmalıdır. Copyfarleft lisansı, hem üreticilerin özgürce paylaşmasını mümkün kılmalı hem de emek ürünlerinin değerini elde tutmalarını sağlamalıdır. Başka bir ifadeyle işçilerin emeklerini müşterek mülkiyete uygulayarak ödeme almalarını mümkün, ancak özel mülkiyet sahiplerinin ücretli emek kullanarak kâr elde etmelerini imkânsız kılmalıdır. Böylece, copyfarleft lisansıyla, sahibi işçiler olan bir basım kooperatifi müşterek yığını dilediği gibi yeniden üretme, dağıtma ve değiştirme özgürlüğüne sahip olacak, ancak özel mülkiyet olan bir yayınevinin özgür erişime sahip olması engellenecektir. Bu şekilde, copyfarleft, özel mülk dağıtımdaki kısıtlamalara rağmen copyleft anlamında özgür kalır. Copyfarleft yalnızca müşterekten eksiltmeleri yasaklar, ona yapılan katkıları değil.

Copyfarleft bir lisans, müşteriklere dayalı ticari kullanıma izin verirken, ücretli emek sömürüsüyle kâr elde etmeyi reddeder. Copylefte dayalı ticari olmayan yaklaşım ise her ikisini de yapmaz. Müşteriklere dayalı ticareti engellerken, servet dağılımında bir değişiklik gerektiren ücretli sömürüyü etkin bir şekilde kısıtlayamaz. Copyleft, müşteriklere dayalı üretimlerde, yazılım için sağlam bir zemin sağlar. Copyfarleft, bağımsız üreticiler tarafından da kullanılan müşterek yığının bir parçası olabilecek kültürel çalışmalar için potansiyel olarak uygulanabilir bir zemin sağlayabilir. Yalnızca, ticari kullanımın engellenmesi değil, işçilerin ekonomisinin teşviki servet dağılımını değiştirebilir.

Bununla birlikte, copyfarleftin bir etkisinin olabilmesi için, kültürel ve maddi (gıdayla birlikte sanat, vb.) üretim gibi muhtelif üretim biçimlerini barındıran yeni oluşan işçi ekonomileri bağlamında kullanılması gerekiyor. Bu tür bir ortamın yokluğunda, copyleft ve onun çeşitli değişimleri, ticari lisanslama aracılığıyla finansal olarak kazanma ümidi ihmal edilebilir olan sanatçıların çoğu için oldukça az sayıda avantaja sahiptir. Bu sanatçılar için, telif hakkı karşıtlığı hâlâ güçlü cazibesini korumaktadır. Telif hakları karşıtlığı, pragmatik tavizleri reddeden ve fikri mülkiyeti bütün olarak ortadan kaldırmayı amaçlayan radikal bir harekettir. Telif hakları karşıtlığı, mutlak olan bir özgürlüğü arzular ve arzusu için hiçbir sınır tanımaz.

Bazı copyleft çeşitleri birçok kısıtlamaya sahip iken, diğerleri, başlangıçtaki copyleft tarafından da uygulanan tek kısıtlama da dahil olmak üzere, herhangi bir kısıtlamayı reddetmektedir. Telif hakları karşıtlığı hareketine en yakın olan,

[22] Martin Kretschmer, 'Music Artists' Earnings and Digitisation: A Review of Empirical Data from Britain and Germany', 14, Bournemouth University Eprints, `http://eprints.bournemouth.ac.uk/3704/1/Birkbeck_06_04_final.pdf`.

[23] Martin Kretschmer, 'Empirical Evidence on Copyright Earnings', DIME (Eylül, 2006) 16, `https://web.archive.org/web/20240723232235/http://www.dime-eu.org/files/active/0/Kretschmer.pdf`.

[24] Britanya'daki müzik ve performans sanatları kapsamında telif hakları toplama ve yönetme derneği (ç.n.).

[25] medyan, sıralı bir veri grubunu tam ortadan bölen değer (ç.n.).

[26] a.g.e.

ağ üreticileri arası dosya paylaşımı etrafındaki harekettir. En iyi örnek, fikri mülkiyet karşıtı bir düşünce kuruluşu olan ve P2P topluluğundaki en çok bilinen BitTorrent[27] sitesi olan Pirate Bay'ın vaktiyle kurucularından olan Piratbyrån'dan (Korsan Bürosu) Rasmus Fleischer'in Copyriot[28] blogudur. Copyriot'un şiarı '*Telif hakkı yok. Lisans yok.*' şeklindedir. Ancak eski telif hakkı karşıtlığı geleneğinden bir farklılığı söz konusudur. Fleischer, telif hakkının dijital teknoloji çağında anlamsızlaştığını, çünkü, yatay P2P iletişimde mevcut olmayan yükleme veya indirme arasındaki veya üretici veya tüketici arasındaki ayrımlar gibi bütün kurgulara başvurması gerektiğini öne sürer.

Piratbyrån, telif hakkını bütün olarak reddeder, başlangıcı kusurlu olduğundan dolayı değil de günümüzdeki çoğaltma teknolojileriyle mümkün olan uygulamalarla artık bağdaşmayan baskı makinesi gibi pahalı, tek yönlü bir makineyi düzenlemek için icat edildiği için. Bununla birlikte, telif haklarının dayandığı bütün kurguların saçmalığına rağmen, daha geniş politik bir bağlam içerisinde copyleft ilhamlı modellerin oynaması gereken önemli bir rol var. Yasal ortamın karşılıksız reddi, pratik düşünceler göz önüne alındığında her zaman mümkün değildir. Üretmenin ve paylaşmanın alternatif yollarını inşa etme, 'eskisinin bağrında yeni toplumu inşa etme', el koyma ve sömürü mantığının gömülü olduğu kapitalist yasal sistem içerisinde iş görmemizi gerekli kılar. Her ne kadar cüretkâr hareketler için alan olsa da, biz ayrıca müşterekleri inşa etmenin ve genişletmenin biçim ve yapılarını bulma işinde de ilerlemeliyiz. Açıktır ki, copyleft ve copyfarleftin kısıtlamaları, müştereklere ve onları özgür tutmaya hizmet eder.

Telif hakları mevcut olduğu sürece, telif hakları sistemi içerisinde düşünsel özgürlüğü sağlamak için copyleft ilhamlı lisanslara ihtiyaç olacaktır. Ancak ve ancak, işçiler, sınıfların olmadığı bir toplum yaratma tarihi görevlerine ulaştığında kısıtlamaların olmadığı gerçek bir özgür kültür yaratabiliriz.

[27] BitTorrent: internet üzerinden dosya paylaşım yazılımına ve aynı tekniği kullanan dosya paylaşım sistemi. P2P mantıkla dosyaların farklı bilgisayarlardan parça parça indirilmesine olanak sağlar, merkezi bir sunucuya ihtiyaç duymaz (ç.n.).

[28] telif hakkı isyanı (ç.n.).

Bölüm 5

COPYFARLEFT İÇİN BİR MODEL: AĞ ÜRETİMİ LİSANSI

John Magyar, B. A., J. D. ve Dmytri Kleiner tarafından yaratılan ve copyfarleft lisansı için bir model olan aşağıdaki *Ağ Üretimi Lisansı*, 'Alıntı-Gayriticari-LisansDevam 3.0 Yerelleştirilmemiş' lisansından türetilmiştir: `http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/`[1].

LİSANS

ÇALIŞMA (AŞAĞIDA BELİRTİLDİĞİ ŞEKİLDE), İŞBU COPYFARLEFT KAMU LİSANSININ ("LİSANS") KOŞULLARI ALTINDA SAĞLANMIŞTIR. ÇALIŞMA, TELİF HAKKI VE/VEYA DİĞER YÜRÜRLÜKTEKİ YASALARCA KORUNMAKTADIR. ÇALIŞMANIN İŞBU LİSANSIN VERDİĞİ YETKİLER VEYA TELİF HAKKI YASASINCA ÖNGÖRÜLEN KULLANIMLAR DIŞINDAKİ HER TÜRLÜ KULLANIMI YASAKLANMIŞTIR.

ÇALIŞMAYA BURADA VERİLEN HAKLARI UYGULAYARAK, İŞBU LİSANSIN KOŞULLARIYLA SINIRLI OLDUĞUNUZU KABUL ETMİŞ SAYILIRSINIZ. İŞBU LİSANS BİR SÖZLEŞME OLARAK DÜŞÜNÜLDÜĞÜ TAKDİRDE, LİSANS SAHİBİ BURADAKİ HÜKÜM VE KOŞULLARI VE BU KOŞULLARLA SINIRLI OLDUĞUNUZU KABUL ETTİĞİNİZİ DÜŞÜNEREK SİZE BU HAKLARI TANIMAKTADIR.

1. **TANIMLAR**

   a. "**Uyarlama**" çalışmaya dayalı veya çalışmaya ve daha önceden var olan diğer çalışmalara dayalı bir başka çalışmanın, örneğin çeviri, uyarlama, türemiş çalışma, müzik düzenlemeleri veya edebi veya diğer sanatsal çalışmalardaki değişiklikler veya fonogram veya performans ve sinematografik uyarlamalar veya çalışmanın yeniden düzenlenebildiği, aktarılabildiği, veya uyarlanabildiği biçimler de dahil olmak üzere, özgün çalışmadan türetildiği açıkça belli olan biçimlerin tümü olup; çalışma bir koleksiyonu oluşturan parçalardan biriyse işbu lisans gereği uyarlama sayılmaz. Şüpheye yer bırakmamak adına, çalışma bir müzik çalışması, bir performans ya da fonogram ise, çalışmanın hareket eden bir görüntüyle zaman ilişkili olarak eşzamanlanması ("synching") işbu lisans gereği uyarlama kabul edilecektir.

   b. "**Koleksiyon**" edebi veya sanatsal çalışmaların, örneğin ansiklopedi veya antolojiler veya performanslar, fonogramlar veya yayınlar veya diğer işler veya aşağıda 1(f) bölümünde içeriklerinin seçimi ve düzenlenmesi sebebiyle fikri eser oluşturan, çalışmanın tamamının değiştirilmeden bir veya daha fazla katkıyla dahil edildiği, her biri kendi başına ayrı ve bağımsız işler olup bir araya gelerek ortak bir toplulukta birleşen, listelenmiş işlerin dışındaki konulardır. Bir koleksiyon oluşturan çalışma işbu lisans altında uyarlama olarak (yukarıda tanımlandığı gibi) görülmez.

   c. "**Dağıtmak**" çalışmanın veya uyarlamanın özgün halini veya kopyalarını uygun şekilde, satmak, hediye etmek veya diğer sahiplik aktarımı yollarıyla kamuya açık duruma getirmektir.

[1] Buradaki çeviride Creative Commons Attribution 3.0 Unported resmi olmayan çeviriden (bkz. `http://ozgurlisanslar.org.tr/creative-commons/attribution-3-0-unported/`) yararlanılmıştır (ç.n.).

d. "**Lisans Veren**" işbu lisans altında çalışmayı sunan kişi, kişiler, girişim veya girişimlerdir.

e. "**Özgün Yazar**" edebi veya sanatsal bir çalışma söz konusuysa, çalışmayı yaratan kişi, kişiler, girişim veya girişimler veya belirli bir kişi veya girişim yoksa yayımcı olmak üzere, ayrıca (i) bir performans ise aktörler, şarkıcılar, müzisyenler, dansçılar ve oynayan, söyleyen, aktaran, seslendiren, rol alan, yorumlayan veya bir halk biliminin edebi ya da sanatsal çalışmalarını veya ifadelerini icra eden diğer kişiler, (ii) bir fonogram ise, bir performansın veya diğer işitsel öğelerin seslerini ilk toplayan kişi veya tüzel şahıslar olarak yapımcılar ve (iii) yayınlar söz konusuysa yayını sunan kuruluştur.

f. "**Çalışma**" işbu lisans altında sunulan, edebi, bilimsel veya sanatsal hiçbir alan kısıtlaması olmaksızın üretilen, hangi tarzda veya ifade biçiminde üretilirse üretilsin, sayısal biçimler de dahil olmak üzere, örneğin kitap, el ilanı ve diğer yazılar gibi, bir ders anlatımı, konuşma, söylev veya aynı türde diğer çalışmalar; dramatik veya dramatik-müzikal tarzı çalışmalar; koreografik çalışmalar veya sessiz sahne çalışmalarındaki eğlenceler; sözlü/sözsüz müzikal kompozisyonlar; sinemacılığa benzer bir süreçle ifade edilen sinema ile ilgili çalışmalara benzetilmiş çalışmalar; çizim, boyama, mimarlık, heykel, oymacılık veya taş baskı çalışmaları; fotoğrafçılığa benzer bir süreçle ifade edilen fotoğrafla ilgili çalışmalara benzetilmiş çalışmalar; uygulamalı sanat çalışmaları; coğrafya, topoğrafya, mimarlık ya da bilimle ilgili bir çizim, harita, plan, taslak ya da üç boyutlu çalışma; bir performans; bir yayın; bir fonogram; telif hakkı alınabilir bir çalışma olarak korunan bir veri derlemesi; ayrıca bir edebi ya da sanatsal çalışma olarak nitelendirilmediği ölçüde çeşitli kişilerce veya gösteri sanatçısı tarafından sahnelenen çalışmalardır.

g. "**Siz**" işbu lisansta belirtilen hakları kullanan, çalışma bakımından işbu lisansın hükümlerini daha önce ihlal etmemiş veya daha önceki bir ihlale rağmen, işbu lisanstaki hakların kullanımı konusunda lisans verenden açıkça bir izin almış kişi veya girişimleri ifade eder.

h. "**Kamuya Açık İcra**" kablolu veya kablosuz araçlar veya kamuya açık dijital performanslar da dahil her türlü yol ve süreçle, çalışmanın kamuya anlatımını gerçekleştirmek ve bu kamuya anlatımı halka iletmek; çalışmaları kamuya kamuoyunun kendi seçtikleri bir yerde ya da bir yerden erişebilecekleri şekilde sağlamak; kamuya açık dijital performanslar da dahil olmak üzere çalışmayı kamuya her türlü yol ve süreçle icra etmek ve çalışmanın icrasını kamuya iletmek; simgeler, sesler veya görüntüler de dahil olmak üzere her türlü yoldan çalışmayı yayınlamak veya yeniden yayınlamak anlamına gelir.

i. "**Yeniden üretme**" dijital biçimde veya diğer elektronik ortamlarda korunan bir performansın veya fonogramın depolanması da dahil olmak üzere, çalışmanın, herhangi bir ses veya görsel kayıtla kısıtlı olmaksızın ve yerleştirme hakkı ile çalışmanın yerleştirilmelerinin yeniden üretilmesi de dahil her yolla kopyalanması anlamına gelir.

2. ADİL YAKLAŞIM HAKLARI

İşbu Lisanstaki hiçbir husus, telif hakkı yasası veya yürürlükteki diğer yasaların korumasındaki teliflerle bağlantılı olarak sunulan kısıtlama ve istisnalardan doğan telif veya haklardan bağımsız kullanımları azaltmaya, sınırlamaya veya kısıtlamaya yönelik değildir.

3. LİSANSIN SAĞLADIĞI HAKLAR

İşbu Lisansın hükümleri ve koşullarına bağlı olarak, aşağıda belirtildiği üzere Çalışma üzerindeki hakları kullanmanız için Lisans Veren Size dünya çapında, telif ücreti olmayan, belli birine ait olmayan (uygulanabilir telif hakkı süresince) sürekli bir lisans vermektedir:

a. Çalışmayı Yeniden Üretmek, Çalışmayı bir veya daha fazla Koleksiyona dahil etmek, Çalışmayı Koleksiyona dahil edildiği haliyle Yeniden Üretmek;

b. Herhangi bir ortamdaki herhangi bir çevirisi de dahil olmak üzere, özgün çalışmada yapılan değişiklikleri açıkça etiketlemek, ayırmak veya farklı bir şekilde belirlemek için girişimde bulunan bir Uyarlamanın yaratılması veya Yeniden Üretilmesi. Örneğin, bir çeviri "özgün metin İngilizceden İspanyolcaya çevrilmiştir" şeklinde etiketlenebilir veya yapılan değişiklikte "özgün metin değiştirilmiştir" şeklinde bir ibare içerebilir;

c. bir Koleksiyona dahil edilen hali de dahil olmak üzere bir çalışmayı Dağıtmak ve Kamuya Açık İcra Etmek; ve,

d. Uyarlamaları Dağıtmak ve Kamuya Açık İcra Etmek. Yukarıda söz edilen haklar, şu anda bilinen veya daha sonra tasarlanacak tüm medya ve biçimlere uygulanabilir. Yukarıda söz edilen haklar, diğer medya ve biçimlerin haklarının kullanılması için gerekli teknik değişiklikleri yapabilme hakkını da içerir. Bölüm 8(f)'ye ilişkin, 4(f) bölümünde söz edilen haklar da dahil olmak ama onlarla sınırlı olmamak üzere, Lisans Veren tarafından açıkça verilmeyen tüm haklar burada korunmaktadır.

4. **KISITLAMALAR**

Yukarıda 3. bölümde verilen lisans, aşağıdaki kısıtlamalara açıkça bağlanmış olup bu kısıtlamalarla sınırlıdır:

a. Çalışmayı yalnızca işbu Lisansın şartları altında Dağıtabilir veya Kamuya Açık İcra Edebilirsiniz. Dağıttığınız veya Kamuya Açık İcra Ettiğiniz her bir Çalışmaya işbu Lisansın bir kopyasını veya işbu Lisans için bir İnternet Adres Konumu (URI) eklemelisiniz. İşbu Lisansın şartlarını kısıtlayan veya işbu Lisans altında işi elde eden alıcıya verilen hakların o kişi tarafından kullanılmasını kısıtlayıcı herhangi bir şart öneremez veya dayatamazsınız. Çalışmayı alt lisansla kullanamazsınız. İşbu Lisansa ve Dağıttığınız ve Kamuya Açık İcra Ettiğiniz Çalışmanın her kopyasıyla gelen haklarından vazgeçenler kısmıyla ilgili tüm uyarıları değiştirmeden korumalısınız. Çalışmayı Dağıttığınızda veya Kamuya Açık İcra Ettiğinizde, Çalışmayı sizden sağlayan alıcıların işbu Lisans altında elde ettiği hakları kullanma yetisini kısıtlayan herhangi bir etkili teknolojik kısıtlamayı o Çalışmaya dayatamazsınız. İşbu 4. Bölüm, Çalışmanın bir Koleksiyonla birleştirilmiş haline uygulanır, ancak bu durum Çalışmadan bağımsız olarak Koleksiyonun işbu Lisansla ilişkili olmasını gerektirmez. Eğer bir Koleksiyon oluşturduysanız, herhangi bir Lisans Veren kişinin uyarısı üzerine sizden talep edilirse uygulanabilir ölçüde Bölüm 4(e)'nin gerektirdiği gibi her türlü katkıda bulunanlar listesini Koleksiyondan kaldırmak zorundasınız. Eğer bir Uyarlama oluşturduysanız, herhangi bir Lisans Veren kişinin uyarısı üzerine Sizden talep edilirse uygulanabilir ölçüde Bölüm 4(e)'nin gerektirdiği gibi her türlü katkıda bulunanlar listesini uyarlamadan kaldırmak zorundasınız.

b. Bölüm 4(c)'deki istisnaya bağlı olarak, yukarıdaki 3. Bölüm'de size verilmiş olan haklardan, öncelikli olarak veya doğrudan ticari avantaj sağlama veya özel parasal karşılık amacıyla veya buna yönelik olarak herhangi bir şekilde yararlanamazsınız. Çalışmanın, diğer telif çalışmalarla dijital dosya transferi veya başka araçlarla mübadelesi, telifli hakların mübadelesiyle bağlantılı hiçbir parasal karşılık ödeme olmaması şartıyla, ticari avantaj veya özel parasal karşılık amacıyla veya buna yönelik olarak dikkate alınmayacaktır.

c. Bölüm 3'teki size verilen haklardan ticari amaçlarla yalnızca aşağıdaki koşullarda yararlanabilirsiniz:

   i. Eğer işçilerin sahibi olduğu bir işletme veya kolektifseniz; ve

   ii. işletme veya kolektif tarafından üretilen bütün finansal kazanç, artı değer, kârlar ve yararlar sahibi olan işçiler arasında dağıtılıyorsa

d. Özel mülk olan ve yönetilen ve maaş veya başka ücretler ödenen çalışanların emeğinden kâr elde etmeyi amaçlayan işletmeler tarafından gerçekleştirilecek herhangi bir kullanıma, işbu lisans tarafından izin verilmemektedir.

e. Bir Çalışmayı veya Uyarlamalarını veya Koleksiyonlarını Dağıttığınızda veya Kamuya Açık İcra Ettiğinizde, Bölüm 4(a)'ya uygun bir talepte bulunulmadıysa, Çalışma için yapılan tüm telif hakkı uyarılarını değiştirmeden korumalı ve ortama ve araca uygun olarak şunları sağlamalısınız: (i) verildiyse Özgün Yazarın adı (veya uygunsa takma adı), ve/veya Özgün Yazar ve/veya Lisans Veren kişi tarafından üçüncü şahıs/şahısların (örn. sponsor

bir kurum, yayın kuruluşu, gazete) adlarının geçmesi için ("Atfedilen Taraflar") Lisans Verenin telif hakkı uyarısında, hizmet şartlarında veya diğer uygun araçlarda tayin edilmişse, bu taraf ya da tarafların adları; (ii) verildiyse Çalışmanın adı; (iii) eğer Çalışmanın telif hakkı uyarısına ya da lisanslama bilgisiyle ilgiliyse; icrası uygun olduğu ölçüde, eğer varsa, Lisans Verenin Çalışmaya eklenmesini açıkça belirttiği URI; ve (iv) bir Uyarlama söz konusuysa Bölüm 3(b)'ye uygun olarak, Çalışmanın bir Uyarlamada kullanıldığını belirten bir katkıda bulunanlar listesi (örn. "Çalışmanın Özgün Yazarı Tarafından Yapılan Fransızca Çevirisi" veya "Özgün Yazar Tarafından Yapılan Özgün Çalışmaya Dayanan Senaryo"). İşbu 4(b) Bölümü tarafından gerekli görülen katkıda bulunanlar listesi uygun bir yöntemle uygulanabilir; ancak Uyarlama ya da Koleksiyon söz konusuysa ve eğer Koleksiyona ya da derlemeye katkıda bulunan tüm yazarlar için bir tanıtım yazısı çıkacaksa, bu yazıların bir parçası olarak en azından katkıda bulunan diğer yazarlar için çıkan tanıtım yazısı kadar görünür şekilde çıkacaktır. Şüpheye yer bırakmamak adına bu Bölüm gereğince kullanılan tanıtım yazısını sadece yukarıda söz edildiği şekilde atfetmek amacıyla kullanabilirsiniz ve işbu Lisansla verilen hakları kullanarak, dolaylı veya doğrudan, asıl yazarın, lisans verenin ve/veya atfedilen tarafların uygun görüldüğü şekilde sponsorluğu veya desteğini, asıl yazarın, Lisans Verenin ve/veya atfedilen tarafların daha önce yazılı izin verdiğine ilişkin ifadeleri olmadan sizinle veya Çalışmayı kullanmanızla bağlantısını kanıtlayamaz veya ima edemezsiniz.

f. Şüpheye yer bırakmamak adına:

   i. **Vazgeçilemez Zorunlu Lisans Şemaları.** Herhangi bir yazılı veya zorunlu lisanslama şeması yoluyla ücret toplama hakkından vazgeçilemeyen yetkilerde, Lisans Veren kişi, işbu Lisans yoluyla verilen hakların, Sizin tarafınızdan kullanılmasından kaynaklanan ücretleri toplama özel hakkını saklı tutar;

   ii. **Vazgeçilebilir Zorunlu Lisans Şemaları.** Herhangi bir yazılı ya da zorunlu lisanslama şeması yoluyla ücret toplama hakkından vazgeçilebilen yetkilerde, eğer bu gibi haklar Bölüm 4(b)'de izin verilmiş olan ticari olmayandan farklı bir amaç veya kullanım için ise, Lisans Veren kişi, işbu Lisans yoluyla verilen hakların Sizin tarafınızdan kullanılmasından kaynaklanan ücretleri toplama özel hakkını saklı tutar; aksi durumda herhangi bir yasal veya zorunlu lisans şeması aracılığıyla ücret toplama hakkından feragat eder.

   iii. **Gönüllü Lisans Şemaları.** Lisans Veren kişi, Sizin tarafınızdan işbu Lisans yoluyla verilen hakların, bölüm 4(b)'de izin verilmiş olan ticari olmayandan farklı bir amaç veya kullanım için kullanılmasından kaynaklanan ücretleri bireysel olarak veya Lisans Verenin gönüllü lisans şemalarını yöneten topluluklara dahil olduğu durumlarda o topluluk tarafından toplama özel hakkını saklı tutar.

g. Lisans Veren tarafından yazılı olarak kabul edilen veya yasalarla izin verilen durumların haricinde, bir Çalışmayı kendi başına veya bir Uyarlama veya Koleksiyonun parçası olarak Yeniden Üretir, Dağıtır veya Kamuya Açık İcra Ederseniz, Özgün Yazarın onuruna ve saygınlığına zarar verebilecek şekilde Çalışmayı saptırmamalısınız, bozmamalısınız, değiştirmemelisiniz ve diğer uygunsuz eylemleri gerçekleştirmemelisiniz. İşbu Lisansın 3(b) bölümünde verilen hakların (Uyarlama yapma hakkı) kullanılmasının bozmak, zarar vermek, değiştirmek veya asıl yazarın onuruna ve saygınlığına zarar verici eylemlerde bulunmak olarak addedildiği bazı yetki alanlarında (örn. Japonya), Lisans Veren kişi; uygun görüldüğü şekilde, sizin işbu Lisansın 3(b) bölümü uyarınca verilen hakları (Uyarlama yapma hakkı) gereği dışında olmaksızın makul bir şekilde kullanabilmenizi sağlamak için, yürürlükteki iç hukukun izin verdiği azami ölçüde işbu bölümden vazgeçecek veya bölümü savunmayacaktır.

5. **TEMSİLİYET, TEMİNATLAR VE SORUMLULUK REDDİ**

YAZILI OLARAK TARAFLARCA KARŞILIKLI OLARAK BAŞKA TÜRLÜ KABUL EDİLMEDİĞİ SÜRECE, LİSANS SAHİBİ ÇALIŞMAYI OLDUĞU GİBİ SUNAR VE ÇALIŞMAYA İLİŞKİN AÇIKÇA VEYA ÖRTÜK OLARAK, YASAL VEYA BAŞKA TÜRLÜ BEYANDA VEYA TAAHHÜTTE BULUNMAZ OLUP, MÜLKİYET, TİCARİ ELVERİŞLİLİK, ÖZEL BİR AMACA UYGUNLUK, İHLAL ETMEME TAAHHÜDÜ DAHİL, VE BUNUNLA KISITLI OLMAKSIZIN, ANLAŞILIR OLSUN VEYA OLMASIN, GİZLİ VEYA

DİĞER AYIPLARIN YOKLUĞU, KESİNLİK, VEYA HATALARIN OLMAYIŞI KONUSUNDA TAAHHÜT VERMEZ. BAZI YETKİ ALANLARI ÖRTÜK TAAHHÜTLERİN İSTİSNA OLMASINA İZİN VERMEZ: BÖYLE DURUMLARDA BU İSTİSNALAR SİZE UYGULANMAYABİLİR.

6. **YÜKÜMLÜLÜKLERİN KISITLANMASI**

YÜRÜRLÜKTEKİ BİR YASANIN GEREĞİ DIŞINDA, LİSANS SAHİBİ HİÇBİR ŞART ALTINDA; İŞBU LİSANS DIŞINDA OLUŞAN VEYA ÇALIŞMANIN KULLANIMINDAN KAYNAKLANAN HERHANGİ BİR ÖZEL, TESADÜFİ, BİR ŞEY SONUCU OLUŞAN, CEZAİ VEYA ÖRNEK ALINACAK BİR HASARDAN, OLASI HASARLAR KONUSUNDA UYARILMIŞ OLMASI SÖZ KONUSU OLSA DAHİ, SİZE KARŞI HİÇBİR HUKUK KURAMINDA SORUMLU DEĞİLDİR.

7. **FESİH**

a. İşbu Lisans ve burada Size verilen haklar, yine işbu Lisansın hükümlerinin tarafınızdan ihlali söz konusu olması durumunda kendiliğinden sonlanacaktır. Ancak, işbu Lisans altında sizden Uyarlama ve Koleksiyonları alan kişi veya girişimler lisanslara tamamen uydukları sürece bu kişi ve girişimlerin lisansları sonlandırılmayacaktır. İşbu Lisansın sonlanması durumunda 1, 2, 5, 6, 7 ve 8'inci bölümler geçerliliğini koruyacaktır.

b. Yukarıda söz edilen hükümler ve koşullarla ilgili olarak, burada sunulan Lisans (çalışmadaki telif hakkının geçerli olduğu süre boyunca) süreklidir. Yukarıda söz edilen durumdan bağımsız olarak, ancak yapılacak bir seçimin işbu Lisansı (veya işbu Lisansın hükümleri altında verilen veya verilmesi gereken her türlü diğer lisansı) geri çekmeyi gerektirmediği ve işbu Lisansın yukarıda söz edildiği gibi sonlandırılmadıysa aynı şekilde ve etkili olarak devamlılığını sürdürdüğü şartlarda, Lisans Veren kişi Çalışmayı başka lisans hükümleriyle piyasaya sürme ve herhangi bir zamanda çalışmayı dağıtmayı bırakma hakkına sahiptir.

8. **DİĞER HÜKÜMLER**

a. Çalışmayı veya bir Koleksiyonu Dağıttığınız veya Kamuya Açık İcra Ettiğiniz her seferinde, Lisans Veren, alıcılara Çalışma için Lisansın Size sağladığı aynı hüküm ve koşullarla bir lisans sunar.

b. Bir Uyarlamayı Dağıttığınız veya Kamuya Açık İcra Ettiğiniz her seferinde, Lisans Veren, alıcılara Özgün Çalışma için Lisansın Size sağladığı aynı hüküm ve koşullarla bir lisans sunar.

c. İşbu Lisansın hükümlerinden herhangi biri yürürlükteki yasa uyarınca geçersiz veya uygulanamaz durumda ise, işbu Lisansın geri kalan şartlarının geçerliliğini ve uygulanabilirliğini etkilemez ve işbu anlaşmanın diğer taraflarının ek bir eylemi olmaksızın, böyle hükümler geçerli ve uygulanabilir olmaları için gerekli asgari değişikliklerle yeniden yapılandırılırlar.

d. İşbu Lisansın hiçbir hükmü vazgeçilmiş sayılamaz ve hiçbir ihlale, vazgeçme ve rızayla itham edilen tarafça bir feragat ya da onay yazılı olarak sunulmuş ve imzalanmış değilse, razı olunmaz.

e. İşbu Lisans burada lisanslanan Çalışmaya ilişkin olarak taraflar arasındaki anlaşmanın tamamını oluşturur. Burada belirtilmeyen Çalışmalarla ilgili herhangi bir hüküm, anlaşma veya beyan bulunmamaktadır. Lisans Veren için, Sizin bildirmenizden doğacak herhangi bir ek hüküm bağlayıcı değildir. İşbu Lisans Sizinle Lisans Veren kişi arasındaki ortak yazılı bir anlaşma olmaksızın değiştirilemez.

f. İşbu Lisansla sunulan haklar ve ilgili konu; Bern Edebi ve Sanatsal Çalışmaları Koruma Anlaşması (28 Eylül 1979'da değiştirilen haliyle), 1961 Roma Anlaşması, 1996 WIPO Telif Hakkı Anlaşması, 1996 WIPO Performans ve Fonogram Anlaşması ve Uluslararası Telif Hakkı Anlaşması'nın (24 Temmuz 1971'de düzeltilen haliyle) terimleri kullanılarak tasarlanmıştır. Yukarıda söz edilen anlaşma hükümlerinin geçerli iç hukuktaki uygulanmasına ilişkin hükümlere göre, uygulama talebinde bulunulan Lisans koşulları, ilgili yargı alanında

geçerlidir. Eğer yürürlükteki telif hakkı yasası altında verilen standart hakların işbu Lisans altında verilmeyen ek haklar içerdiği bir durum söz konusuysa, bu gibi ek haklar işbu Lisansa dahil sayılır; işbu Lisans yürürlükteki bir yasa altındaki hiçbir hakkın Lisansını kısıtlama amacı gütmez.

Bölüm 6

GİRİŞİMCİ KOMÜNİZM VE COPYFARLEFT

Devlet bir koşul, insanlar arasında belirli bir ilişki, bir insan davranışı şeklidir; onu başka ilişkiler kurarak, farklı davranarak yıkabiliriz...

Gustav Landauer

Girişimci komünizm ve copyfarlefte dayalı bir sınıf mücadelesi yaklaşımı önerisi, anonim şirketlerin, tahvillerin, kira sözleşmelerinin, telif hakkı lisanslarının kullanımı ve emek ürünlerinin piyasa mübadelesinin sürdürülmesi nedeniyle birçok devrimciyi sarsacaktır. Bu yüzden, girişimci komünizm ve copyfarleftin yalnızca sınıf mücadelesinin bir aracı oldukları ve bizatihi kendilerinin kusursuz amaçlar olmadıkları dikkate alınmalıdır. Sınıf mücadelesine girişmek ve kapitalist sistemi dönüştürmek için gerekli ekonomik kapasiteyi inşa etmeye yönelik üretimi örgütlemenin araçları olarak tasarlanmışlardır. Dünya Endüstri İşçileri'nin cümleleriyle: 'yalnızca kapitalistlerle günlük mücadele için değil, ayrıca kapitalizm devrildiğindeki üretimi sürdürebilmek için. Sanayi bakımından örgütlenerek, eskisinin bağrında yeni toplum yapısını oluşturuyoruz'.

İşçiler yalnızca günlük geçimlerini sürdürebileceklerini kazanırken, mülkiyet sahiplerinin üretken çıktının kalanını ele geçirdiği bir üretim şekli olan kapitalizm yalnızca mülkiyet sahiplerinin çıkarlarının ve boyunduruk altına alınmış üreticilerin çıkarlarının toplumsal kurumlara yansıdığı bir toplum yaratabilir. Hem girişimci komünizm hem de copyfarleft, üreticilerin ortak zenginlik biriktirme ve böylece ekonomik sınıfların olmadığı bir toplum yaratma şeklindeki tarihi görevlerini gerçekleştirmek üzere çalışabilecekleri üretici müştereklerin yaratılması amacına sahiptir.

Üreticiler, kapitalist üretim biçimi içerisinde faaliyet gösterdikleri sürece, toplumu siyasal olarak değiştiremezler. Servet üretenlerin toplumsal kuruluşları etkilemek için kullanabilecekleri pay, üretimden ellerinde tutabildikleri paylarından gelecektir, ve bu pay, mülkiyet sahiplerinin, değişimi engellemek için kullanabilecekleri, ele geçirdikleri paydan her zaman daha az olacaktır. Bireysel sahipleri olmayan, ancak kolektif olarak sahiplenilen üretken varlıkların müştereklerini kullandığımızda yarattığımız zenginliği elimizde tutabilir ve böylece yeni bir toplum olasılığını sımsıkı kavrayabiliriz.

KAYNAKÇA

1. Bell, Daniel. 'The Subversion of Collective Bargaining'. *Commentary*. Mart, 1960. https://www.commentary.org/articles/daniel-bell-2/the-subversion-of-collective-bargaining/

2. 'Charter for Innovation, Creativity and Access to Knowledge 2.0.1. *Charter for Innovation, Creativity and Access to Knowledge* 'Introduction'. http://fcforum.net/en/charter_extended/#intro.

3. DaBlade, 'Richard Stallman Interview'. *P2Pnet News*. 6 Şubat 2006. http://www.p2pnet.net/story/7840.

4. developerWorks. 'developerWorks Interviews: Tim Berners-Lee'. *developerWorks* 22 Ağustos 2006. http://www.ibm.com/developerworks/podcast/dwi/cm-int082206txt.html.

5. Graham, Paul. 'What Business Can Learn From Open Source'. PaulGraham.com. Ağustos 2005. http://www.paulgraham.com/opensource.html.

6. Graham, Paul. 'Web 2.0'. PaulGraham.com. Kasım 2005. http://www.paulgraham.com/web20.html.

7. Industrial Workers of the World. 'Preamble to the IWW Constitution'. Industrial Workers of the World: A Union for All Workers. https://web.archive.org/web/20200412210411/https://www.iww.org/culture/official/preamble.shtml.

8. Keynes, John Maynard. 'Chapter 2: The Postulates of the Classical Economics'. *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Marxists Internet Archive. Özgün olarak: Cambridge: Macmillan Cambridge University Press, 1936. http://www.marxists.org/reference/subject/economics/keynes/general-theory/ch02.htm

9. Khayati, Mustapha. 'Captive Words: Preface to a Situationist Dictionary'. Çev. Ken Knabb, *International Situationiste* 10 (1966), Situationist International Online. https://web.archive.org/web/20151220234202/http://www.cddc.vt.edu/sionline/si/captive.html

10. Kretschmer, Martin. 'Music Artists' Earnings and Digitisation: A Review of Empirical Data from Britain and Germany'. Bournemouth University Eprints. http://eprints.bournemouth.ac.uk/3704/1/Birkbeck_06_04_final.pdf.

11. Kretschmer, Martin. 'Empirical Evidence on Copyright Earnings'. Eylül, 2006. *DIME*. https://web.archive.org/web/20240723232235/http://www.dime-eu.org/files/active/0/Kretschmer.pdf.

12. Landauer, Gustav. *Revolution and Other Writings: A Political Reader*. Ed. ve çev. Gabriel Kuhn. Oakland: PM Press, 2010. http://libcom.org/files/Landauer_Revolution_and_Other_Writings.pdf

13. Lessig, Lawrence. Presentation at Wizards of OS 4: Information Freedom Rules International Conference, Berlin, Almanya, 14-16 Eylül 2006. http://www.wizards-of-os.org/programm/panels/authorship_amp_culture/keynote_the_read_write_society.html

14. Macmillan, Fiona. *New Directions in Copyright Law*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2007.

15. Mandel, Ernest. 'Historical Materialism and the Capitalist State'. Çev. Juriaan Bendian. Almancada özgün olarak *Marxismus und Anthropologie*, Bochum 1980. http://www.marxists.org/archive/mandel/1980/xx/hismatstate.htm.

16. Marx, Karl. *'Preface'. A Contribution to the Critique of Political Economy*. Marxists Internet Archive. Özgün olarak, 1859. http://www.marxists.org/archive/marx/works/1859/critique-pol-economy/preface.htm

17. Marx, Karl and Frederick Engels. *Manifesto of the Communist Party*. Almancada özgün olarak, 1848. http://www.marxists.org/archive/marx/works/1848/communist-manifesto/

18. Mill, John Stuart. *Principles of Political Economy with some of their Application to Social Philosophy*. Library of Economics and Liberty. Özgün olarak, 1848. http://www.econlib.org/library/Mill/mlP.html

19. Miller, Ernest. 'Woody Guthrie on Copyright'. *Copyfight* 27 Temmuz 2004. http://copyfight.corante.com/archives/2004/07/27/woody_guthrie_on_copyright.php.

20. O'Reilly, Tim 'What is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software' March 2007. Munich Personal RePEc Archive, MPRA Paper no. 4578 (7 Kasım 2007). http://mpra.ub.uni-muenchen.de/4580/1/MPRA_paper_4580.pdf.

21. Proudhon, P.J. 'What is Property? An Inquiry into the Principle of Right and of Government'. Project Gutenberg Ebook no. 360. Özgün olarak, 1890. http://www.gutenberg.org/ebooks/360

22. Ricardo, David. 'An Essay on Profits'. London: John Murray,1815. McMaster University, Faculty of Social Science website. https://web.archive.org/web/20151003035406/http://socserv.mcmaster.ca/~econ/ugcm/3ll3/ricardo/profits.txt.

23. Ricardo, David. *On Principles of Political Economy and Taxation*. Library of Economics and Liberty. Özgün olarak, London: John Murray, 1821. http://www.econlib.org/library/Ricardo/ricPCover.html

24. Seuss, Dr. Seuss. *If I Ran the Circus*. Random House, 1956.

25. Smiers, Joost and Marieke van Schijndel. *No Copyright and No Cultural Conglomerates Too: An Essay*. Amsterdam: Institute of Network Cultures, 2009. http://networkcultures.org/blog/publication/no-4-imagine-there-are-is-no-copyright-and-no-cultural-conglomorates-too-joost-smiers-marieke-van-schijndel/.

26. Stallman, Richard. 'Copyleft: Pragmatic Idealism'. GNU Operating System. http://www.gnu.org/philosophy/pragmatic.html.

27. Thorstein, Veblen. 'Chapter 4: Conspicuous Consumption'. *The Theory of the Leisure Class*. Bremen, Germany: Europaeischer Hochschulverlag GmbH & Co KG, 2010. Özgün olarak, 1899. http://www.archive.org/details/theoryofleisurec00vebliala

28. Tucker, Benjamin. 'State Socialism and Anarchism: How far they agree, and wherein they differ'. The Anarchist Library. Benjamin Tucker'da özgün olarak, *Individual Liberty* (New York: Vanguard Press, 1926). https://web.archive.org/web/20070814003948/http://flag.blackened.net/daver/anarchism/tucker/tucker2.html

29. United Nations University-World Institute for Development Economics Research. 'Richest 2% Own Half the World's Wealth'. *update.unu.edu* 44 (Aralık 2006-Şubat 2007). http://update.unu.edu/issue44_22.htm.

30. 'Web 2.0'. *Wikipedia.org*. http://en.wikipedia.org/wiki/Web_2.0.

Telekomünist Manifesto

Dmytri Kleiner

Uluslararası telekomünikasyon, küresel göç ve enformasyon ekonomisi çağında, sınıf çatışması ve mülkiyet nasıl anlaşılmalıdır? Politik ekonomi ve fikri mülkiyete ilişkin kavramlardan yararlanarak, *Telekomünist Manifesto* kültürel üretimin ve ekonomik paylaşımın müştereklere dayalı, işbirlikçi ve ortak biçimlerine önemli bir katkı sunmaktadır.

Kleiner, işçilerin öz örgütlenmesinin yeni bir modeli olarak 'girişimci komünizm'i önererek, Marx ve Engels'in ufuk açıcı *Komünist Parti Manifestosu*'nu internet çağına bükmektedir. Bir P2P modeli olan girişimci komünizm, kapitalizmin gerçekleştiremediği ancak hayati önem taşıyan bir şeyi—özgür kültürün ve özgür ağların sürekli yaygınlaşmasını—mümkün kılmak üzere sermaye tahsis eder.

Kleiner, girişimci komünizm kavramını geliştirerek telif hakkı düzenlerini ve kültürü kapitalizm içinde hapsetmeye çalışan mevcut liberal özgür yazılım ve özgür kültür yaklaşımlarını eleştiriyor. Kleiner, 'copyfarleft'i öneriyor ve Ağ Üretimi Lisansı'nı kullanışlı bir model olarak sunuyor. *Telekomünist Manifesto*, hackerları ve sanatçıları gerçekten özgür bir toplum için internetin devrimci potansiyelini kucaklamaya yüreklendiren, kapitalizme karşı siyasal-kavramsal bir mücadele çağrısıdır.

Dmytri Kleiner internetin politik ekonomisini ve sınıf mücadelesinin bir biçimi olarak işçilerin üretim öz örgütlenmesi gayesini araştıran projelerde çalışan bir yazılım geliştiricidir. SSCB'de doğan Dmytri, Toronto'da büyüdü ve şimdi Berlin'de yaşıyor. İnternet ve telefon hizmetleri sağlayan ve deadSwap (2009) ve Thimbl (2010) gibi iletişim teknolojilerinin içerisinde gömülü olan toplumsal ilişkilerin biçimlerini araştıran sanatsal projeler gerçekleştiren Telekommunisten Kolektifi'nin kurucusudur.

Amsterdam, Hollanda 2010.